

หลักการแปลบาลีขั้นพื้นฐาน

ทักษะการใช้ภาษาบาลี

พระมหาธิติพงศ์ อุตตมปญฺโภ และคณะ
รวบรวมและเรียบเรียง

หลักการแปลบาลีชั้นพื้นฐาน

(ทักษะการใช้ภาษาบาลี ๑)

พระมหาธิติพงษ์ อุตตมปณโณ และคณะ

รวบรวมและเรียบเรียง

ชื่อหนังสือ : **หลักการแปลบาลีชั้นพื้นฐาน
(ทักษะการใช้ภาษาบาลี ๑)**

ISBN : **978-616-361-373-8**

จัดทำโดย : **พระมหาธิติพงค์ อุตตมปญโญ**

รวบรวมและเรียบเรียง : **พระมหาธิติพงค์ อุตตมปญโญ
อาจารย์นิมิตร โพธิพัฒน์**

คอมพิวเตอรื/จัดรูปเล่ม : **พระมหาธิติพงค์ อุตตมปญโญ**

ตรวจทาน : **พระพัชรพล ปิยสีโล
คุณปยุตตภา ศุภชวัลพร**

ภาพปก : **ไฉบุญ ชุนทรง**

ออกแบบปก : **พระครูวินัยธรชัยศ พุทธิวิโร**

ผู้ประสานงาน : **พระมหาธณัญชัย เตชปญโญ
พระภักธีรธัมมทัตติสส์วโล**

วัน/เดือน/ปีพิมพ์ : **กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑**

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : **จำนวน ๑,๕๐๐ เล่ม
วัดสุทธจินดา และครุฑธรรมาวาสฯ ทั่วประเทศ เจ้าภาพ**

พิมพ์ที่ : **บริษัท สำนักพิมพ์แพรวแอนดีโฮม จำกัด
๒๓ ซอย ๖ หมู่บ้านสวนแหลมทอง ๒ ถนนพัฒนาการ ซอย ๒๘
เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐
Office : 0-2750-7732 / Fax : 0-2750-7632
www.petandhome.co.th**

คำนำ

(ในการพิมพ์ครั้งที่ ๑)

วิธีการศึกษาภาษาต่างๆ ภาษา จะมีลักษณะที่คล้ายๆ กัน คือ เบื้องต้น เรียนไวยากรณ์ พร้อมฝึกทักษะการใช้ภาษา คือการพูด การเขียน การอ่านควบคู่กันไป หรือจะเน้นให้พูดให้ได้เสียก่อนแล้วจึงค่อยเรียนไวยากรณ์ก็มี

ภาษาบาลี ก็เช่นเดียวกัน เพราะเป็นอีกภาษาหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในโลก ที่สำคัญไปกว่านั้น คือเป็นภาษาที่บันทึกคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพุทธบริษัทที่นับถือพุทธศาสนาควรที่จะศึกษาเพื่อเป็นอุปกรณ์นำไปศึกษาพระธรรมวินัย การศึกษาภาษาบาลี ก็มีวิธีการเรียนการศึกษาเช่นเดียวกับภาษาอื่นๆ คือเรียนภาคทฤษฎี ควบคู่กับการนำไปใช้ ไวยากรณ์ดี ก็จะช่วยให้การแปล การสัมพันธ์ และการแต่งดี ในขณะที่เดียวกัน ถ้าการแปล การสัมพันธ์ และการแต่งดี ก็จะช่วยทำให้การศึกษา ไวยากรณ์เข้าใจได้ดีและลึกซึ้งยิ่งขึ้น เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ฉะนั้น หลักการแปลขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการแปลระดับต้นนี้ จึงมีความสำคัญ อย่างมากต่อทุกท่านที่กำลังศึกษาภาษาบาลี เพราะเป็นพื้นฐานในการแปลในระดับที่สูงๆ ขึ้นไปและช่วยให้เข้าใจไวยากรณ์ที่ศึกษามาแล้วด้วย

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือหลักการแปลขั้นพื้นฐานเล่มนี้ จะอำนวยประโยชน์ต่อนักศึกษาภาษาบาลีไม่มากนักน้อย

พระมหาชาติพงศ์ อุตตมปญโญ

๙ พฤษภาคม ๒๕๕๔

(ข)

คำนำ

(ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒)

หนังสือ “หลักการแปลบาลีขั้นพื้นฐาน” เป็นหนังสือที่ผู้เริ่มฝึกหัดแปลบาลีจะต้องใช้เพื่อเรียนรู้หลักการเกี่ยวกับลำดับในการแปลก่อนหลัง จะได้พัฒนาการแปลในสู่ระดับที่สูงๆ ขึ้นไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษา

หนังสือ “หลักการแปลบาลีขั้นพื้นฐาน” เล่มนี้ เคยจัดพิมพ์มาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้หมดแล้ว จึงได้ปรารภจัดพิมพ์ขึ้นอีกครั้ง เพื่อสนับสนุนให้นักศึกษาได้มีหนังสือประกอบการเรียนภาษาบาลี เพื่อพัฒนาให้เกิดทักษะเกี่ยวกับการแปล โดยในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ได้แก้ไขข้อบกพร่องผิดพลาด และได้เพิ่มเติมบทที่ ๑๙ กิริยาอาขยาด : การสร้างคำศัพท์ ฝึกประกอบโยคะ และแต่งบทขยายกิริยาอาขยาด เพื่อให้เข้าใจหลักการตั้งแต่เริ่มสร้างคำศัพท์ แล้วนำไปใช้ประโยค ใช้ในการพูด หรือแต่งประโยคภาษาบาลีได้จริง และอย่างเข้าใจ เหตุผลในความสัมพันธ์ของบทต่างๆ ที่อยู่ในประโยคว่าทำหน้าที่อะไร เกี่ยวข้องกับบทอื่นในฐานะใด

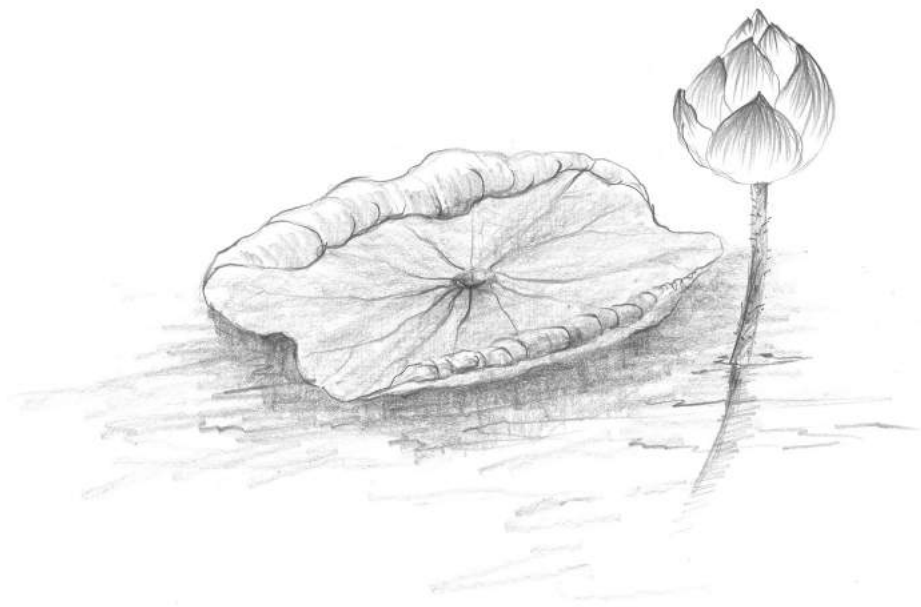
ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงขออนุโมทนาบุญกุศลกับทุกๆ ท่านที่มีส่วนช่วยให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จจุลวง ออกมาสู่บรรณพิภพอีกครั้ง

พระมหาธิติพงษ์ อุตตมปญโญ

๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

สารบัญ

	หน้า
คำนำ (ในการพิมพ์ครั้งที่ ๑)	(ก)
คำนำ (ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒)	(ข)
บทนำ ข้อความทั่วไป	๑
บทที่ ๑ หลักการเปลี่ยนพื้นฐาน	๒
บทที่ ๒ आयตนิบาต (คำเชื่อมระหว่างบท)	๖
บทที่ ๓ หลักการแปลทั่วไป	๑๐
บทที่ ๔ หลักการแปลบทคุณนาม	๑๒
บทที่ ๕ หลักการแปลกริยาภิกตัก	๑๔
บทที่ ๖ หลักการแปล/การใช้สังขยา	๑๖
บทที่ ๗ หลักการแปล/แต่งปริสัฬพนามและวิเสสนัฬพนาม	๑๙
บทที่ ๘ หลักการใช้/การแปลกริยาอาขยาต	๒๒
บทที่ ๙ หลักการแปล/แต่งวิกติภักตตา	๒๕
บทที่ ๑๐ หลักการแปล/แต่งวิกติภักตตากริยาภิกตัก ตปัจจย	๒๘
บทที่ ๑๑ หลักการแปลประโยคอาหารและประโยคลักษณะ	๓๑
บทที่ ๑๒ หลักการแปลกริยาในระหว่าง ตุนาที่ปัจจยเป็นต้น	๓๔
บทที่ ๑๓ หลักการแปลอาลปะนะและนิบาตต้นข้อความ	๓๖
บทที่ ๑๔ หลักการแปลกริยาวิเสสนะ	๓๘
บทที่ ๑๕ หลักการแปล อิติศัพท์ อรรถอาการะ	๓๙
บทที่ ๑๖ รูปแบบประโยคบาลีที่น่าสนใจ	๔๔
บทที่ ๑๗ จศัพท์ : อรรถและวิธีใช้	๖๐
บทที่ ๑๘ อรรถของอิติศัพท์	๖๓
บทที่ ๑๙ กริยาอาขยาต : การสร้างคำศัพท์ ฝีกประกอบโยคะ และแต่งบทขยาย- กริยาอาขยาต	๖๗
ประวัติผู้รวบรวมและเรียบเรียง	๑๓๔

บทนำ

ข้อความทั่วไป

การแปลภาษามครเป็นภาษาไทย มี ๒ วิธี คือ

๑. แปลโดยพยัญชนะ คือ การแปลศัพท์ไปตามรากของไวยากรณ์
๒. แปลโดยอรรถ คือ การแปลจับเอาใจความของศัพท์เท่านั้น

การแปล ๓ ระดับ :-

๑. การแปลชั้นพื้นฐาน คือการแปลประโยคสั้นๆ โดยจบลงในอนุภาคหนึ่งๆ หรือประโยคหนึ่งๆ
๒. การแปลระดับกลาง คือการแปลประโยคยาวๆ เรียงต่อๆ กันเป็นเรื่องๆ ตลอดทั้งเล่ม ซึ่งประกอบด้วยประโยคหลายประโยคมีนิบาตเป็นตัวเชื่อมแต่ละประโยค เช่นเรื่องราวในอรรถกถาธรรมบท เป็นต้น
๓. การแปลระดับสูง คือการแปลพระบาลี อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เป็นต้น

บทที่ ๑

หลักการแปลขั้นพื้นฐาน

ศัพท์ในภาษาบาลีนี้ควบคุมกันเป็น “ประโยค” เมื่อรวมกันเข้าหลาย ๆ ประโยค ก็กลายเป็นเรื่องราวประวัติบุคคลหรือธรรมะที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง

ภายในประโยคหนึ่ง ๆ มีประเภทของศัพท์ไม่เกิน ๘ ลักษณะ การศึกษา ลักษณะเหล่านี้ให้เข้าใจชัดเจนเสียก่อน เป็นความจำเป็นสำหรับผู้เริ่มต้นแปลภาษาบาลี

หลักการแปล ๘ ประการ

๑. อาลปนะ
๒. นิบาตต้นข้อความ / กาลสัตตมี
๓. ประธาน
๔. บทที่ขยายประธาน
๕. กิริยาในระหว่างของประธาน / บทนามที่มีวิภัติเดียวกันกับประธาน / ประโยค

แทรก

๖. บทที่ขยายกิริยาในระหว่างเป็นต้น
๗. กิริยาคุมพากย์
๘. บทที่ขยายกิริยาคุมพากย์

ในการแปลประโยคสั้น ๆ ประโยคทองเรื่อง หรือประโยคทองนิทาน ต้องแปล ไปตามลำดับ ตั้งแต่หมายเลขที่ ๑ ถึงที่ ๘ หมายเลขใด ไม่มีอยู่ในประโยคนั้น ๆ ให้แปลข้ามไป ในหมายเลขรอง ๆ ได้ ยกเว้นหมายเลข ๓ คือ ประธาน กับหมายเลข ๗ คือ กิริยาคุมพากย์ ถึงแม้จะไม่มีอยู่ในประโยค ก็ต้องเติมเข้ามาในเวลาแปล จะแปลข้ามไปไม่ได้ (ถ้าเป็นประโยค ลิงคัตถะ ไม่มีกิริยาคุมพากย์)

ลักษณะศัพท์ทั้ง ๘ ประการโดยสังเขป

๑. อาลปนะ ๒ ประการ

- ๑.๑ นามนามประกอบด้วยอาลปนวิภัติทั้งสิ้น เช่น บุริส, กณเณ, อานนุท เป็นต้น
- ๑.๒ นิบาตบอกอาลปนะ ๑๐ ศัพท์ คือ ยคฺเช - ขอเดชะ, ภาหุเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, ภาหุเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, ภาเณ - แนะนำ, อมุโก - ดูก่อนท่านผู้เจริญ, อาวุโส - ดูก่อน

ท่านผู้มีอายุ, เร - ไวย, อเร - ไวย, เห - เฮ้ย, เซ - แม่สาวใช้

อาลปะนามและอาลปะนิบาต ถ้ามาคู่กัน ให้แปลอาลปะนามก่อน แล้วจึงแปลอาลปะนิบาต อาลปะนิบาตทำหน้าที่เป็น”วิเสสนะ”(บทขยาย)

๒. นิบาตต้นข้อความ/กาลสัตตมมี

๒.๑ นิบาตต้นข้อความ เช่น :-

(๑) อถ วา - อีกอย่างหนึ่ง, อโถ - หนึ่ง, อโห - โอ, เจ - หากว่า...ไชร้, ยทิ - ผิดว่า...ไชร้, สเจ - ถ้าว่า...ไชร้, ยนุหน - ใจหนอ, อุทาหุ, อาหุ - หรือว่า, อาม, อามนุตา - ครับ, คะ, เออ, ไช้, จ๊ะ, อิงฆ - เชิญเถิด, ตคฺฆ - เอาเถิด, หนุท - เชิญเถิด, อปิจ - เออ ก็, อีกอย่างหนึ่ง ... (นิยมวางไว้ตัวที่หนึ่งในประโยค)

(๒) กิร - ได้ยินว่า, ขลฺ - ได้ยินว่า, สุกฺ - ได้ยินว่า, หิ - ก็, จริงอยู่, ด้วยว่า, เพราะว่า, ดังจะกล่าวโดยย่อ, ดังจะกล่าวโดยพิสดาร, ตฺ - ส่วนว่า, ปน - ก็, แต่ว่า, จ - ก็, หนึ่ง, แต่ว่า เป็นต้น (นิยมวางไว้ตัวที่สองในประโยค)

๒.๒ กาลสัตตมมี เช่น :-

เอกทิวสํ - ในวันหนึ่ง, อเอกทิวสํ - ครั้นภายหลัง ณ วันหนึ่ง, ตฺขณํ, ตสฺมมี ขณ - ในขณะนั้น, ตสฺมยํ, เตน สมเยน, ตสฺมมี สมเย - ในสมัยนั้น, เอกํ สมยํ, เอกสฺมมี สมเย - ในสมัยหนึ่ง, อถ - ครั้งนั้น, อถ โข - ครั้งนั้นแล, ตทา - ในกาลนั้น, อิทานิ - ในกาลนี้, อชฺช - ในวันนี้, อปรภาเค - ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก, เทสหาสาเน - ในกาลอันเป็นที่สิ้นสุดลงแห่งเทศนา เป็นต้น (นิยมวางไว้ต้นประโยค)

๓. ประธาน ๓ ประการ

๓.๑ บทนามนาม(สุทธานาม), ปุริสศัพท์นาม(ต, ตุมฺห, อมฺห) และวิเสสนศัพท์นามเฉพาะกัณฑ์ ที่ประกอบด้วยปฐมาวาจิตติ เช่น ปุริโส, ปุริสา, โส, เต, ตฺวํ, ตุมฺเห, อหํ, มยํ เป็นต้น

๓.๒ บทนามนาม(สุทธานาม), ปุริสศัพท์นาม(ต, ตุมฺห, อมฺห) ที่ประกอบด้วย ตติยาวิจิตติ ในประโยคภาวจาก เช่น ปุริเสน ภูยเต, เตน ภูยเต เป็นต้น

๓.๓ บทพิเศษ ที่ใช้สำเนียงอายตนิบาตปฐมาวาจิตติได้ เช่น เหว อ.อย่างนั้น (สังจ- วาจกัณฺฑะ), อลฺ อ.อย่าเลย (ปฏิเสชกัณฺฑะ), ตกา อ.เหมือนอย่างนั้น (ลึงกัณฺฑะ), ... ตฺ อ.อัน... (ตุมฺตถกัณฺฑะ), อชฺช อ.วันนี้ (สัตตมมีปัจจัตตะ) เป็นต้น

๔. บทที่ขยายประธาน มี ๓ ประการ

๔.๑ วิเศษนะ ได้แก่บทคุณนาม, วิเศษนศัพท์นาม ที่มีลิงค์ วิภัติ วจนะ เสมอด้วย บทประธาน เช่น มหนโต ปุริโส = อ.บุรุษ ผู้ประเสริฐ, สพเพ สตฺตา = อ.สัตว์ ท. ทั้งปวง”

๔.๒ สามีสัมพันธะ ได้แก่บทนามที่ประกอบด้วยจัญญีวิภัติ และมีข้อความเกี่ยวเนื่อง กับบทประธาน ออกสำเนียงอายตนิบาตว่า “แห่ง..., ของ...” เช่น รมฺโถ ปุตุโต = อ.พระโอรส ของพระราชา, มยฺหํ โทโส = อ.โทษ ของเรา เป็นต้น

๔.๓ วิสยารชระ ได้แก่บทนามที่ประกอบด้วยสัตตตมีวิภัติ และมีข้อความเกี่ยวเนื่อง กับบทประธาน ออกสำเนียงอายตนิบาตว่า “ใน..., ณ...” เช่น สวตฺถิยํ กิเรโก ปุริโส สหตฺถา เขตฺเต จ ฆเร จ กมฺมํ กตฺวา มาตฺรํ ปฏิชฺคฺติ. ได้ยินว่า อ.บุรุษ คนหนึ่ง ในเมืองสาวัตถี กระทำแล้ว ซึ่งการงาน ในหน้าด้วย ในเรือนด้วย ด้วยมือของตน ปฏิบัติแล้ว ซึ่งมารดา

๕. กิริยาในระหว่างของประธาน บทนามที่มีลิงค์-วิภัติ-วจนะเหมือนประธาน และ ประโยคแทรก

ก. กิริยาในระหว่างของบทประธาน ๒ ประการ

๕.๑ กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วย ต อนฺต มานปัจจย มีลิงค์ วิภัติ และวจนะ เสมอ ด้วยประธาน เช่น เถโร อาสนสาส์ สํวิทหนฺโต โรहिณี อาห = อ.พระเถระ เมื่อจัดแจง ซึ่ง โรงฉัน กล่าวแล้ว กะพระนางโรहिณี

๕.๒ ตูนาที่ปัจจย ๓ ตัว ได้แก่ ตุน, ตฺวา และ ตฺวานปัจจย เฉพาะที่บังคับว่าเป็น กิริยาอาการของประธาน เช่น มนุสฺสา ภิกฺขุณฺ ภิกฺขุ ทตฺวา วนฺทิสฺสุ = อ.มนุษย์ ท. ถวายแล้ว ซึ่งภิกษา แก่ภิกษุ ท. ไหว้แล้ว

ข. บทนามที่มีลิงค์-วิภัติ-วจนะเหมือนประธาน เช่น เอโก เสฏฺฐิปุตุโต สตฺถุ เทสนํ สุตฺวา ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐูปสมฺปโต ปญฺจ วสฺसानิ ฌมฺมํ ปริยาปุณฺติวา อุปชฺฌายสฺส สนฺติเก กมฺมฏฺฏานํ คเหตุวา อรณฺณํ ปาวิสฺสิ. อ.บุตรของเศรษฐี คนหนึ่ง ฟังแล้ว ซึ่งเทศนา ของพระศาสดา บวชแล้ว ผู้มีอุปสมบทอันได้แล้ว เรียนเอาแล้ว ซึ่งธรรม สิ้นปี ท. ห้า เรียนเอา แล้ว ซึ่งกรรมฐาน ในสำนัก ของพระอุปัชฌาย์ ได้เข้าไปแล้ว สู่ป่า.

ค. ประโยคแทรก คือ บทนามนาม หรือปฺริสศัพท์นาม ที่ประกอบด้วยจัญญีวิภัติ [แปลว่า “เมื่อ...”] หรือสัตตตมีวิภัติ [แปลว่า “ครั้นเมื่อ...”] [ประโยคอนุาท และประโยคลักษณะ] เช่น เถรสฺส นินฺทํ อโนกฺกมฺนตฺสฺส, ปรมมาเส อติกฺกนฺเต, อกฺขิโรโค อุปฺปชฺชิ. เมื่อพระเถระ

ไม่ก้าวลงอยู่ สู่ความหลับ, ครั้นเมื่อเดือนที่หนึ่ง ก้าวล่วงแล้ว, อ.โรคที่นัยน์ตา เกิดขึ้นแล้ว

ประโยคว่า “เถรสฺส นินฺทํ อโนกฺกมนฺตสฺส” เป็นประโยคอนุาทร เพราะเถระไม่เอื้อเฟื้อต่อร่างกายที่ต้องการพักผ่อน ส่วนประโยคว่า “ปจฺมมาเส อติกฺกนฺเต” เป็นประโยคลักษณะ เพราะเป็นเครื่องหมายให้จดจำว่าโรคเกิดขึ้นเมื่อใด

๖. บทที่ขยายกิริยาในระหว่างเป็นต้น

บทที่ขยายกิริยาในระหว่าง ได้แก่บทนามที่ตั้งอยู่เบื้องหน้ากิริยาในระหว่าง และมีข้อความเกี่ยวเนื่องกับกิริยาในระหว่าง เช่น มนุสฺสา ภิกฺขุณฺโณ ภิกฺขุํ ทตฺวา วนฺทิสฺส. อ.มนุษย์ ท. ถวายแล้ว ซึ่งภิกษา แก่ภิกษุ ท. ไหว้แล้ว

๗. กิริยาคุมพากย์ ๓ ประการ

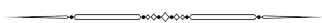
๗.๑ กิริยาอาชยาดทั้งหมด เช่น ปุริโส คจฺจติ. อ.บุรุษ ย่อมไป เป็นต้น

๗.๒ กิริยากิตก์ เฉพาะที่ลงปัจจัย ๙ ตัว คือ ตพฺพ, อนีย, ฌย, เตยฺย, ริจฺจ, ต, กุต, ข และอานิปัจจัย ซึ่งตั้งอยู่ท้าย ประโยค เช่น ปุริโส คโต = อ.บุรุษ ไปแล้ว, ปุริเสน กมฺมํ กตํ = อ.กรรม อันบุรุษ กระทำแล้ว, ปุริเสน กมฺมํ กรณียํ = อ.กรรม อันบุรุษ พึ่งกระทำ เป็นต้น [ยกเว้น ตปัจจัยเป็นต้น ซึ่งอาจตั้งอยู่ท่ามกลางประโยคได้บ้าง เช่น ภทฺทกํ โว กตํ อิธ อากจฺจนฺเตหิ = อ.กรรม อันงาม อันท่าน ท. ผู้มาอยู่ ในที่นี้ กระทำแล้ว]

๗.๓ นิบาตบท/กิริยาบท (กัตตุวาจก/ภาววาจก/กัมมวาจก) ได้แก่กิริยาบทพิเศษ ๕ บท(นิบาตที่ทำหน้าเป็นกิริยาคุมพากย์) คือ **อลํ** - สมควร, **อตฺถิ** - มีอยู่, **นตฺถิ** - ย่อมไม่มี, **ลพฺภา** - พึงถูกได้, **สฺกฺกา** - อาจ, สามารถ เช่น เอิวํ เปเสตุํ น สฺกฺกา. แปลว่า “อันเรา ไม่อาจ เพื่ออันส่งไป อย่างนี้”

๘. บทที่ขยายกิริยาคุมพากย์

บทที่ขยายกิริยาคุมพากย์ ได้แก่บทนามที่ตั้งอยู่ข้างหน้ากิริยาคุมพากย์ (เบื้องหลัง ก็มีบ้าง) และมีข้อความเกี่ยวเนื่องกับกิริยาคุมพากย์นั้น เช่น “เอวํ สตฺถา เตสํ ภิกฺขุณฺโณ ฐมฺมํ เทเสสิ. แปลว่า “อ.พระศาสดา ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม แก่ภิกษุ ท. เหล่านั้น อย่างนี้”

บทที่ ๒

อายตนิบาต (คำเชื่อมระหว่างบท)

อายตนิบาต คือ คำเชื่อมระหว่างบท ๒ บทเข้าด้วยกัน คือเชื่อมระหว่าง บทนาม กับบทนาม เช่น รมโย ปุตุโต = อ.พระโอรส ของพระราชา, และบทนาม กับบทกิริยา เช่น ภิกขุ อทาสี = ได้ถวายแล้ว ซึ่งภิกษา เป็นต้น แบ่งออกเป็น ๗ หมวด ตามลักษณะของวิภัตติ ทั้ง ๗ ดังนี้

วิภัตติ ๗ หมวดและคำแปล

วิภัตติ	ลำดับที่	เอกวจนะ	พหูวจนะ	อายตนิบาต (คำแปลเพื่อเชื่อมต่อบท)
ปจมา	ที่ ๑	ลี	โย	อันว่า... (อ.), อันว่า...ทั้งหลาย (อ. ท.)
ทุดิยา	ที่ ๒	อ	โย	ซึ่ง, สู, ยัง, ลิ่น, ตลอด, กะ, เฉพาะ
ตติยา	ที่ ๓	นา	หิ	ด้วย, โดย, อัน, ตาม, เพราะ, มี, ด้วยทั้ง
จตุตถิ	ที่ ๔	ส	น	แก่, เพื่อ, ต่อ
ปญจมี	ที่ ๕	สุมา	หิ	แต่, จาก, กว่า, เหตุ (เพราะ)
ฉฎฐิ	ที่ ๖	ส	น	แห่ง, ของ, เมื่อ
สตุตถมี	ที่ ๗	สมิ	สุ	ใน, ใกล้, ที่, ครั้นเมื่อ, ในเพราะ, เหนือ, บน
อาลปน	คำร้องเรียก	ลี	โย	แน่ะ, ดูก่อน, ข้าแต่

ตัวอย่างประกอบ โดยสังเขป :-

๑. ปฐมาวิภัตติ แปลว่า “อันว่า...” (อ.), อันว่า...ทั้งหลาย (อ. ... ท.)

เอวํ สตุถา เตสํ ภิกขุณํ รมมํ เทเสสิ.

อ.พระศาสดา ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม แก่ภิกษุ ท. เหล่านั้น อย่างนี้

๒. ทุดิยาวิภัตติ

ซึ่ง เช่น กสฺสโก กมฺมํ กโรติ. (อวุตตกัมมะ)

อ.ชานา ย่อมกระทำ ซึ่งการงาน

สู เช่น โย โกจิ ปุริโส คามํ คจฺจติ. (สัมปาปุณฺเณยกัมมะ)

อ.บุรุษ คนใดคนหนึ่ง ย่อมไป สู่มุมบ้าน

- ยัง เช่น อาหาโร สุขิ ชนยติ. (การิตกัมมะ)
 อ.อาหาร **ยังความสุข** ย่อมให้เกิดขึ้น
 อาจารย์โย สิสัสสิ สิปโป อุกคณหาเปติ. (การิตกัมมะ)
 อ.อาจารย์ ยังศิษย์ ย่อมให้ศึกษา ซึ่งศิลปะ
- สิ้น เช่น เถโร ตโยชนิ คจจติ. (อัจฉันตสังโยคะ)
 อ.พระเถระ ย่อมไป **สิ้นโยชน์ ๓**
- ตลอด เช่น เตมาสสิ อภิธมมัม เทเสสิ พุทฺโธ. (อัจฉันตสังโยคะ)
 อ.พระพุทธเจ้า ทรงแสดงแล้ว ซึ่งพระอภิธรรม **ตลอดเดือน ๓**
- กะ เช่น ภควา ภิกขุ เอตทโวจ. (อกถิตกัมมะ)
 อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระดำรัสนั้น **กะภิกษุ ท.**

๓. ตติยาวิภัตติ

- ด้วย เช่น หตฺถเณ กมมัม กโรติ. (กรณะ)
 (อ.บุรุษ) ย่อมกระทำ ซึ่งการงาน **ด้วยมือ**
- โดย เช่น พุทฺโธ ชาติยา ขตฺติโย. (ตติยาวิเสสณะ)
 อ.พระพุทธเจ้า เป็นกษัตริย์ **โดยชาติ** (ย่อมเป็น)
- ตาม เช่น พุทฺโธ อนุปฺพุเพน สาวตฺถิ ปตฺโต. (ตติยาวิเสสณะ)
 อ.พระพุทธเจ้า เสด็จถึงแล้ว ซึ่งเมืองสาวตถิ **ตามลำดับ**
- ข้าง เช่น มาตาปิตโร อิตฺโต จิตฺโต จ โอลเเกสุ. (ตติยาวิเสสณะ)
 อ.มารดาและบิดา ท. แลดูแล้ว **ข้างนี้ด้วย ข้างนี้ด้วย**
- ทาง เช่น กายเณ กมมัม กายกมมัม. (ตติยาวิเสสณะ)
 อ.กรรม **ทางกาย** ชื่อว่ากายกมม
- อัน เช่น พุทฺเธน มาโร ชิตฺโต. (อนภิทกัตตา)
 อ.มาร **อันพระพุทธเจ้า** ทรงชนะแล้ว
- เพราะ เช่น ชโน อนุเนน วสติ. (เหตุ)
 อ.ชน ย่อมอยู่ **เพราะข้าว**
- มี, ด้วยทั้ง เช่น กาลี ภินฺเนน สีเสน... อฺชฺฉมาเปสิ. (อิตถัมภูตะ)
 อ.นางกาลี **มีศึรยะ** อันแตกแล้ว...ยกโทษแล้ว

กับด้วย เช่น ทุกุโข พาลเอหิ สวาโส. (สหัตถตติยา)
 อ.การอยู่ร่วม กับด้วยคนพาล ท. เป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์
 (ย่อมาเป็น)

๔. จตุตถีวิภัตติ

แก่ เช่น ทานํ สัมมสุส เทติ. (สัมปทาน)
 (อ.ชน) ย่อมถวาย ซึ่งทาน แก่พระสงฆ์

เพื่อ เช่น เทเสตุ ฆมมํ อหุกมฺปาย. (สัมปทาน)
 (อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า) ขอจงทรงแสดง ซึ่งพระธรรม
 เพื่ออนุเคราะห์

ต่อ เช่น โย มิตฺตานิ น ทุพฺภติ. (สัมปทาน)
 (อ.บุคคล) ไต่ ย่อมไม่ประทุษร้าย ต่อมิตร ท.

๕. ปัญจมีวิภัตติ

แต่ เช่น อิตฺโต ปรี วิตถารํ กเถสุสामी. (อปาทาน)
 ในเบื้องหน้า แต่กาลนี้ (อ.เรา) จักกล่าว ให้พิสดาร

จาก เช่น ปาปา จิตฺตํ นิวารเย. (อปาทาน)
 (อ.บุคคล) พึงห้าม ซึ่งจิต จากบาป

กว่า เช่น มาตุรา ปาฏฺฐลิปฺตฺตเกหิ อภิรุปา. (อปาทาน)
 อ.ชาวเมืองมตุรา ท. เป็นผู้มึนรูปร่างม กว่าชาวเมืองปาฏฐลิบุตร ท.
 (ย่อมาเป็น)

เหตุ เช่น อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สมภวานฺติ. (เหตุ)
 อ.สังขาร ท. ย่อมมี เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย

๖. ฉกฺขวิภัตติ

แห่ง เช่น ภิกฺขุหนํ สมฺมุโห. (สมฺมุหสัมพันธะ)
 อ.หมู่ แห่งภิกษุ ท.

ของ เช่น พุทฺธสุสฺส คฺคุณโฆโส. (สามีสัมพันธะ)
 อ.เสียงประกาศซึ่งคุณ ของพระพุทธเจ้า

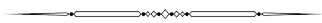
เมื่อ เช่น เถรสฺส นินฺทํ อโนกฺกมฺนตฺสส,....., อุกฺขิโรโค อุปฺปชฺชติ. (อนาทร)
 เมื่อพระเถระไม่ก้าวลงอยู่สู่ความหลับ..., อ.โรคที่นัยน์ตาเกิดขึ้นแล้ว

๗. สัตตมีวิภัตติ

- ใน เช่น **ติเลสฺ เตลฺลํ อตฺถิ.** (พยาปิกาธาระ)
 อ.น้ำมัน มีอยู่ **ในเมลิ์ดงา ท.**
- ใกล้ เช่น **ภควา สวตฺถุณฺณํ วิหริติ** เขตวเน. (สมิปาธาระ)
 อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ **ในพระเชตวัน ใกล้เมืองสาวัตถี**
- ที่ เช่น **ปาเทสฺส ปติโต.** (อาธาระ)
 (อ.อุบาสกนั้น) หมอบลงแล้ว **ที่เท้า ท.**
- ครั้นเมื่อ เช่น **ภิกขุสฺส ภุณฺขณฺเตสฺส, ปุริโส คโต.** (ลักขณะ)
ครั้นเมื่อภิกษุ ท. ฉันอยู่, อ.บุรุษ ไปแล้ว
- ในเพราะ เช่น **กุณฺชโร ทนฺเตสฺส หณฺณเต.** (เหตุวิตถะ)
 อ.ช้าง ย่อมถูกฆ่า **ในเพราะงา ท.**
- เหนือ/บน เช่น **อาสเน นิสินฺโน สโฆ.** (อุปสิเลสิกาธาระ)
 อ.พระสงฆ์ นั่งแล้ว **บนอาสนะ**

๘. อาลปนะ ใช้ร้องเรียกบุคคลที่เสมอกัน, ต่ำกว่าตน และสูงกว่าตน

- แน่ เช่น **กสฺมา สมฺม ปมชฺชสิ ?**
แน่สหาย อ.ท่าน ย่อมประมาท เพราะเหตุอะไร?
- ดูก่อน เช่น **อาวุโส วายเมยฺยถ.**
ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.ท่าน ท. พึงพยายาม
- ข้าแต่ เช่น **มยฺ ภนฺเต สรณฺสีลํ ยาจาม.**
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมขอ ซึ่งสรณะและศีล

บทที่ ๓

หลักการแปลทั่วไป

ความภาษาบาลี ไม่เหมือนภาษาไทย ใช้กลับกัน เช่นคำบาลีว่า พุทธสฺส สวโก = ของพระพุทธเจ้า สวโก คำไทยต้องเรียงกลับกันว่า สวโก ของพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น เวลาแปลภาษาบาลี โดยมากจึงต้องแปลบทหลังไปหาบทหน้า โดยใช้คำเชื่อมบท (อายุต-นิบาต) ให้ได้ความเหมาะสม

ฝึกแปล

บทนาม + บทนาม

[ประกอบด้วยวิภัติทั้ง ๗ เอกวจนะ+พหูวจนะ]

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

๑. ฐมฺเม ปสาโท. (ธรรม, ความเลื่อมใส)
แปลว่า.....
๒. สวกานํ สโฆ. (สวาก, หมู่)
แปลว่า.....
๓. อจฺริยสฺส สิสฺสา. (อาจารย์, ศิษย์)
แปลว่า.....
๔. คามเ อวาโส. (หมู่บ้าน, อาวาส/วัด)
แปลว่า.....
๕. คามेषุ ทารกา. (หมู่บ้าน, เด็กชาย)
แปลว่า.....
๖. อจฺริยมฺหิ คารโว. (อาจารย์, ความเคารพ)
แปลว่า.....
๗. สัมมสฺส วิหาโร. (สงฆ์, วิหาร)
แปลว่า.....
๘. อุปฺชฌายสฺส ปตุโต. (อุปัชฌาย์, บาทร)
แปลว่า.....

๙. ขตติยานันท์ กุมารรา. (กษัตริย์, กุมาร)
แปลว่า.....
๑๐. อคฺคิโน ชนฺโธ. (ไฟ, กอง)
แปลว่า.....
๑๑. อริมหา อุตฺตราโส. (ศัตรู, ความสะดุ้งกลัว)
แปลว่า.....
๑๒. รุกฺขสฺส สฺสิเร อหิ. (ต้นไม้, โพรงไม้, งู)
แปลว่า.....
๑๓. โกฏฺเจ วิหโย. (ฉาง, ข้าวเปลือก)
แปลว่า.....
๑๔. กรินฺ ทนฺตา. (ช้าง, งา)
แปลว่า.....
๑๕. มนฺตีเน สฺมาคโม. (ผู้รู้/บัณฑิต, สมาคม)
แปลว่า.....
๑๖. รุกฺเข สิขี. (ต้นไม้, นกยูง)
แปลว่า.....
๑๗. ทณฺหิสฺส หตฺเต ทณฺโห. (คนมีไม้เท้า, มือ, ท่อนไม้)
แปลว่า.....
๑๘. เสฏฺฐิมฺหิ วิสฺสาโส. (เศรษฐี, ความค้ำเคย)
แปลว่า.....
๑๙. ปพฺพตฺสฺส สิบฺเร เกตุ. (ภูเขา, ยอด, ธง)
แปลว่า.....
๒๐. สยมฺภุโน ชฺมโม. (ผู้รู้/พระพุทฺธเจ้า, ธรรมะ)
แปลว่า.....

บทที่ ๔

หลักการแปลบทคุณนาม

คุณนาม[บทขยาย]ของนามนามบทใด ต้องมีลิงค์ วิภัติ และวจนะ เหมือนลิงค์ วิภัติ และวจนะ ของนามนามบทนั้น โดยมากเรียงไว้หน้านามนามบทนั้น [เรียงไว้หลังบทนาม นามบ้าง ในกรณีที่ต้องการแสดงยศ และตำแหน่ง] เพราะฉะนั้น เมื่อแปลบทนามนาม ที่เป็น ประธานแล้ว หากบทที่อยู่หน้าหรือหลังมีลิงค์ วิภัติ และวจนะ เหมือนบทนามนาม ต้องแปล บทหน้า หรือบทหลังนั้นต่อมา โดยใช้คำเชื่อมบทว่า “ผู้..., ที่..., มี..., ซึ่ง..., อัน..., ตัว...” เป็นต้น

[หมายเหตุ : คุณบท คำแปลไม่ออกสำเนียงของวิภัติและวจนะ แต่ออกสำเนียงว่า “ผู้..., มี..., อัน...” เป็นต้นแทน]

ฝึกแปล

คุณนาม + บทนาม

[ประกอบด้วยวิภัติทั้ง ๗ เอกวจนะ+พหุวจนะ]

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

๑. สตุตทาน์ อคฺโค พุทฺโธ. (สัตว์, เลิศ, พระพุทธเจ้า)
แปลว่า.....
๒. สุนฺทโร ฐมฺโม. (ดี, ธรรมะ)
แปลว่า.....
๓. มหฺนโต สวากาน์ สฺโฆ. (ใหญ่, สวาก, หมู่)
แปลว่า.....
๔. อคฺคสุสฺส พุทฺธสุสฺส สาสนํ. (เลิศ, พระพุทธเจ้า, ศาสนา)
แปลว่า.....
๕. สุนฺทรสุสฺส ฐมฺมสุสฺส วิปาโก. (ดี, ธรรมะ, ผล/วิบาก)
แปลว่า.....
๖. สุตฺธาน์ สวากาน์ สฺโฆ. (บริสุทธิ์, สวาก, หมู่)
แปลว่า.....
๗. กุสลโ อจฺจริโย. (ฉลาด, อาจารย์)
แปลว่า.....

๘. อาตาปীনํ สิสฺसानํ สิฺกขา. (ผู้มีความเพียร, ศิษย์, ศีक्षा)
แปลว่า.....
๙. อทฺตมฺสฺส กุลฺสฺส ปฺุตฺโต. (มั่งคั่ง, ตระกูล, บุตร)
แปลว่า.....
๑๐. สุกฺนุเช ปฺุปฺเพ รมฺโร. (มีกลิ่นหอม, ดอกไม้, แผลงกุฏ)
แปลว่า.....
๑๑. วิสาเล เขตฺเต สฺสฺซานิ. (ไพศาล, นา, ข้าวกล้า)
แปลว่า.....
๑๒. ทารฺุณฺหิ โจรฺหิ ภัยํ. (ทารุณ, โจร, ภัย)
แปลว่า.....
๑๓. นวสฺมี สฺปฺปิมาหิ มกฺชิกา. (ใหม่, เนยใส, แผลงวัน)
แปลว่า.....
๑๔. มหฺติยํ สาลายํ ชนา. (ใหญ่, ศาลา, ชน)
แปลว่า.....
๑๕. ครุํ ฐนุ. (หนัก, ฐนุ)
แปลว่า.....
๑๖. นีลานิ อุปฺปลานิ. (เขียว, ดอกอุบล)
แปลว่า.....
๑๗. นีลानํ ปฺุปฺผานํ ราสิ. (เขียว, ดอกไม้, กอง)
แปลว่า.....
๑๘. สุกฺโก สาลีนํ โอทโน. (สีขาว, ข้าวสาลี, ข้าวสุก)
แปลว่า.....
๑๙. สุกฺกสฺส โอทนสฺส ปาตี. (สีขาว, ข้าวสุก, ถาด)
แปลว่า.....
๒๐. วิสาลํ เขตฺตํ. (กว้างใหญ่/ไพศาล, นา)
แปลว่า.....

บทที่ ๕

หลักการแปลกริยาภิตกั

ต, ตพพ, อนีย, อนุต และ มานปัจจย

[ประโยคกัตตุวากก/กัมมวากก]

กริยาภิตกัของศัพทที่ลง ต, ตพพ, อนีย, อนุต และ มานปัจจย ของนามนามบทใด ต้องมีลึงค์ วิภตติ และวณะ เหมือนลึงค์ วิภตติ และวณะ ของนามนามบทนั้น ในกรณีนี้ อนุต และมานปัจจย ใช้เป็นกริยาในระหว่าง ส่วน ตปัจจย ใช้เป็นกริยาในระหว่างก็ได้ ใช้เป็นกริยาคุมพากยก็ได้ แล้วแต่ข้อความในประโยคนั้นๆ ดังนั้น เมื่อแปลบทประธานและคำขยายประธานแล้ว ผู้เรียนจะต้องแปลกริยาในระหว่าง ซึ่งประกอบด้วย อนุต, มาน หรือ ตปัจจย พร้อมทั้งบทขยายกริยาในระหว่าง เป็นอันดับต่อมา

สำหรับภิตกัศัพทที่ลง ตพพ, อนีย, ญ และเตยยปัจจย ต้องมีลึงค์ วิภตติ และวณะ เหมือนนามนาม ทำหน้าที่เป็นวิเสสนะ, วิภตกัตตา หรือ กริยาคุมพากย

ฝึกแปล

คุณนาม + บทนาม + ต, อนุต, มาน, ตพพ, อนียปัจจย

[ประกอบด้วยวิภตติทั้ง ๗ เอกวณะ+พหุวณะ]

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

๑. เสฏโฐ พุทโธ โลเก อุปปนโน. (ประเสริฐที่สุด, พระพุทธเจ้า, โลก, เกิดขึ้นแล้ว)

แปลว่า.....

๒. มหนโต ราชา อุตยานิ คจจนโต... (ประเสริฐ, พระราชา, อุทยาน, ไปอยู่)

แปลว่า.....

.....

๓. กุสโล อจริโย สิสสานิ สิปปิ วาเจนโต...

(ฉลาด, อาจารย์, ศิษย์, ศิลปะ, กล่าวสอนอยู่)

แปลว่า.....

.....

๔. ทกฺโข วาณิซฺโซ ธานียา นิกฺขมฺนุโต... (ขยัน, พอค้า, เมือง, ออกไปอยู่)
แปลว่า.....
.....
๕. เวทกฺุ พุราหฺมโณ นหฺนายน นทึ คโต. (ผู้ถึงเวท, พราหมณ์, อาบน้ำ, แม่ค้า, ไปแล้ว)
แปลว่า.....
.....
๖. สีลวา ภิกฺขุ คามํ ปิณฺฑทาย ปวิฏฺโจะ. (ผู้มีศีล, ภิกษุ, หมูบ้าน, บิณฑบาต, เข้าไป
แล้ว)
แปลว่า.....
.....
๗. เสฏฺฐิโน ภริยา รเถน วิถิยํ คจฺจนฺตี... (เศรษฐี, ภริยา, รถ, ถนน, ไปอยู่)
แปลว่า.....
.....
๘. ชเนหิ มชฺฐรานิ ผลานิ รุกฺขา คเหตุพฺพานิ.
(ชน, รสหวาน, ผลไม้, ต้นไม้, พึ่งเก็บเอา)
แปลว่า.....
.....
๙. โสภา วฐฺฐ คพฺเภ นิสินฺหา. (สวย, หญิงสาว, ห้อง, นั้งแล้ว)
แปลว่า.....
.....
๑๐. จณฺโฑ ปุริโส อุตฺตโน ฅาตีหิ ภินฺทิตพฺโพ.(ตุร้าย, บุรุษ, ตน, ญาติ, พึ่งทำลาย)
แปลว่า.....
.....
๑๑. ฅาตีหิ ทลิตุทสฺส มหนฺตํ ฅนํ กรณฺยี. (ญาติ, ชัดสน, มาก, ทรัพย์, พึ่งกระทำ)
แปลว่า.....
.....
๑๒. โสภา ราชนี นารินํ มชฺเฒ ติฏฺฐจฺนฺตี... (งาม, ราชนี, หญิง, ท่ามกลาง, ยืนอยู่)
แปลว่า.....
.....

๑๓. พุหุณี ตินานิ ภูมียํ รุพฺพหานิ. (มาก, หญ้า, พื้นดิน, งอกแล้ว)
แปลว่า.....
๑๔. วาเตน รุกฺขสฺส ทีฆา สาขา ภินฺทิตพฺพา.
(ลม, ต้นไม้, ยาว, กิ่งไม้, ฟังทำลาย)
แปลว่า.....
๑๕. ปิณฑฺวปาติโก ภิกฺขุ อตฺตโน สนฺตเกน ตุมฺหุโจ.
(ผู้บิณฑบาตเป็นวัตร, ภิกษุ, ตน, สิ่งที่มีอยู่, ยินดีแล้ว)
แปลว่า.....

บทที่ ๖

หลักการแปล/การใช้สังขยา

๑. เอกศัพท์ ที่แปลว่า หนึ่ง เป็นสังขยา เป็นเอกวจนะอย่างเดียว
 ๒. ทฺวิ (๒) ถึง อฏฺฐจารส (๑๘) เป็นพหุวจนะอย่างเดียว
 ๓. ตั้งแต่ เอกฺชนวิสฺสติ (๑๙) ถึง อฏฺฐนฺนวุติ (๙๘) เป็นเอกวจนะ อิตถิลิงค์ อย่างเดียว
- แม้เข้ากับศัพท์ที่เป็นพหุวจนะลิ่งค์อื่น ก็คงอยู่อย่างนั้น ไม่เปลี่ยนแปลงไปตาม
- ศัพท์สังขยานั้น เหมือนกับศัพท์คุณนาม นิยมเรียงไว้หน้านามนาม เพราะฉะนั้น เวลาแปล เมื่อแปลบทนามนามแล้ว หากมีบทสังขยาอยู่ ก็ให้แปลบทสังขยานั้นต่อจากบท นามนามทันที โดยออกสำเนียงเชื่อมมบบ้าง ไม่ออกบ้าง เช่น เอก โชน = อ.ชน ผู้เดียว, เทวชนา = อ.ชน ท. ๒ เป็นต้น

ฝึกแปล

สังขยา(คุณนาม) + บทนาม + กิริยาภิตก์
[ประกอบด้วยวิภัติทั้ง ๗ เอกวจนะ+พหุวจนะ]
จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

๑. อฏฺฐนฺนํ ภควโต สาวกานํ สมฺมโห. (แปด, พระผู้มีพระภาค, สาวก, หมู่)
แปลว่า.....
.....
๒. จตฺตารโ ภิกฺขุ คามํ ปิณฺฑทาย ปวิฏฺฐา. (สี่, ภิกษุ, หมู่บ้าน, บิณฑบาต, เข้าไปแล้ว)
แปลว่า.....
.....
๓. ปณฺจ มาสา อติกฺกนฺตา. (ห้า, เดือน, ล่วงไปแล้ว)
แปลว่า.....
.....
๔. ตีณิ อุปฺปลานิ อุกฺเก ชาตานิ. (สาม, ดอกอุบล, น้ำ, เกิดแล้ว)
แปลว่า.....
.....
๕. เอกฺกนวิสฺสติ นาริโย นหานาย นที คตา. (สิบเก้า, หมิง, อาบน้ำ, แม่น้ำ, ไปแล้ว)
แปลว่า.....
.....
๖. เอกํ พทรผลํ รุกฺษา ปติตฺ. (หนึ่ง, ผลพุทรา, ต้นไม้, ตกแล้ว/หล่นแล้ว)
แปลว่า.....
.....
๗. จตฺตปณฺณาสาย ภิกฺขุณฺ จีวรานิ ทายเกหิ ทินฺนานิ.
(ห้าสิบสี่, ภิกษุ, จีวร, ทายก, ให้แล้ว)
แปลว่า.....
.....
๘. สตฺต อีสโย นครา นิกฺขนฺตา. (เจ็ด, ฤๅษี, เมือง, ออกไปแล้ว)
แปลว่า.....
.....

๙. อมจฺใจ จฺหิ สหาเยหิ อุตฺตยานํ คโต. (อำมาตย์, หก, เพื่อน, อุทยาน, ไปแล้ว)
แปลว่า.....

๑๐. ทฺวินฺนํ กุฏฺฐิํ อนฺตเร มหนฺโต สโร. (สอง, กระท่อม/กุฏิ, ระหว่าง, ใหญ่, สระน้ำ)
แปลว่า.....

๑๑. เตวีสติยา กุมารานํ อจฺริโย คามํ ปวิฏฺโจะ.
(ยี่สิบสาม, कुमार, อาจารย์, หมู่บ้าน, เข้าไปแล้ว)
แปลว่า.....

๑๒. ภควา จตฺตสนฺนํ ปริสานํ มชฺฌเณ นิสฺสินฺโน.
(พระผู้มีพระภาค, สี่, บริษัท, ท่ามกลาง, นั่งแล้ว)
แปลว่า.....

๑๓. นทฺิยา ทฺวิสฺสุ ปาเรสุ คามา จิตา. (แม่น้ำ, สอง, ผ้าง, หมู่บ้าน, ตั้งอยู่แล้ว)
แปลว่า.....

๑๔. นวนฺนํ ปุตุตฺตานํ มาตรา ฐนํ ทินฺนํ. (แก้ว, บุตร, มารดา, ทรัพย์, ให้แล้ว)
แปลว่า.....

๑๕. โสพสฺ สิสุสา อตฺตโน สตุถารํ อุปคตา.
(สิบหก, ศิษย์, ดน, พระศาสดา, เข้าไปเฝ้าแล้ว)
แปลว่า.....

บทที่ ๓

หลักการแปล/แต่ง

ปริสัสนามและวิเสสนัสนาม

- ๑. ปริสัสนาม ประถมบุรุษ ใช้แทนนามนามบทใด ต้องมีลิงค์ วจนะ เหมือนลิงค์ วจนะ ของนามนามบทนั้น ส่วนวิภัตตินั้น เหมือนกันก็ได้ ต่างกันก็ได้
- ๒. วิเสสนัสนาม ของนามนามบทใด ต้องมีลิงค์ วิภัตติ และวจนะ เหมือนลิงค์ วิภัตติ และวจนะ ของนามนามบทนั้น เรียงไว้ข้างหน้านามนามบทนั้น
- ๓. เต, เม, โว, โน ซึ่งเป็นมัธยมบุรุษและอุตตมบุรุษสัสนามนั้น ต้องมีบทอื่นนำหน้า ก่อน จึงใช้ได้

ฝึกแปล

ปริสัสนาม/วิเสสนัสนาม

[ประกอบด้วยวิภัตติทั้ง ๗ เอกวจนะ+พหุวจนะ]

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

- ๑. เอโก อูยยานะ รุกุโซ, โส วาเตน ปหโฏ, ตสฺส ปณฺณานิ ปติตานิ.
แปลว่า.....
.....
(หนึ่ง, สวน/อุทยาน, ต้นไม้, นั้น, ลม, พัดแล้ว, นั้น, ไปไม้, ตกแล้ว/หล่นแล้ว)
- ๒. ภควา อนุตฺตรํ สมฺมาสมุโพธิํ ปตฺโต, ตสฺส สาสนํ โลเก ปตฺถตํ.
แปลว่า.....
.....
(พระผู้มีพระภาค, ยอดเยี่ยม, สัมมาสัมโพธิญาณ, ถึงแล้ว/บรรลุแล้ว, นั้น, ศาสนา, โลก, แผ่ไปแล้ว)
- ๓. เสฏฺฐิโน มาตา สาสเน ปสนฺนา, ตาย สัมมสุส ทานํ ทินฺนํ.
แปลว่า.....
.....
(เศรษฐี, มารดา, ศาสนา, เลื่อมใสแล้ว, นั้น, พระสงฆ์, ทาน, ให้แล้ว)

๔. พุทธิ จีวรานิ สัมมุตต อูปปนฺนานิ, ตานิ ภิกฺขุณฺโณ วิภตฺตานิ.

แปลว่า.....

(มาก, จีวร, พระสงฆ์, เกิดขึ้นแล้ว, นั้น, ภิกษุ, แจกแล้ว)

๕. มหฺนโต นิโครฺโธ อรณฺเณ ชาโต, สกฺุณา ตสฺมี นิสีนา.

แปลว่า.....

(ใหญ่, ต้นไทร, ป่า, เกิดแล้ว, นก, นั้น, แอบแฝงแล้ว/หลบแล้ว)

๖. อุกฺเก ปทุมํ ปุปฺผิตํ, ฆมฺโร ตํ อุกฺคโต.

แปลว่า.....

(น้ำ, ดอกปทุม, บานแล้ว, แมลงผึ้ง/แมลงภู่, นั้น, เข้าไปหาแล้ว/เข้าไปใกล้แล้ว)

๗. อณฺเฏโร ภิกฺขุ คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺมาโน...

แปลว่า.....

(รูปใดรูปหนึ่ง, ภิกษุ, หมูบ้าน, ก้อนข้าว, เข้าไปอยู่)

๘. อิมฺมสฺส ปุริสฺสสฺส ปุตฺโต ปพฺพชนฺโต...

แปลว่า.....

(นี่, บุรุษ/บุคคล, บุตร, บวชอยู่)

๙. ยสฺส สุขํ อูปปนฺนํ, ตสฺส ทุกฺขํ อูปปนฺนํ.

แปลว่า.....

(ใจ, ความสุข, เกิดขึ้นแล้ว, นั้น, ความทุกข์, เกิดขึ้นแล้ว)

๑๐. มม อจฺริโย อมฺกสฺมี อาวาเส วสฺสํ วุตฺโต.

แปลว่า.....

(ข้าพเจ้า, อาจารย์, โนน, วัด, พรรษา/กาลฝน, อยู่แล้ว)

๑๑. เอสา อิตถิ นหานาย นที คตา.

แปลว่า.....

(นั่น, หญิง, อาบน้ำ, แม่น้ำ, ไปแล้ว)

๑๒. เกน เอตานิ จีวรานิ ตยหิ ทินฺหานิ ? มยหิ อุปฺภจาเกน.

แปลว่า.....

(ใคร, นั่น, จีวร, ท่าน, ให้แล้ว, ข้าพเจ้า, อุปฺภจาก)

๑๓. อاجرเยน โน ปิโย สิสฺโส ตว สนฺติกํ เปสฺสโต.

แปลว่า.....

(อาจารย์, ข้าพเจ้า, เป็นที่รัก, ศิษย์, ท่าน, สำนัก, อัน...ส่งไปแล้ว)

๑๔. ปตฺโต เม นฺนฺจ, อิมิสฺสํ กุญฺญิํ สามเณเรณ นิกฺขิตฺโต.

แปลว่า.....

(บาตร, ข้าพเจ้า, เสียหายแล้ว, นี้, กุญฺญิ/กระท่อม, สามเณร, ใส่ไว้แล้ว/วางไว้แล้ว)

๑๕. ปุตฺโต เต วยํ ปตฺโต.

แปลว่า.....

(บุตร, ท่าน, ้วย, ถึงแล้ว/บรรลุลแล้ว)

บทที่ ๘

หลักการใช้/การแปลกริยาอาขยาต

หลักการใช้กริยาอาขยาต

๑. กริยาอาขยาต ของนามนามกิติ ของปริสัสนามกิติ ต้องมีวจนะ บุรุษ เหมือนวจนะ บุรุษ ของนามนามและปริสัสนามบทนั้น
๒. กริยาอาขยาตนี้ เรียงไว้ในที่สุดของประโยคบ้าง เรียงไว้หน้าประโยคบ้าง
๓. วิธีใช้มัธยมบุรุษและอุตตมบุรุษ จะไม่เขียนตัวประธานลงด้วยก็ได้ แต่ประธานต้องใช้ให้ถูกต้องตามกริยา คือตามวจนะและบุรุษนั้น เพราะฉะนั้น ในเวลาแปล ผู้แปลต้องขึ้นตัวประธานมาเอง เช่น กตรสมิ อวาเส วสุส วสสิ ? แปลว่า “(ตุ๋) อ.ท่าน ย่อมอยู่จำ ตลอดกาลฝน ในวัดไหน?” สุทธาโกชนอาราเม วสุส วสสิ. “(อห) อ.ข้าพเจ้า ย่อมอยู่จำ ตลอดกาลฝน ในวัดสุทธาโกชน” เป็นต้น

ฝึกแปล

บทกริยาอาขยาต

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

๑. อาจารย์ โอตโน สิสสาน โอวาทำ เทติ, สิสสา เต โอวาทำ สุณนติ.
แปลว่า.....
.....
(อาจารย์, ตน, ศิษย์, โอวาทำ, ย่อมให้, ศิษย์, ท่าน, โอวาทำ, ย่อมฟัง)
๒. ทารกา ทิวเส สิปปิ สิขนติ. เต อนุกกเมน วุฑฺฒิ ปาปุณนติ.
แปลว่า.....
.....
(เด็กชาย, วัน, ศิลปะ, ศึกษา, นั้น, ลำดับ, ความเจริญ, ย่อมถึง)
๓. ปญญา ปภา สพุพาหิ ปภาหิ วิโรจติ.
แปลว่า.....
.....
(ปัญญา, แสงสว่าง, ทั้งปวง, แสงสว่าง, ย่อมรุ่งโรจน์/รุ่งเรือง)

๔. โย พาเล เสวติ, โส วินาสํ ปาปุณชาติ.

แปลว่า.....

(ใด, คนพาล/คนมีปัญญาน้อย, ย่อมเสพ/ย่อมคบ, นั้น, พินาศ/ฉิบหาย, ย่อมถึง)

๕. ฆมมจารีโน สปปุริสา สพฺเพสุ สตุเตสุ เมตตํ กโรนฺติ.

แปลว่า.....

(ผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ, สัตบุรุษ, ทั้งปวง, สัตว์, เมตตา/ไมตรีจิต, ย่อมกระทำ)

๖. โย ฆมมํ จรติ, โส ตสฺส วิปากํ อนฺุโกติ.

แปลว่า.....

(ใด, ธรรม, ย่อมประพฤติ, นั้น, นั้น, ผล/วิบาก, ย่อมเสวย)

๗. ตสฺมี ภาควติ พุรหมจริยํ จราม.

แปลว่า.....

(นั้น, พระผู้มีพระภาค, พรหมจรรย์, ย่อมประพฤติ)

๘. มาตา อตฺตโน ปุตุตํ อนฺุสาสติ, โส ตสฺสา โอวาทะ ทิฏฺฐติ.

แปลว่า.....

(มารดา, ตน, บุตร, ย่อมสั่งสอน, นั้น, นั้น, โอวาท, ย่อมตั้งอยู่)

๙. กตเรน มคฺเคน รณฺโถ นิเวสนํ คจฺฉสิ ?

แปลว่า.....

(ไหน, ทาง, พระราชา, ราชนิเวศน์/วัง/บ้าน/เรือนที่เป็นที่อยู่, ย่อมไป)

๑๐. อสุเกน มคฺเคน คจฺฉามิ.

แปลว่า.....

(โน้น, หนทาง, ย่อมไป)

๑๑. กตธรมี คาเม วสถ ? นครสฺส สมีเป วสาม.

แปลว่า.....

(ไหนด, หมู่บ้าน, ย่อมอยู่, เมือง, ไกล, ย่อมอยู่)

๑๒. อติมธุรานิ อมฺพสฺส ผลานิ สาขาย ปตฺนฺติ, ทารกา ตานิ วิลุมฺปนฺติ.

แปลว่า.....

(รสหวานมาก, มะม่วง, ผลไม้, กิ่งไม้, ย่อมตก/ย่อมหล่น, เด็ก, นั้น, ย่อมแย่งชิง)

๑๓. ราชา มหนฺเตน ปริวารเณ อารามํ คจฺจติ.

แปลว่า.....

(พระราชา, ใหญ่, บริวาร, วัด/อาราม, ย่อมไป)

๑๔. พฺราหฺมณฺหา ภิกฺขุขาย นครํ ปวิสฺนฺตา อนฺตรามคฺเค คจฺจายํ อุกกํ นฺหายิตฺวา อตฺตโน
ทฺวีหิ หตฺเถหิ ปิณฺฑํ คณฺหนฺติ.

แปลว่า.....

(พราหมณ์, อาหาร, เมือง, เข้าไปอยู่, ระหว่างแห่งหนทาง, แม่น้ำคงคา, น้ำ, อาบแล้ว,
ตน, สอง, มือ, ก้อนข้าว, ย่อมถือเอา)

๑๕. ปณฺณรส ภิกฺขุ พุทฺทสฺส อภิรรมํ สชฺฌายนฺตา วินยํ วาเจนฺตา อฺปาสิกานํ เคหํ
อคมฺสฺสุ.

แปลว่า.....

(ลิบห้า, ภิกษุ, พระพุทธเจ้า, อภิธรรม, สบายอยู่/สวดอยู่, วินัย, กล่าวสอนอยู่,
อุบาสิกา, เรือน, ได้ไปแล้ว)

บทที่ ๙

หลักการแปล/แต่งวิกิตักดา

ก. วิกิตักดาคุณนาม

คุณนาม ที่เนื่องด้วยกริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” เรียงไว้หลังนามนาม ซึ่งเป็นเจ้าของ และอยู่หน้ากริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” นั้น โดยมีลิงค์ วิภัติติ และวจนะ เหมือนบทนามที่เป็นประธาน เช่น

“สุคนธ์ ปุบุผิ สพฺเพสฺส มนาปํ โหติ. (หุชาตุ, ภูชาตุ, อสชาตุ, ชนชาตุ)

(อ.ดอกไม้ อันมีกลิ่นหอม เป็นของยังใจให้เอิบอาบ ของชน ท. ทั้งปวง ย่อมเป็น)

หากมีตั้งแต่ ๒ บทขึ้นไป เรียงไว้หน้ากริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” หนึ่งตัว นอกนั้น เรียงไว้หลังกริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” ทั้งหมด เช่น

สาวตฺถิยํ หิ เอโก ปุริโส อหฺม โหติ. (อ.บุรุษ คนหนึ่ง ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี เป็นผู้มั่งคั่ง เป็นผู้มั่งคั่ง

ทรัพย์มาก เป็นผู้มั่งคั่งมาก เป็นผู้ไม่มีบุตร ได้เป็นแล้ว

อนึ่ง การเรียงวิกิตักดานั้น จะไม่เรียงบทกริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” ไว้ด้วยก็ได้ เช่น

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ. แปลว่า อ.ตนแล เป็นที่พึ่ง ของตน ย่อมเป็น

ข. วิกิตักดานามนาม

นามนามซึ่งใช้เป็นวิกิตักดา ที่เนื่องด้วยกริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” ต้องมีวิภัติติและวจนะ เหมือนนามนามที่เป็นเจ้าของ แต่ลิงค์นั้น คงอยู่ตามลิงค์เดิม คือศัพท์เดิมเป็นลิงค์อะไร ก็คงลิงค์นั้น ส่วนวจนะ ต่างกันก็มี เรียงไว้หน้ากริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” หรือจะไม่เรียงบทกริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” ไว้ด้วยก็ได้ เช่น

พทุโร เม สรณํ วรํ. แปลว่า อ.พระพุทฺธเจ้า เป็นที่พึ่ง อันประเสริฐ ของข้าพเจ้า ย่อมเป็น

ปุญฺญาหิ ปฺรโลภสฺสมี ปาณินํ ปตฺติฏฺฐา โหนฺติ. แปลว่า อ.บุญ ท. เป็นที่พึ่ง ของสัตว์ ท. ในปรโลก ย่อมเป็น

อเนกานิ จสฺส อจฺจราสหสฺसानิ ปรีวาโร อโหสิ. (วิ.อฏ. ๑๐๐๖/๒๔๘. ม.ฉ.)

ก็ อ.พันแห่งนางอัปสร ท. มีใช้หนึ่ง เป็นบริวาร ของเทพบุตรนั้น ได้เป็นแล้ว

หลักการแปลบทวิกิตักตตา

บทวิกิตักตตา หากแปลโดยพยัญชนะ โดยมากนิยมแปลว่า “เป็น..... ย่อมเป็น, เป็น... ได้เป็นแล้ว, เป็น... จักเป็น” หากแปลโดยอรรถ(แปลเอาใจความ) นิยมแปลว่า “เป็น...”

สรุป วิกิตักตตามี ๔ คือ

- ๑. วิกิตักตตาที่เป็นคุณนาม เช่น มหนโต, สุนทรโร, ปาโป, เสฏโฐ, ตทภิกขุ เป็นต้น
ตัวอย่าง : ราชา มหนโต โหติ. อ.พระราชา เป็นผู้ประเสริฐ ย่อมเป็น
- ๒. วิกิตักตตาที่เป็นกริยากริยาคำ เช่น อุปสมปนฺโน, คโต, เวทิตพฺโพ, ชานนฺโต, จรมาโน เป็นต้น
ตัวอย่าง : โส ราชา อุปสมปนฺโน โหติ. อ.พระราชาพระองค์นั้น เป็นผู้อุปสมบทแล้ว ย่อมเป็น
- ๓. วิกิตักตตาที่เป็นนามนาม เช่น สรรณ, สามเณโร, ภิกขุ, นาโถ เป็นต้น
ตัวอย่าง : พุทฺโธ เม สรรณํ วรํ. อ.พระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่ง อันประเสริฐ ของข้าพเจ้า ย่อมเป็น
- ๔. วิกิตักตตาที่เป็นนิบาต เช่น ตฺถุหิ, สกฺกา เป็นต้น
ตัวอย่าง : เถโร ตฺถุหิ อโหสิ. อ.พระเถระ เป็นผู้หนึ่ง ได้เป็นแล้ว

ฝึกแปล

บทวิกิตักตตาคุณนาม + นามนาม จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

- ๑. ราชา อตฺตโน รฎฺเฐ ชนานํ อิสฺสโร โหติ.
แปลว่า.....
.....
(พระราชา, ตน, รัฐ/แว่นแคว้น, ชน, เป็นใหญ่, ย่อมเป็น)
- ๒. อโย ทารโก เสฏฺฐิโน นตฺตา โหติ.
แปลว่า.....
.....
(นี่, เด็ก, เศรษฐี, หลาน, ย่อมเป็น)
- ๓. พุทฺโธ สุตฺตานํ นาโถ. (พระพุทธเจ้า, สัตว์, ที่พึ่ง)
แปลว่า.....

๔. ฌมโม โน อุตตมํ สรณํ.

แปลว่า.....

(พระธรรม, ข้าพเจ้า, สูงสุด/อุดม, ที่พึ่ง/สรณะ)

๕. ยสฺมี ภควติ พุรหมจริยํ จราม, โส โน ภควา สตถา.

แปลว่า.....

.....

(ใด, พระผู้มีพระภาค, พรหมจรรย์, ย่อมประพฤติ, นั้น, ข้าพเจ้า, พระผู้มีพระภาค, ศาสตรา)

๖. มนุสฺसानํ ชีวิตํ ปิยํ โหติ. (มนุษย์, ชีวित, ที่รัก, ย่อมเป็น)

แปลว่า.....

.....

๗. สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา, เย อุปฺปชฺชนติ, เต นิรุชฺฌนติ.

แปลว่า.....

.....

(ทั้งปวง, สังขาร, ไม่เที่ยง, ใด, ย่อมเกิดขึ้น, นั้น, ย่อมดับ)

๘. สพฺเพสํ สตฺตานํ มรณํ นียตํ. (ทั้งปวง, สัตว์, ความตาย/มรณะ, เที่ยง/แน่นอน)

แปลว่า.....

.....

๙. สํโฆ อนุตฺตรํ โลกสฺส ปุณฺณสฺส เขตฺตํ.

แปลว่า.....

.....

(พระสงฆ์, ยอดเยี่ยม, ชาวโลก, บุญ, นา)

๑๐. ปุณฺณานิ ปรโลกสฺมี ปาณินํ ปติฏฺฐา โหนฺติ.

แปลว่า.....

.....

(บุญ, โลกอื่น, สัตว์, ที่พึ่ง, ย่อมเป็น)

๑๑. ปมาโท มจฺจุโน ปทํ. (ความประมาท, ความตาย/มัจจุราช, ทาง/เหตุ)

แปลว่า.....

.....

๑๒. อยฺ รุกฺโข อิมสฺมี วเน สพฺเพหิ รุกฺเขหิ อุตฺตโม โหติ.

แปลว่า.....

.....

(นี่, ต้นไม้, นี้, ป่า, ทั้งปวง, ต้นไม้, สมบูรณ์/สูงใหญ่/ประเสริฐที่สุด, ย่อมเป็น)

๑๓. ยํ มาตุ ธนํ, ตํ ปุตุตฺตสฺส สนฺตกํ โหติ.

แปลว่า.....

.....

(ใต้, มารดา, ทรัพย์, นั่น, บุตร, สมบัติ, ย่อมเป็น)

๑๔. ราชา มนุสฺसानํ มุขํ. (พระราชา, มนุษย์, ประธาน/ประมุข/หัวหน้า)

แปลว่า.....

.....

๑๕. ภิกฺขุ สีสฺวา โหติ ปญฺญวา.

แปลว่า.....

.....

(ภิกษุ, ผู้มีศีล, ย่อมเป็น, ผู้มีปัญญา)

บทที่ ๑๐

หลักการแปล/แต่ง

บทวิภัติกัตตาทิกิริยาภิตกั ตปัจจย

ทิกิริยาภิตกั ตปัจจย ถ้ามัทิกิริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” อยู่หลัง เข้ากับทิกิริยาว่า “มี” ว่า “เป็น” นั้น ทำหน้าทึเป็นวิภัติกัตตาทา จะต้งมัลลลลค์ วิภัตติ และวจนะเหมือนประธานในประโยค

การแปลนั้น หากแปลโดยพยัญชนะ โดยมากนิยมแปลว่า “เป็น... ย่อมเป็น/ได้เป็น แล้ว/จักเป็น” หากแปลโดยอรรถ นิยมแปลเข้ากับกริยาว่า “มี...” ว่า “เป็น...” เป็นตัวเดียวกัน

ฝึกแปล

บทวิกิตักตาทิรียากิตกั ตบัจจย

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

๑. ราชา ชเนหิ มานิตโต โหติ. (มานคติ)

แปลว่า.....

(พระราชชา, ชน, บุษชาแล้ว/นับถือแล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

๒. พุทฺโธ วิญญูหิ ปุชิตโต โหติ. (ปุชติ)

แปลว่า.....

(พระพุทธเจ้า, บัณฑิต/วิญญูชน, บุษชาแล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

๓. สวาทถึยฺ อณฺตโร ภิกขุ อหิณา ทฏฺโจะ กาลกโต โหติ. (มรติ)

แปลว่า.....

(เมืองสวตถึ, รูปใดรูปหนึ่ง, ภิกษุ, ฐ, กัดแล้ว, มีกาละอันกระทำแล้ว/กระทำกาละแล้ว, ย่อมเป็น)

๔. เสฏฺฐิโน อาพาโธ อุปฺปนฺโน โหติ. (อุปฺปชฺชติ)

แปลว่า.....

(เศรษฐี, อาพาธ/ป่วย, เกิดขึ้นแล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

๕. สํขสฺส จีวรํ อุตฺตมํ โหติ. (อุตฺตมคติ)

แปลว่า.....

(พระสงฆ์, จีวร, หนาขึ้นแล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

๖. ภิกขุ อตตโน สนตเคน ตุมฺหิ โหติ. (ตฺสฺสตี)

แปลว่า.....

(ภิกษุ, ตน, ของมีอยู่/สมบัติ, ยินดีแล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

๗. ปาโป ชาโต'สิ. (ชายตี)

แปลว่า.....

(ชั่ว/ลามก/บาป, เกิดแล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

๘. ภควโต สวากานํ สํโฆ สุปฺปฏิปนฺโน โหติ. (ปฏิปชฺชตี)

แปลว่า.....

(พระผู้มีพระภาค, สวาก, หมู่, ปฏิบัติดีแล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

๙. อิมสฺมี อาวาเส วสฺสํ วุตฺโต'มฺหิ. (วสามิ)

แปลว่า.....

(นี้, วัด/อาวาส, กาลฝน/พรรษา, อยู่แล้ว, ย่อมเป็น)

๑๐. เทสนาวसाने พหุ ชนา โสตาปนฺนา อหฺลฺสุ.

แปลว่า.....

(เวลาเป็นที่จบลงแห่งเทศนา/เทศน์จบ, มาก, ชน, พระโสดาบัน, ได้มีแล้ว/ได้เป็นแล้ว)

๑๑. อปฺปมตฺตา โทถ. (น ปมชฺชถ)

แปลว่า.....

(ไม่ประมาทแล้ว, จงมี/จงเป็น)

๑๒. อรหนฺโต ปรมาย วิสุทฺธิยา วิสุทฺธา โหนฺติ. (วิสุทฺถนฺติ)

แปลว่า.....

(พระอรหันต์, อย่างยิ่ง, ความบริสุทธิ์/ความหมดจด, บริสุทธิ์แล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

๑๓. นวทสุส ภิกขุโน อนภริติ อุปฺปนฺนา โหติ. (อุปฺปชฺชติ)

แปลว่า.....

(ใหม่, ภิกษุ, ความไม่ยินดียิ่ง, เกิดขึ้นแล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

๑๔. อิทํ สิทฺขาปทํ ภควตา ภิกขุณํ ปญฺญตฺตํ โหติ. (ปญฺญปียเต)

แปลว่า.....

(นี้, สิทขาบท, พระผู้มีพระภาค, ภิกษุ, ถูกบัญญัติแล้ว, ย่อมมี/ย่อมเป็น)

บทที่ ๑๑

หลักการแปลประโยคอนุาทรและประโยคลักษณะ

ถ้ามีข้อความเรื่องอื่น แทรกเข้ามาในระหว่างประโยค นามนามที่เป็นประธาน ในข้อความนั้น ใช้จัญฐีวิภตติหรือสัตตตมีวิภตติ ส่วนกริยาของนามนามบทนั้น เป็นกริยาภิกตักมีลิงค์ วิภตติ และวจนะ เหมือนลิงค์ วิภตติ และวจนะ ของนามนามบทนั้น ลักษณะเช่นนี้ เรียกว่าประโยคอนุาทร หรือประโยคลักษณะ อย่างใดอย่างหนึ่ง

สำหรับหลักการแปลนั้น ให้แปลนามนามที่เป็นจัญฐีวิภตติว่า “เมื่อ...”, ส่วนนามนามที่เป็นสัตตตมีวิภตติ แปลว่า “ครั้นเมื่อ...”

ข้อสังเกต : เนื่องจากประโยคอนุาทร จะใช้วิภตติอยู่ ๒ วิภตติ คือ จัญฐีวิภตติ และสัตตตมีวิภตติ ซึ่งจะไปเหมือนกับประโยคลักษณะที่ใช้สัตตตมีวิภตติ การที่เราจะรู้ว่าประโยคไหนเป็นประโยคอะไรได้นั้น ต้องดูที่เนื้อความของประโยคนั้นๆ ถ้ามีข้อความที่แสดงความไม่เอื้อเพื่อต่อข้อความของประโยคหน้า ประโยคนั้นเป็นประโยคอนุาทร แต่ถ้าเป็นเพียงเครื่องหมายให้จดจำเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นประโยคลักษณะ

ฝึกแปล

ประโยคอาหารและประโยคลักษณะ
[ประกอบด้วยวิภัตติทั้ง ๗ เอกวจนะ+พหุวจนะ]
จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

- ๑. रणเณ อาคเต, สพุเพ ชนา ปกุกมนฺติ.
แปลว่า.....
.....
(พระราชา, มาแล้ว, ทั้งปวง, ชน, ย่อมหลีกเลี่ยง)
- ๒. อยํ อิตฺถิ, อตฺตโน สามิกเ มเต, อญฺญํ สามิกํ ลภิ.
แปลว่า.....
.....
(นี่, หญิง, ตน, สามี/เจ้าของ, ตายแล้ว/เสียแล้ว, อื่น, สามี/เจ้าของ, ได้แล้ว)
- ๓. นิโครฺชสฺส ปตฺตานิ, เทเว วุฏฺเฐ, ผลนฺติ.
แปลว่า.....
.....
(ต้นไทร, ใบ, ฝน, ตกแล้ว, ย่อมผลิใบ)
- ๔. เถรสฺส นิทฺทํ อโนกุกมนฺตสฺส, อุกฺขิมฺหิ โรโค อุปฺปชฺชิ.
แปลว่า.....
.....
(พระเถระ, นอนหลับ, ไม่ก้าวลงอยู่, นัยน์ตา, โรค, เกิดขึ้นแล้ว)
- ๕. ภควา สาริปฺุตตฺเถรํ อามนฺเตตฺวา ตสฺส ราชตฺเถรสฺส ปวตฺตี ปุจฺฉิตฺวา, “อยํ ฆนฺเต
ราโช สุวจนฺนิโย โหตีติ วุตฺเต, ฆมฺมสมํ อคฺมาสิ.
แปลว่า.....
.....
(พระผู้มีพระภาค, พระสารีบุตรเถระ, เรียกมาแล้ว, นั้น, พระราชเถระ, ความเป็นไปทั่ว/

ประวัติ/เรื่องราว/เหตุ, ถ้ามแล้ว, นี้, ผู้เจริญ, พระราชา, ผู้ว่าง่าย, ย่อมเป็น, ว่า...ดังนี้,
อัน...กล่าวแล้ว, ธรรมสภา/โรงเป็นที่กล่าวและเป็นที่แสดงซึ่งธรรม, ได้ไปแล้ว)

๖. ปิตา, อุตตโน ปุตเต วุฑฺฒี ปตเต, ตสฺส อตถาย กุมาริกํ อาเนสิ.

แปลว่า.....
.....
.....

(ปิตา, ตน, บุตร, เจริญ, ถึงแล้ว/บรรลุแล้ว, นั้น, ประโยชน์, เด็กหญิง/กุมาริกา, นำมา
แล้ว)

๗. ทฬิทฺฐา, อุตตโน ฐเน นฏฺเฐ, โสจฺนติ.

แปลว่า.....
.....
.....

(คนขัดสน, ตน, ทรัพย์, ฉิบหายแล้ว/เสียหายแล้ว, ย่อมเศร้าโศก)

๘. ทารกา, อุตตโน หตฺถे ผลे มาตรา คหิตे, โรทฺนติ.

แปลว่า.....
.....
.....

(เด็กชาย, ตน, มือ, ผลไม้, มารดา, ถือเอาแล้ว, ย่อมร้องไห้)

๙. สามเณรฺสฺส ฆมฺมํ กถนุตฺสฺส, อนฺธกาโร ชาโต.

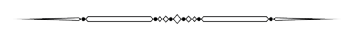
แปลว่า.....
.....
.....

(สามเณร, ธรรม, กล่าวอยู่/แสดงอยู่, ความมืด/อันธการ, เกิดแล้ว)

๑๐. ปทุมานิ, สุริเย อุกฺคเต, ปุปฺพนฺติ, ตสฺมี อตถงฺคเต, ปตฺตานิ ปิทฺนฺติ.

แปลว่า.....
.....
.....

(ดอกปทุม, พระอาทิตย์, ขึ้นไปแล้ว, ย่อมบาน, นั้น, ตกไปแล้ว/อัสดงคตแล้ว, กลีบ,
ย่อมปิด)

บทที่ ๑๒

หลักการแปลกิริยาในระหว่าง ตูนาทิปัจจยเป็นต้น

ในข้อความท่อนเดียว ถ้ามีกิริยาซึ่งเนื่องกันต่อๆ มาโดยลำดับหลายตัว และปรากฏกิริยาอาชยาตแต่ตัวหลังตัวเดียว (หรืออาจมากกว่าก็ได้) บรรดากิริยาข้างหน้า ใช้กิริยา-กิตก์ ตุน, ตวาน, ตวาปัจจย หรือ ต, อนต, มานปัจจย แต่ที่ปรากฏใช้โดยมากเป็น ตวาปัจจยมากกว่าอย่างอื่น เพราะฉะนั้น เมื่อแปลบทประธานและบทขยายประธานแล้ว จะต้องแปลกิริยาในระหว่างต่อมา ถ้ามีปรากฏอยู่

ฝึกแปล

กิริยาในระหว่าง ตูนาทิปัจจย

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

๑. อณตโร ภิกขุ อตตโน อุชฌายํ อุปสงกมิตวา วนทิตวา ปฏฐาเป อาสเน นิสิติตวา ปณห์ ปุจฺฉิ.

แปลว่า.....

.....

(รูปใดรูปหนึ่ง, ภิกษุ, ตน, พระอุปัชฌาย์, เข้าไปหาแล้ว, ไหว้แล้ว, สมควร/เหมาะสม, อาสนะ, นั่งแล้ว, ปัญหา, ถ้ามแล้ว)

๒. โส ตสฺส ปณห์ กเถตวา ตํ อญฺโยเชสิ.

แปลว่า.....

.....

(นั่น, นั่น, ปัญหา, กล่าวแล้ว/บอกแล้ว/ตอบแล้ว, นั่น, ส่งไปแล้ว)

๓. สฺฐโท ตณฺหุสฺส โรวิตฺวา อุกฺขลฺยํ ปกฺขิปิตฺวา อุทกํ ทตฺวา อุทฺธนํ อารोเปตฺวา, ภตฺเต ปกฺเก, โอตฺวาเรสิ.

แปลว่า.....

.....

(พ่อครัว, ข้าวสาร, ล้างแล้ว/ซาวแล้ว, หม้อ, ใส่แล้ว, น้ำ, ให้แล้ว/ใส่แล้ว, เตา, ยกขึ้นแล้ว, ภัต/ข้าว, สุกแล้ว, ยัง...ให้ข้ามลงแล้ว)

๔. อมจโจ รมโย นิเวสน์ คนตุวา ตสฺส กิจจํ กตุวา อตฺตโน เคหํ นิวตฺติ.

แปลว่า.....
.....
.....

(อำมาตย์, พระราชา, ราชนิเวศน์/วัง, ไปแล้ว, นั้น, กิจ, กระทำแล้ว, ตน, เรือน, กลับแล้ว)

๕. อุปาสกกา อารามํ คนตุวา ทานํ ทตุวา สีลํ สมาทิตฺวา ธรรมํ สุขุณฺณติ.

แปลว่า.....
.....
.....

(อุปาสก, วัด/อาราม, ไปแล้ว, ทาน, ให้แล้ว, ศีล, สมาทานแล้ว, ธรรม, ย่อมฟัง)

๖. วาณิชา วิเทสา ภณฺฑทานิ อาเนตุวา อาปณฺเณสุ วิกุทฺติณฺติ.

แปลว่า.....
.....
.....

(พ่อค้า, ต่างประเทศ, สิ่งของ/ผลิตภัณฑ์, นำมาแล้ว, ตลาด, ย่อมขาย)

๗. อาจริโย, เวลาย สมฺปตฺตตาย, อตฺตโน ลิสฺसानํ โอวาทํ ทตุวา คพฺภํ ปวิสฺติ.

แปลว่า.....
.....
.....

(อาจารย์, เวลา, ถึงพร้อมแล้ว, ตน, ศิษย์, โอวาท, ให้แล้ว, ห้อง, ย่อมเข้าไป)

๘. ราชา ทิวเส ทิวเส อนฺเตปุรา นิคุขมิตฺวา อมจฺจานํ สมาคเม นิสฺสีทิตฺวา อตฺตโน รมฺมฺเจ
อุปฺปนฺนํ กิจจํ วิจาเรติ.

แปลว่า.....
.....
.....

(พระราชา, วัน, ภายในเมือง, ออกไปแล้ว, อำมาตย์, สมาคม, นั่งแล้ว, ตน, รัฐ/แคว้น
แคว้น, เกิดขึ้นแล้ว, กิจ, ย่อมพิจารณา)

๙. โจรา รตติยัม วิจริตฺวา, อรุณเณ อุกฺคเต, อญฺญตรัม จานัม ปวิสิตฺวา สยฺนติ.

แปลว่า.....

.....

(โจร, กลางคืน/รัตติกาล, เทียวไปแล้ว, อรุณ, ขึ้นไปแล้ว, แห่งใดแห่งหนึ่ง, สถานที่/ที่, เข้าไปแล้ว, ย่อมนอน)

บทที่ ๑๓

หลักการแปลอาลปนะและนิบาตต้นข้อความ

ก. อาลปนะ ตามสำนวนบาลี นิยมเรียงไว้เป็นที่ ๒ ในข้อความนั้น แต่ถ้ามีศัพท์นามหรือนิบาตอยู่ อาจปรากฏอยู่เป็นที่ ๓ บ้าง เป็นที่ ๔ บ้าง ตามความเหมาะสม แต่ตามสำนวนอรรถกถา ปรากฏอยู่ต้นประโยคบ้าง ท้ายประโยคบ้างตามความเหมาะสม ส่วนการแปลนั้น หากแปลโดยพยัญชนะ นิยมแปลเป็นอันดับที่ ๑ หากแปลโดยอรรถ จะแปลเป็นอันดับที่ ๑ ก็ได้ หรือจะแปลท้ายสุดก็ได้

ข. นิบาตที่เป็นต้นข้อความ มักเรียงไว้เป็นศัพท์ที่ ๒ ในข้อความนั้น ส่วนการแปลนั้น ให้แปลต่อจากอาลปนะ

ฝึกแปล

อาลปนะ/นิบาตต้นข้อความ

ประโยคเหล่านี้ ผู้เรียนจงแปลเป็นไทย

๑. เทว'เม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิตฺเตน น เสวิตพฺพา.

แปลว่า.....

.....

.....

(สอง, นี้, ภิกษุ, ที่สุด, บรรพชิต, ไม่, ฟังเสพ)

๒. อิเม โข ปนายสมนุโต เทวนวุติ ปาจิตติยา ฐมา อุกุเทส อาคจนฺติ.

แปลว่า.....
.....
.....

(นี่, แล, ก็, ผู้มีอายุ, ๗๒, ปาจิตตีย์, อาบัติ/กรรม, อุเทศ/หัวข้อ, ย่อมมา)

๓. อหํ อวฺุโส สมฺพหฺุลา ทฺุภฺุทฺุทโย อปฺตฺุติโย อปฺนฺุโน ตา ปฏฺุเทเสมิ.

แปลว่า.....
.....
.....

(ข้าพเจ้า, ผู้มีอายุ, มากหลาย, มีทุกกฎเป็นต้น, อาบัติ, ต้องแล้ว/ถึงแล้ว, นั้น, ย่อมแสดง
คืน)

๔. สกฺขสิ ปน ทฺุวํ คหฺปติ เอเกน ปสฺเสน สตฺต มาเส นิปฺชฺุชฺุตุ? สกฺโกมิ อหํ อจฺริย.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....

(อาจ/สามารถ, ก็, ท่าน, คหบดี, หนึ่ง, ช่าง, เจ็ด, เดือน, เพื่ออันนอน, อาจ, ข้าพเจ้า,
อาจารย์)

๕. มยฺหํ โข เทว ตาทิสฺ อพฺาโร, สาทฺุ เทโว ชฺิวกํ เวชฺุชฺุ อาณาเปตุ, โส มํ
ติกฺิจฺุฉิสฺสติ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....

(ข้าพเจ้า, แล, สมมุติเทพ, เช่นนั้น, อาพาธ/ป่วย, ขอโอกาส, สมมุติเทพ, ชิวก, หมอ,
จงรับสั่ง/บังคับ, นั้น, ข้าพเจ้า, จักเยียวยา/จักรักษา)

บทที่ ๑๔

หลักการแปลกริยาวิเสสนะ

ศัพท์ที่เป็นกริยาวิเสสนะ คือศัพท์ที่แสดงลักษณะของกริยาที่แปลกจากกริยาอื่น ใช้
 ทูติยาวิภัตติ เป็นวิเสสนะของกริยาบทใด ปรากฏอยู่หน้ากริยาบทนั้น หรือหน้าบทอื่น ที่เนื่อง
 ด้วยกริยาบทนั้น

(หมายเหตุ : จะเป็นกริยาในระหว่างหรือกริยาคุมพากย์ก็ได้)

การแปลนั้น เวลาเชื่อมบทกับบทกริยานั้น ใช้คำเชื่อมบทตามความเหมาะสม เช่น
 “ธมฺมจารี สุขํ เสติ = อ.ผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ ย่อมนอน เป็นสุข” ในที่นี้ ใช้คำว่า “เป็น”
 เป็นตัวเชื่อม ดังนั้นผู้ศึกษาเมื่อพบศัพท์ที่เป็นกริยาวิเสสนะ เวลาแปลก็ใช้เชื่อมบทได้ ตาม
 ความเหมาะสม

ฝึกแปล

หลักการแปลกริยาวิเสสนะ

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

๑. อหิ โข อิทานิ อากิณฺโณ ทุกฺขํ วิหฺรามิ. (๑/๕.โกสมพี/๕๒)

แปลว่า.....

(เรา, แล, ในกาลนี้, เกื่อนกสนแล้ว, เป็นทุกข์, ย่อมอยู่)

๒. ทนฺธํ ปุณฺณํ กโรติ, ทนฺธํ ทนฺธํ วิปากํ ลภติ.

แปลว่า.....

(ข้า, บุญ, ย่อมกระทำ, ข้า, วิบาก/ผล, ย่อมได้)

๓. อวสุสฺสํ มยา มริตพฺพํ.

แปลว่า.....

 (แน่แท้, ข้าพเจ้า, พึงตาย)

๔. ยํ อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ, ตฺยหํ ชิปปฺเมว สมิชฺชตฺ.

แปลว่า.....
.....
.....

(ใด, ต้องการแล้ว, प्रारธนาแล้ว, ท่าน, พลันนั้นเที่ยว/จับพลัน, จงสำเร็จ)

๕. โถกํ อาวุโส เทหิ.

แปลว่า.....
.....

(หนอยหนึ่ง, ผู้มีอายุ, จงให้)

๖. ตฺริตตฺริตํ สีมฺสีมํ กุสลํ กเรยฺย.

แปลว่า.....
.....

(ด่วนๆ, เร็วๆ, กุศล, พึงกระทำ)

บทที่ ๑๕

หลักการแปล อิตีศัพท อรรถ อาการะ

ถ้าในประโยคเดียว มีข้อความซับซ้อนกันหลายข้อความ เหมือนเช่นผู้เล่านิทาน เล่าเรื่องไป แล้วอ้างคนในนิทานที่ตัวแล้วว่า คนนั้นพูดอย่างนี้ คนนี้พูดอย่างนั้น ในที่สุด ของข้อความหนึ่งๆ ต้องลง อิติ ศัพท์คั่น

หลักการแปลนั้น หากปรากฏว่ามี “อิตีศัพท์” นั้น ผู้แปลจะต้องทำการเปิด “อิตีศัพท์” ก่อน โดยมากมักใช้คำว่า “วตฺวา - กล่าวแล้วว่า...ดั่งนี้, จินฺเตตฺวา - คิดแล้วว่า...ดั่งนี้, ปุจฺฉิตฺวา - ถามแล้วว่า... ดั่งนี้ เป็นต้น, กิริยาอาชยาต “อาห, อาหํสุ, ปุจฺฉิ, ปุจฺฉิสฺสุ, จินฺเตสิ เป็นต้น

หมายเหตุ : บางครั้งหลัง อิตีศัพท์ อาจไม่ปรากฏบทกิริยา “วตฺวา, จินฺเตตฺวา, ปุจฺฉิตฺวา หรือ อาห, ปุจฺฉิ, จินฺเตสิ” เป็นต้น ดั่งนั้น ผู้แปลจะต้องขึ้นศัพท์เหล่านี้มาเอง

๕. ภควา อตตโน ปรินิพพานํ อารพภ อานนุตเถรํ อามนเตตฺวา “โย โว อานนท
มยา เทลิตโต ปณฺณตฺโต ฆมฺโม จ วินโย จ, โส โว มมจฺเจน สตุเถตฺติ วตฺวา “หนฺท
อิทานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว, วยฆมฺมา สงฺขารา, อปฺปมาเทน สมปาเทเถตฺติ
ภิกฺขุณฺโณ โววาทํ อทาสี ฯ

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๖. วกกฺลิ นาม พุราหฺมเณ อมฺหากํ สตุถุ รูปสมฺปตฺตี ทิสฺวา ทสฺสเน อติตฺโตเยว
“อิมินา อุปาเยน อหํ นิจฺจกาลํ สตุถารํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสามิตี จินฺเตตฺวา ปพฺพชิตฺวา
สตุถุ สนฺติเกเยว วิจริ ฯ

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๗. สตุถา ตํ ปวตุตี ฅตฺวา “กึ เต วกฺกฺลึ อิมินา ปุติกาเยน, โยปิ วกฺกฺลึ นิจฺจํ มม
สงฺฆาฏฺฐิกณฺณํ คเหตุวา วิจฺรติ, น โส มํ ปสฺสติ นาม, โย จ โข วกฺกฺลึ ฅมฺมํ
ปสฺสติ, โส มํ ปสฺสติ นามาติ อาห ๕

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

อันดับต่อไปศึกษาเรื่องวจาก ๕ และประโยคแบบต่างๆ เพื่อก้าวขึ้นแปลระดับกลางต่อไป โดยใช้ระยะเวลาการศึกษา ๙๐ ชั่วโมง

จบ วิธีการแปลขั้นพื้นฐาน

บทที่ ๑๖

รูปแบบประโยคบาลีที่น่าสนใจ

๑. “อุฏฺฐาหฺวโตติ อิมํ ฌมฺมเทสํ สตุถา เวพฺพเน วิหรนฺโต กุมฺภโฆสกเสฏฺฐจฺจึ อารพฺภ กเถสิ.

สตุถา เวพฺพเน วิหรนฺโต กุมฺภโฆสกเสฏฺฐจฺจึ อารพฺภ “อุฏฺฐาหฺวโตติ อิมํ ฌมฺมเทสํ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....

๒. “อุฏฺฐาเนหฺปฺปมาเทนาติ อิมํ ฌมฺมเทสํ สตุถา เวพฺพเน วิหรนฺโต จูพฺปนฺถกตฺถเอรํ อารพฺภ กเถสิ.

สตุถา เวพฺพเน วิหรนฺโต จูพฺปนฺถกตฺถเอรํ อารพฺภ “อุฏฺฐาเนหฺปฺปมาเทนาติ อิมํ ฌมฺมเทสํ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....

๓. “ปฺปมาทมนฺหฺยุญฺชนฺตฺติติ อิมํ ฌมฺมเทสํ สตุถา เซตฺวเน วิหรนฺโต พาลนฺกฺขตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....

๔. “อปฺมาทํ อปฺปมาเทหาติ อิมํ ฅมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺตวเน วิหรนฺโต มหากฺสฺสปตฺเถรํ
อารพฺภ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๕. “อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสฺสุติ อิมํ ฅมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺตวเน วิหรนฺโต เทว สหายเก
ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๖. “อปฺปมาเทน มฆฺวาติ อิมํ ฅมฺมเทสนํ สตุถา เวสาลี นิสฺสาย กุฎฺฐาคารสาลาเย
วิหรนฺโต สกุกํ เทวราชาเน อารพฺภ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๗. “อปฺปมาทรโต ภิกฺขุติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ ภิกฺขุ
อารพฺภ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๘. “อปฺปมาทรโตติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต นิคฺมตฺติสฺสตุเถรํ อารพฺภ
กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๙. “ผนฺทหนํ จปลํ จิตฺตฺตฺนฺติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา จาลิกาย ปพฺพเต วิหรนฺโต
อายสฺมฺนฺตํ เมขฺมียํ อารพฺภ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๑๐. “น เตน อริโย โหตีติ อิมं ฌมฺมเทสํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เอกํ อริยํ นาม พาลิสฺสํ อารพฺภา กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๑๑. “น สึลพฺพตมตฺเตนาติ อิมํ ฌมฺมเทสํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต สมฺพหุเล สึลาทิสฺสนฺนเน ภิกฺขุ อารพฺภา กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๑๒. “ตํ ปุตุตฺตปฺสุสมฺมตฺตุนฺติ อิมํ ฌมฺมเทสํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต กิสฺสาคอตฺตมํ อารพฺภา กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๑๓. “สทุโธ สีเลน สมปนฺโนติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวเน วิหรนฺโต จิตฺตคหปตี
อารพฺภ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๑๔. “จตุตฺตาริ จานานีติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวเน วิหรนฺโต อนาถปิณฑิกสฺส
ภาคิเนยฺยํ เขมกํ นาม เสฏฺฐิจิปฺตุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๑๕. “อสาเร สารมตีโนติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เวพฺพเน วิหรนฺโต ทวีหิ อคฺคสาวเกหิ
นิเวทิตฺตํ สญฺชยสฺส อนาคมนํ อารพฺภ กเถสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๑๘. เทสหาปรีโยसानะ พหุ โสตาปนุหนาทโย อหะสุ.

เทสหาปรีโยसानะ พหุ (ชนา) โสตาปนุหนาทโย (อริยปุคฺคลา) อหะสุ.

แปลว่า.....

.....

.....

๑๙. คากาปรีโยसानะ กุมภโฆสโก โสตาปตฺติผลาณี ปติฏฺฐหิ.

แปลว่า.....

.....

.....

๒๐. อญฺเฌปี พหุ โสตาปตฺติผลาณี ปาปุณฺสีสุ.

อญฺเฌปี พหุ (ชนา) โสตาปตฺติผลาณี (อริยผลานิ) ปาปุณฺสีสุ.

แปลว่า.....

.....

.....

๒๑. คากาปรีโยसानะ จตุราสีติยา ปาณสหัสสาณํ ฌมฺมาภิสมโย อโหสิ.

แปลว่า.....

.....

.....

๒๒. คากาปรีโยसानะ พหุ โสตาปตฺติผลาณี สจฺฉิกรีสุ.

คากาปรีโยसानะ พหุ (ชนา) โสตาปตฺติผลาณี (อริยผลานิ) สจฺฉิกรีสุ.

แปลว่า.....

.....

.....

.....

๒๓. เทสณา มหาชนสูส สาทฎิกา สผลา อโหสิ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....

๒๔. เทสณา มหาชนสูส สาทฎิกา ชาตา.

แปลว่า.....
.....
.....
.....

๒๕. เอวံ มหาชนสูส สาทฎิกา เทสณา ชาตา.

แปลว่า.....
.....
.....
.....

๒๖. เอวံ เทสณา สมฺปตฺตปริสาย สาทฎิกา ชาตา.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....

๒๗. เทสณาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺตผล ปติฏฺฐหึสุ.

แปลว่า.....
.....
.....
.....
.....

๓๐. [ชชคคสุตฺตํ] เอวมฺเม สุตฺ ๕ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เชตวนเ อนาถ-
ปิณฑิกสฺส อารามเ ๕ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ ๕ “ภทฺนเตติ เต
ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺโสสุ ๕ ภควา เอตทโวจ ๕
แปลว่า.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓๑. [ขมฺมจกฺกปฺปาวตฺตนฺสุตฺตํ] เอวมฺเม สุตฺ ๕ เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหฺรติ
อิสิปตเน มิคทาเย ๕ ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เทวเม ภิกฺขเว
อนฺตา ปพฺพชิตฺเตน น เสวิตพฺพาติ ๕
แปลว่า.....

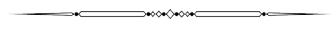
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓๓. [อาทิตตปริยายสูตร] เอวมเม สุตฺ ๗ เอกํ สมยํ ภควา คยายํ วิหริติ คยาสิเส สหฺตี
ภิกฺขุสหสฺเสน ๗ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ๗
แปลว่า.....

๓๔. [มหากุสสปิพชฌงคสูตร] เอวมเม สุตฺ ๗ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป ๗ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากุสโป ปิปลิคุหาปํ
วิหริติ อาพาธิโก ทุกฺขิตโต พาพฺพคิลาโน ๗ อถ โข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏฺิสลฺลานา
วฏฺฺจิตโต, เยนายสฺมา มหากุสโป, เตนฺอุปสงฺกมิ ๗ อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน
นิสฺสิทิ ๗ นิสฺซชฺช โข ภควา อายสมฺนตฺ มหากุสสปิ เอตทโวจ ๗
แปลว่า.....

๓๘. [มคฺควิภงฺคสฺสตุตฺถํ] เอวมเม สุตฺ ๗ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เชตวนเ
อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ ๗ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ ๗ “ภทฺนฺเตติ
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ ๗ ภควา เอตทโวจ “อริยํ โว ภิกฺขเว อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
เทสิสฺสามิ วิภชิสฺสามิ, ตํ สฺขณณ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ ๗
แปลว่า.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

บทที่ ๑๗

จศัพท์ : อรรถและวิธีการใช้

จศัพท์ มีอรรถหลายประการ เช่น แปลว่า “ก็, แล, ก็แล” เรียกว่า “วากยารัมภโชตกะ”, แปลว่า “เพราะว่า” เรียกว่า “เหตุโชตกะ”, แปลว่า “ด้วยว่า” เรียกว่า “ผลโชตกะ”, แปลว่า “แต่ว่า” เรียกว่า “วิเสสโชตกะ”, แปลว่า “ส่วนว่า” เรียกว่า “ปักขันตรโชตกะ”, แปลว่า “เหมือนอย่างว่า” เรียกว่า “ตัมปาฎิกรณโชตกะ”, แปลว่า “จริงอยู่” เรียกว่า “ทัฬหิกรณโชตกะ” และ แปลว่า “หนึ่ง” เรียกว่า “สัมปิตถนัตถะ”

สำหรับ การใช้จศัพท์ที่มีอรรถ สมุจจะเย การรวบรวม หรือคำเชื่อม แปลโดยพยัญชนะ แปลว่า “ด้วย” แปลโดยอรรถแปลว่า “และ” มี ๒ ประการ คือ

๑. ปทสมุจจะเย การรวบรวมบท หรือคำเชื่อมบท เช่น ติสฺโส ผุสฺโส จ คจฺจติ. แปลว่า อ.ติสสะด้วย อ.ผุสสะ ด้วย ย่อมไป (ติสสะและผุสสะไป) จศัพท์ทำหน้าที่เชื่อมคำว่า “ติสฺโส” และ “ผุสฺโส” แสดงว่าติสสะ และผุสสะทำกริยาการไปร่วมกัน มิใช่ติสสะไป แต่ผุสสะหนึ่ง หรือ ผุสสะไป แต่ติสสะหนึ่ง เพราะเหตุนี้ จศัพท์ในประโยคดังกล่าวนี้ จึงเป็น “ปทสมุจจะเย” สัมพันธ์ว่า “จศัพท์ ปทสมุจจยัตถะ เข้ากับ ติสฺโส และ ผุสฺโส”

การใช้ จศัพท์ที่มีอรรถ ปทสมุจจะเย นั้น คำว่า “ปท” หมายถึงเอาบทที่ลงวิภัตติแล้ว ดังคำกล่าวที่ว่า “วิภตฺยนฺตํ ปทํ. ศัพท์ที่มีวิภัตติเป็นที่สุด ชื่อว่าบท” ส่วนบทในคำว่า “ปทสมุจจะเย” หมายถึงบทที่มีวิภัตติเสมอกันเพียงอย่างเดียว ฉะนั้น ปทสมุจจะเย จึงเป็นคำเชื่อมบท ที่มีวิภัตติเสมอกันเท่านั้น ดังมีคำกล่าวที่ว่า “สมานวิภตฺติกาณํ ปทานํ หิ สมุจฺจโย ปทสมุจฺจโย” (คำเชื่อมบทที่มีวิภัตติเสมอกัน เรียกว่าปทสมุจจะเย)

วิธีการวาง จศัพท์ที่เป็นปทสมุจจะเย ท่านแสดงไว้ ๓ แบบ ดังนี้ว่า “จสทฺทํ ปยุณฺชนฺเตน อาโท เอว วา อนฺเต เอว วา ปจฺเจกํ วา โยเชตพฺพํ” แปลว่า บุคคลผู้ประกอบ จศัพท์ ฟังประกอบในบทหน้าเท่านั้น, ในบทหลังเท่านั้น หรือแต่ละบท

(๑) วางท้ายบทแรก เช่น ติสฺโส จ ผุสฺโส คจฺจติ.

(๒) วางท้ายบทหลังสุด เช่น ติสฺโส ผุสฺโส จ คจฺจติ.

(๓) วางท้ายทุก ๆ บท เช่น ติสฺโส จ ผุสฺโส จ คจฺจติ. หรือ ติสฺโส เจว ผุสฺโส จ คจฺจติ.

ในประโยคว่า “ติสฺโส ผุสฺโส จ คจฺจติ” นี้ กริยาคุมพากย์ คือ คจฺจติ เป็นเอกพจน์

เพราะมองหาหมู่ หรือกลุ่มบุคคล คือติสสะและมุสสะที่ทำกิจการไปร่วมกัน ดังนั้น กิริยา-
คุมพากย์ เป็นเอกพจน์ได้ เรียกว่า **จยาสิตสังขยา** (สังขยาอาศัยหมู่)

อีกนัยหนึ่ง อาจใช้กิริยาคุมพากย์เป็นพหูพจน์ได้ว่า **คจฺจนฺติ** เพราะมองหาส่วน คือ
ติสสะและมุสสะ ซึ่งเป็นคนละคนกัน มีรูปธรรมต่างกัน ดังนั้น จึงใช้กิริยาคุมพากย์เป็นพหูพจน์
เรียกว่า **อังกาสิตสังขยา** (สังขยาอาศัยส่วน) ซึ่งวิธีนี้ นิยมใช้แพร่หลายในปกรณ์ทั่วไป เช่น
เทศนาวิธาน กุมาโร จ กุมาริกา จ โสตาปนฺนา อหฺสุ. แปลว่า ในกาลเป็นที่สิ้นสุดลงแห่ง
เทศนา อ.กุมาร ด้วย อ.กุมาริกา ด้วย เป็นพระโสดาบัน ได้เป็นแล้ว (ในกาลอวสานแห่งเทศนา
กุมารและกุมาริกาต่างเป็น พระโสดาบัน)

๒. วากยสมุจฺจเย การรวบรวมประโยค หรือคำเชื่อมประโยค

คำว่า “**วากฺย**” แปลว่า “**ประโยค**” หรือ “**พากย์**” คือกลุ่มบทที่ประกอบด้วยกิริยา-
คุมพากย์ที่เป็นอาชยาด หรือกิตก์ ดังคำกล่าวที่ว่า “**กฺริยายปิ สหิตานํ ปทานญจ สมุจฺจโย**
วากฺยสมุจฺจโย” แปลว่า คำเชื่อมบทที่ประกอบกับกิริยา เรียกว่า **วากยสมุจจเย** เช่น “**ธมฺมํ**
สรณํ คจฺฉามิ, สงฺฆมฺญจ สรณํ คจฺฉามิ” แปลว่า **อ.ข้าพเจ้า** **ขอถึง** ซึ่งพระธรรม **ว่าเป็น** **สรณะ**
ด้วย, อ.ข้าพเจ้า **ขอถึง** ซึ่งพระสงฆ์ **ว่าเป็น** **สรณะ** **ด้วย** (ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ และ
ขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ)

คำว่า “**ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ**” เป็นประโยคแรก หรือหมุ่บทที่ประกอบกับกิริยา ตัวแรก
ส่วนคำว่า “**สงฺฆมฺญจ สรณํ คจฺฉามิ**” เป็นประโยคหลัง หรือหมุ่บทที่ประกอบ กับกิริยาตัวหลัง

จศัพทในประโยคหลัง คือ **สงฺฆมฺญจ** รวบรวมทั้งสองประโยคว่า **ข้าพเจ้า** **ขอถึง**พระ
ธรรม **ว่าเป็น**ที่พึ่ง และ**ขอถึง**พระสงฆ์**ว่าเป็น**ที่พึ่งเช่นกัน มิใช่ถึงพระธรรม หรือพระสงฆ์อย่าง
ใดอย่างหนึ่ง **ว่าเป็น**ที่พึ่ง ฉะนั้น จศัพทในประโยคนี้ จึงสัมพันธ์ว่า “จศัพท วากยสมุจจยัตถะ
เข้ากับ **ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ** และ **สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ**”.

หรืออีกตัวอย่างว่า “**ทานญจ ทสฺสาม, ธมฺมญจ โสสฺสาม**” แปลว่า **อ.เรา** **ท. จัก**ถวาย
ซึ่ง**ทาน** **ด้วย, อ.เรา** **ท. จัก**พึ่ง ซึ่ง**ธรรม** **ด้วย** (พวกเราจักถวายทาน และจักพึ่งธรรม) จศัพท
ในทั้งสองประโยคนี้ สัมพันธ์เป็นวากยสมุจจยเยว่า “**จ** **สอง**จศัพท **วากยสมุจจยัตถะ** **เข้ากับ** **ทาน**
ทสฺสาม และ **ธมฺมํ โสสฺสาม**”.

อนึ่ง การวาง จศัพทที่เป็นวากยสมุจจยเยนี้ ท่านนิยมวางไว้ในประโยคหลัง ซึ่งจะเป็น
คำแรกของประโยคหลัง เช่น “**ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, สงฺฆมฺญจ สรณํ คจฺฉามิ**” ไม่นิยมวาง
จศัพทไว้ทุกประโยคเหมือนปทสมุจจเย

แบบฝึกแปล

๑. โส (จุนทสุกรโก) กิร ปณจปณณาสวสุสานิ สุกเร วริตฺวา ขาทนฺโต จ วิภฺกึณนฺโต จ
ชีวิตํ กปฺเปสิ.

.....
.....
.....

(เล่ากันมาว่า นายจุนทสุกริกนั้น มาสุกรตลอด ๕๕ ปี ทั้งเคี้ยวกินเองและขาย เลี้ยงชีพ)

๒. อยํ อคฺคิ มหนฺตานิ จ ขุทฺทกานิ จ อุปาทานานิ ทฺทนฺโตว คจฺจติ.

.....
.....
.....

(ไฟนี้ไหม้เชื้อทั้งใหญ่และทั้งน้อยที่เดียวไป)

๓. อีเม สตุตา ปญฺญาจฺขุโน อภาเวเนว มม สวากานํ พุทฺธสาสนฺสฺส จ คุณฺํ น
ชานนฺติ.

.....
.....
.....
.....

(สัตว์เหล่านี้ไม่รู้คุณของเหล่าสาวกของเราและคุณของพุทธศาสนา เพราะไม่มีปัญญา
จักษุ นั้นแหละ)

๔. มาตาปิตโร เจว ภาตา จ เคเหน อวตฺถฎฺฐา. (มารดาบิดาและพี่ชาย ถูกเรือนทับ)

.....
.....
.....

๕. สา (อิตถี) ตัณฑญเฒา มุขเน เจว อกฺขีหิ จ วิวฏฺเฐหิ กาลมกาสิ.

(หญิงนั้นทำกาละมีปากอ้าและตาลน ในขณะที่นั้นนั้นแหละ)

บทที่ ๑๘ อรรถของอิตีศัพท

อิตีศัพท มีอรรถ ๗ ประการ คือ

๑. เหตุ(เหตุวตุถ) แปลว่า “เพราะเหตุนั้น” ใช้ในรูปวิเคราะห์(วจนัตถะ) เช่น เวทยตีติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา เวทนาติ วุจฺจติ. แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรียกว่าเวทนา เพราะเสวยอารมณ์ อิตีศัพทในคำว่า เวทยตีติ เป็นเหตุวตุถ ในเวลาแปลต้องแปลร่วมกับ ตสฺมา ว่า “เพราะเหตุฉะนั้น” เพราะประโยคนี้เป็นประโยคเดียวกัน

๒. ปการ (ปการตุถ) แปลว่า “ด้วยประการดังนี้” แปลตามศัพท์ว่า “เหมือนกัน” หรือ “ประเภท” ก็ได้ เช่น “กุสลมูลเณ เอกมูลา”ติ หิ ปุจฺฉาย กตาย “มูลานิ ยานิ เอกโต อุปฺปชฺชนตีติ เหฏฺฐจา วุตฺตเนเยเนว วิสฺสชฺชนํ กาดพฺพํ ภเวยฺย. (ปัญจปกรณฎฺฐกถา ข้อ ๕๒ หน้า ๓๓๑) แปลว่า ความโดยละเอียดว่า เมื่อตั้งคำถามว่า “มีมูลเหตุเดียวกับกุสลมูลหรือ?” ฟังตอบตามนัย ที่ได้กล่าวมาข้างหน้าแล้วว่า “มูลเหตุเหล่าใดเกิดขึ้นพร้อมกัน” เป็นต้น

อนุฎีกาแห่งคัมภีร์ปัญจปกรณอรรถกถาอธิบายไว้ว่า “เอกโต อุปฺปชฺชนตีติ เอตุถ อิติสฺสทฺโธ อาทฺยตุถ โปการตุถ วา. แปลว่า อิตีศัพทในข้อความว่า เอกโต อุปฺปชฺชนตีติ มีอรรถอาทิ หรือปการะ

๓. อาทฺยตุถ แปลว่า “ว่า...ดังนี้ เป็นต้น, เป็นเบื้องต้น, ขึ้นต้นว่า...” คำที่ท่านใส่ไว้หน้า อิตีศัพทเช่นนี้ จะป็นคำขึ้นต้นคาถา ขึ้นต้นสูตร หรือขึ้นต้นข้อความที่รู้กันอยู่ทั่วไปว่า ข้อความที่ตามมาเป็นอย่างไร เช่น “อกฺโกจฺฉิ มํ อวฺธิ มนฺติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺตเว วิหรนฺโต ติสฺสตุเถรํ อารพฺภ กเถสิ. (ธมฺ.อฎฺ.๑/๓/๑๓๕) แปลว่า อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าติสสะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรม-

เทศนานี้ว่า “อกุโกจฉิ มํ อวธิ มํ” ดังนี้เป็นต้น [พระศาสดา เมื่อทรงประทับอยู่ที่พระเชตวัน ทรงปรารภพระติสสเถระ ตรัสพระธรรมเทศนาที่ขึ้นต้นว่า “อกุโกจฉิ มํ อวธิ มํ” นี้]

๔. **อวธารณ** แปลว่า “เท่านั้น” เช่น สมฺมุตโต วิจิโย เอตถ อุเทนตีติ “สมฺมุตโต สมฺมุตโต” เตวว สมณฺเณ อุทฺปาติ. แปลว่า คลื่นย่อมตั้งขึ้นโดยรอบในสถานที่นี้ เหตุนี้ สถานที่นี้ จึงเกิดชื่อว่ามหาสมุทร มหาสมุทรเท่านั้นนั้นเกี่ยว (มหาสมุทรคือสถานที่ ที่มีคลื่นตั้งอยู่โดยรอบ)

๕. **นิทฺสฺสน** แปลว่า “เพราะเหตุนี้, เช่นนี้, อย่างนี้” เป็นการสรุปข้อความ เช่น โคอิจฺเจตฺสฺส โอการฺสฺส อาวาเทโส โหติ โยสุ. แปลว่า เพราะโยวิภคฺติทั้งหลาย แปลง โอของศัพท์นี้คือ โค เป็น อาว

๖. **ปทฺตฺตวิปลาส** แปลว่า “ชื่อว่า...” อิติศัพท์ที่วางไว้หลังบทตั้งในเวลาที่ทำนแสดงบทไข เราไม่ต้องแปลความหมายของบทที่อยู่หน้า อิติ เช่นนี้ แต่ให้ทับศัพท์ คำนั้นไปเลย เช่น ปญฺจาติ อัยฺ รโว สงฺขยาถณนปริจฺเจทโก. แปลว่า ศัพท์ว่า ปญฺจ เป็นเครื่องกำหนดนับจำนวน โดยปกติ “ปญฺจ” ที่เป็นสังขยา แปลว่า ห้า แต่ในที่นี้ ให้แปลทับศัพท์ไปเลย อิติศัพท์อรรถนี้ จะใช้ในอรรถกถา และฎีกา

๗. **สมาปน/ปริสมาปน** (สมาปนฺน หรือ ปริสมาปนฺน) แปลว่า “ดังนี้แล” หรือ “จบแล้ว” แสดงการจบเรื่องราวหรือข้อความ เช่น อิติ สนฺธิกฺุเป ปจฺโม กณฺโฑ. แปลว่า กัณฺโฑที่ ๑ ในสนธิกับปี จบแล้ว หรือในธรรมบทอรรถกถา เวลาจบเรื่องหนึ่งๆ จะมีข้อความสรุปคล้ายๆ กันว่า เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณฺนีสุติ แปลว่า ในเวลาจบพระเทศนา ชนเป็นจำนวนมากบรรลุนิพพาน มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล

ในคัมภีร์อภิธานปิฎก ซึ่งแต่งโดยพระมหาโมคคัลลานเถระ แสดงอรรถของ อิติศัพท์ไว้ ในคทาที่ ๑๑๘๘ ว่า อิติศัพท์มีอรรถ ๗ อรรถ ดังนี้

อิติ เหตุปกฺาเรสุ อาทิมฺหิ จาวธารณ

นิทฺสฺสน ปทฺตฺตสฺส วิปลาสเ สมาปน.

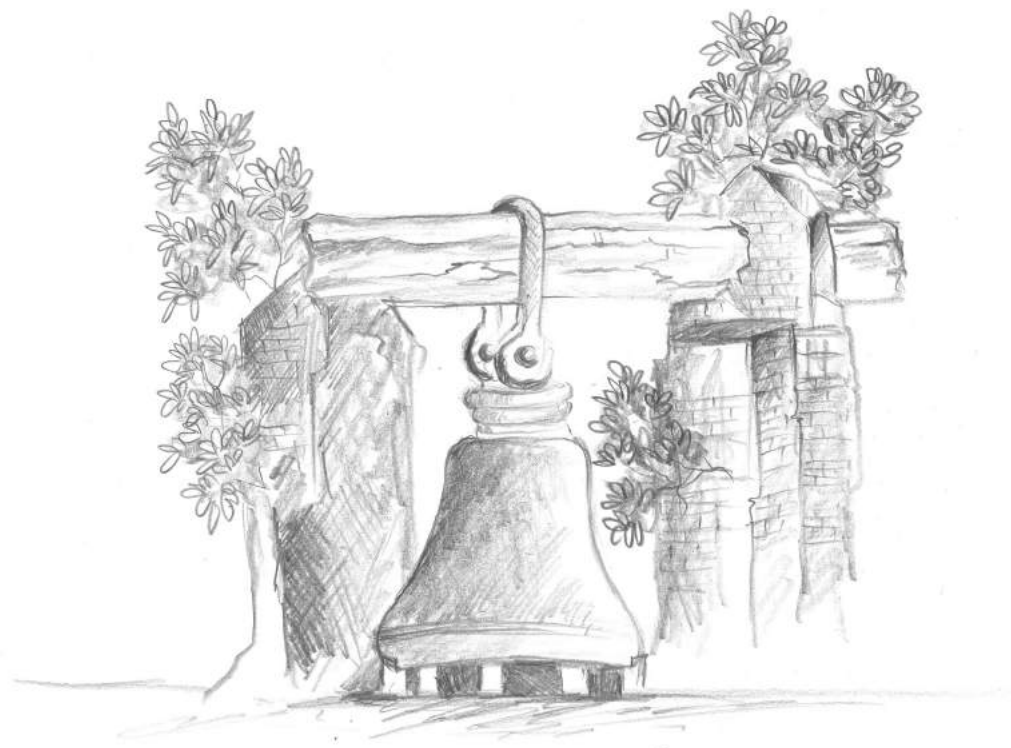
อิติศัพท์ ใช้ในอรรถเหตุ, ปการะ, อาทิ, อวธารณะ, นิทฺสฺสนะ,

ปทฺตฺตวิปลาสะ และสมาปนะ

หลักสัมพันธ์ อิตติศัพท์ (บาลีสนามหลวง) ใช้ในอรรถ ๙ อย่าง คือ

๑. แปลว่า ว่า...ดังนี้ เข้ากับกริยา ชื่อว่า อาการ
๒. แปลว่า ว่า...ดังนี้ เข้ากับนาม ชื่อว่า สรูป
๓. แปลว่า ว่า...ดังนี้เป็นต้น ชื่อว่า อาทวยตุถ
๔. แปลว่า ชื่อว่า... เข้ากับศัพท์ภายใน อิติ ชื่อว่า สมุญาโชตก
๕. แปลว่า ด้วยประการดังนี้ (สัมพันธ์ปล่อย) ชื่อว่า ปการตุถ
๖. แปลว่า เพราะเหตุนั้น (ในรูปวิเคราะห์) ชื่อว่า เหตุตุถ
๗. แปลว่า เพราะเหตุนี้ สรูปข้อความ ชื่อว่า นิตสุสน
๘. แปลว่า ดังนี้แล แสดงการจบข้อความ ชื่อว่า สมাপนฺน หรือ ปริสมাপนฺน
๙. แปลว่า คือ เข้ากับศัพท์หลัง อิติ ชื่อว่า สรูป

บทที่ ๑๙

กิริยาอาชยาต

การสร้างคำศัพท์ ผูกประกอบโยคะ และแต่งบทขยายกิริยาอาชยาต

ธาตุ คือ สภาพที่ทรงกิริยาไว้ มี ๒ ประเภท คือ

๑. สกัมมกธาตุ ธาตุมีกรรม เรียกหากรรม เชื่อมกับบทนามที่เปลื้องออกสำเนียงอาชยาต-
นิบาตว่า “ซึ่ง... หรือ สู่...” มี ๒ อย่าง คือ

๑.๑ เอกกมฺมกธาตุ ธาตุที่มีหนึ่งกรรม

เช่น สูโท มंसฺ ปจติ.

สูโท อ.พ่อครัว ปจติ ย่อมบั้ง มंसฺ ซึ่งเนื้อ ฯ

สูโท สุทรกัตตาโน ปจติ ฯ อาชยาตบทกัตตฺวาจก มंसฺ อวุตตกัมมะใน
ปจติ ฯ

๑.๒ ทฺวิกมฺมกธาตุ ธาตุที่มีสองกรรม มี ๒ กลุ่ม คือ

๑.๒.๑ ปธานกมฺม เน้นกรรมหลัก หมายความว่า เมื่อแต่งเป็นประโยค
กัมมวาทก จะต้องใช้กรรมหลักขึ้นมาเป็นประธานในประโยค

เช่น อชปาโล อเช โจรฺ เนติ.

ประโยคกัตตฺวาจก

อชปาโล อ.คนเลี้ยงแพะ เนติ ย่อมนำไป อเช ซึ่งแพะ ท.

โจรฺ สูที่หากิน ฯ

อชปาโล สุทรกัตตาโน เนติ ฯ อาชยาตบทกัตตฺวาจก อเช
อวุตตกัมมะใน เนติ โจรฺ สัมปาปฺณียกัมมะใน เนติ ฯ

อชปาเลน อชา โจรฺ นียนฺเต.

ประโยคกัมมวาทก

อชา อ.แพะ ท. อชปาเลน อันคนเลี้ยงแพะ นียนฺเต ย่อมนำ

ไป โจรฺ สูที่หากิน ฯ

อชา วุตตกัมมะใน นียนฺเต ฯ อาชยาตบทกัมมวาทก อชปาเลน
อนภิตกัตตาโน นียนฺเต โจรฺ สัมปาปฺณียกัมมะใน นียนฺเต ฯ

๑.๒.๒ อปฺปธานกมฺม เน้นกรรมรอง หมายความว่า เมื่อแต่งเป็นประโยค
กัมมวาทก จะต้องใช้กรรมรองขึ้นมาเป็นประธานในประโยค

เช่น ภิกขุ สตถาริ ปณห์ ปุจฉติ. **ประโยคกัตตฺวาจก**
 ภิกขุ อ.ภิกษุ ปุจฉติ ย่อมทูลถาม ปณห์ ซึ่งปัญหา สตถาริ

กะพระศาสดา ฯ

ภิกขุ สุทธกัตตานิ ปุจฉติ ฯ อาชยตบทกัตตฺวาจก สตถาริ
 อภิตกัมมะเน ปุจฉติ ปณห์ อุตตกัมมะเน ปุจฉติ ฯ

ภิกขุณา สตถา ปณห์ ปุจฉียติ. **ประโยคกัมมวาจก**

สตถา อ.พระศาสดา ภิกขุณา อันภิกษุ ปุจฉียติ ย่อมทูลถาม

ปณห์ ซึ่งปัญหา ฯ

สตถา วุตตกัมมะเน ปุจฉียติ ฯ อาชยตบทกัมมวาจก ภิกขุณา
 อนภิตกัตตานิ ปุจฉียติ ปณห์ อุตตกัมมะเน ปุจฉียติ ฯ

๒. อักมมกธาตุ ธาตุที่ไม่มีกรรม ไม่เรียกหากรรม เรียกหาสัมปทาน หรืออาหาระ

เช่น ปุริโส สตถุ สนฺติเก ติฏฺฐติ.

ปุริโส อ.บุรุษ ติฏฺฐติ ย่อมยืน สนฺติเก ในสำนัก สตถุ ของพระศาสดา ฯ

ปุริโส สุทธกัตตานิ ติฏฺฐติ ฯ อาชยตบทกัตตฺวาจก สตถุ สามีสัมพันธะเน สนฺติเก ฯ
 วิสยาหาระเน ติฏฺฐติ ฯ

มา เต ภาตฺถุ อนฺตราโย.

อนฺตราโย อ.อันตรราย มา ภาตฺถุ ของจงอย่ามี เต แก่ท่าน ฯ

อนฺตราโย สุทธกัตตานิ ภาตฺถุ ฯ อาชยตบทกัตตฺวาจก มาศัพทฺ์ ปฏิเสหะเน ภาตฺถุ
 เต สัมปทานเน ภาตฺถุ ฯ

ตัวอย่างการสร้างคำกิริยาอาชยต
การประกอบโยคะและการแต่งขยายกิริยาอาชยต

๑. ฎวาทิคณะ

ลง อ ปัจจย (ฎวาทิตอ อ)

กลุ่มที่ ๑ สกัมมกชตฺฐ ประเภท เอกกัมมกชตฺฐ ชตฺฐที่มีหนึ่งกรรม

ปจ ปาเก ในการหุง, ต้ม, ปิ้ง, ย่าง, นึ่ง, อ่อม, แกง, ทอด, คั่ว, ตุ่น

ปจชตฺฐ + อปัจจย + วัตตมานาวิกัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฐุมบุรุษ	ปจติ	ปจนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปจสิ	ปจถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ปจามิ	ปจาม	อมฺหโยคะ

๑. สฺฐโท ปจติ.

สฺฐทา ปจนฺติ.

.....
ตฺวํ ปจสิ.

.....
ตฺมุเห ปจถ.

.....
อหํ ปจามิ.

.....
มยํ ปจาม.

๒. สฺฐโท มंसํ ปจติ.

สฺฐทา มंसํ ปจนฺติ.

.....
ตฺวํ มंसํ ปจสิ.

.....
ตฺมุเห มंसํ ปจถ.

.....
อหํ มंसํ ปจามิ.

.....
มยํ มंसํ ปจาม.

๓.	สุโท อตถาย มิสฺ ปจติ.	สุทา อตถาย มิสฺ ปจนฺติ.
.....
	ตุวํ อตถาย มิสฺ ปจสิ.	ตุมฺเห อตถาย มิสฺ ปจถ.
.....
	อหํ อตถาย มิสฺ ปจามิ.	มยํ อตถาย มิสฺ ปจาม.
.....

๔.	สุโท พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจติ.	สุทา พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจนฺติ.
.....
	ตุวํ พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจสิ.	ตุมฺเห พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจถ.
.....
	อหํ พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจามิ.	มยํ พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจาม.
.....

๕.	สุโท ตฺสฺส พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจติ.
.....
	สุทา ตฺสฺส พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจนฺติ.
.....
	ตุวํ ตฺสฺส พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจสิ.
.....
	ตุมฺเห ตฺสฺส พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจถ.
.....
	อหํ ตฺสฺส พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจามิ.
.....
	มยํ ตฺสฺส พุราหฺมณฺสฺส อตถาย มิสฺ ปจาม.
.....

มยํ สุขุทฺทกัถตาใน ปจามฯ อาชยาตบทกัถตุวาจก ตฺสฺส วิเสสนะชอง พุราหฺมณฺสฺสฯ สัมปทานใน อตถายฯ สัมปทานใน ปจาม มิสฺ อวุตตกัมมะใน ปจาม ฯ

ปจธาตु + อัชชตธีวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	ปจิ	ปจีสุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปจิ	ปจิตถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ปจี	ปจิมห, ปจิมหา	อมหโยคะ

ปจธาตु + กวิสสันตีวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	ปจิสฺสติ	ปจิสฺสนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปจิสฺสสิ	ปจิสฺสถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ปจิสฺสามิ	ปจิสฺสาม	อมหโยคะ

ลก ลาภ ในการได้

ลกธาตु + อปัจจย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	ลกติ	ลกนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ลกสิ	ลกถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ลกามิ	ลกาม	อมหโยคะ

๑. ชโน ลกติ.

ชนา ลกนฺติ.

.....

.....

ตุวํ ลกสิ.

ตุมฺเห ลกถ.

.....

.....

อหํ ลกามิ.

มยํ ลกาม.

.....

.....

๒. ชโน สุขํ ลภติ.

ชนา สุขํ ลภนฺติ.

.....
ตฺวํ สุขํ ลภสิ......
ตุมฺเห สุขํ ลภถ......
อหํ สุขํ ลภามิ......
มยํ สุขํ ลภาม.

๓. ชโน สีเลน สุขํ ลภติ.

ชนา สีเลน สุขํ ลภนฺติ.

.....
ตฺวํ สีเลน สุขํ ลภสิ......
ตุมฺเห สีเลน สุขํ ลภถ......
อหํ สีเลน สุขํ ลภามิ......
มยํ สีเลน สุขํ ลภาม.

ออาคม + ลภธาตุ + อัชชตธีวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	อลภิ, อลตถ	อลภีสู	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อลภิ	อลภิตถ	ตุมฺหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อลภี, อลตถํ	อลภิมฺห, อลภิมฺหา	อมฺหโยคะ

ลภธาตุ + ภวิสสันตีวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ลภิสฺสติ, ลจฺจติ	ลภิสฺสนฺติ, ลจฺจนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ลภิสฺสสิ, ลจฺจสิ	ลภิสฺสถ, ลจฺจถ	ตุมฺหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ลภิสฺสามิ, ลจฺจามิ	ลภิสฺสาม, ลจฺจาม	อมฺหโยคะ

วณฺหธาตุ + อัชชตณีวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	วณฺหิ	วณฺหิสฺสุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	วณฺหิ	วณฺหิตฺถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	วณฺหิ	วณฺหิมฺห, วณฺหิมฺหา.	อมฺหโยคะ

วณฺหธาตุ + ภวิสสันตวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	วณฺหิสฺสติ	วณฺหิสฺสนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	วณฺหิสฺสสิ	วณฺหิสฺสถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	วณฺหิสฺสามิ	วณฺหิสฺสาม.	อมฺหโยคะ

นมฺสฺสติ	ย่อมนมัสการ	= นมฺสฺส วณฺหนานตฺย ในกาณน้อมไหว้ + อ + ติ
นมฺติ	ย่อมนอบน้อม	= นมฺ นเต ในกาณนอบน้อม + อ + ติ
รกฺขติ	ย่อมรักษา	= รกฺข รกฺขเน ในกาณรักษา + อ + ติ
จรฺติ	ย่อมเที่ยวไป	= จรฺ จรฺเณ ในกาณเที่ยวไป + อ + ติ
	ย่อมประพฤติ	= จรฺ จรฺเณ ในกาณประพฤติ + อ + ติ
วิจรฺติ	ย่อมเที่ยวไป	= วิ + จรฺ จรฺเณ ในกาณเที่ยวไป + อ + ติ
ปิวฺติ	ย่อมดื่ม	= ปา ปาเน ในกาณดื่ม + อ + ติ
อิจฺจติ	ย่อมปรารถนา	= อิจฺจฺ อิจฺจายํ ในกาณปรารถนา + อ + ติ
เชฺติ, ชยฺติ	ย่อมชนะ	= ชิ ชยเ ในกาณชนะ + อ + ติ

๑. สุวากฺขาโต ภควตา ฐมฺโม, ฐมฺมิ นมฺสฺสามิ.

๒. สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากฺสฺโม, สํฆํ นมามิ.

ทิส เพกขเถ ในกาการดู, การเห็น (เยียมเยือน, เฝ้า)

ทิสราต + อปัจจัย + วัตตมาหาวิทติ

ปรัสสบาท			
บรูษ	เอกาจาณะ	พหุจาณะ	โยคะ
ปรัหมบรูษ	ปัสสติ, ทกขติ	ปัสสนติ, ทกขนติ	นามโยคะ
มัชฌิมบรูษ	ปัสสสิ, ทกขสิ	ปัสสถ, ทกขถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบรูษ	ปัสสามิ, ทกขามิ	ปัสสาม, ทกขาม	อมหโยคะ

๑. สตุโต ปัสสติ.	สตุตา ปัสสนติ.
ตุวั ปัสสสิ.	ตุมหะ ปัสสถ.
อหึ ปัสสามิ.	มยึ ปัสสาม.
๒. สตุโต รูปึ ปัสสติ.	สตุตา รูปึ ปัสสนติ.
ตุวั รูปึ ปัสสสิ.	ตุมหะ รูปึ ปัสสถ.
อหึ รูปึ ปัสสามิ.	มยึ รูปึ ปัสสาม.
๓. สตุโต จกขุหา รูปึ ปัสสติ.	สตุตา จกขุหา รูปึ ปัสสนติ.
ตุวั จกขุหา รูปึ ปัสสสิ.	ตุมหะ จกขุหา รูปึ ปัสสถ.
อหึ จกขุหา รูปึ ปัสสามิ.	มยึ จกขุหา รูปึ ปัสสาม.

ทิสธาตุ + ภาวิสันต์วิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ปัสสิสสติ, ทกฺขิสฺสติ	ปัสสิสฺสนฺติ, ทกฺขิสฺสนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปัสสิสฺสสิ, ทกฺขิสฺสสิ	ปัสสิสฺสถ, ทกฺขิสฺสถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ปัสสิสฺสสามิ, ทกฺขิสฺสสามิ	ปัสสิสฺสสาม, ทกฺขิสฺสสาม	อมหโยคะ

๑. ภาวิ ภาวิณํ ภาวิสสํ ภาวิ ภาวิสสนํ
 ภาวิ ภาวิสสิ ภาวิ ภาวิสสถ
 ภาวิ ภาวิสสามิ ภาวิ ภาวิสสาม
 ๒. ภาวิ ภาวิณํ ภาวิสสํ ภาวิ ภาวิสสนํ
 ภาวิ ภาวิสสิ ภาวิ ภาวิสสถ
 ภาวิ ภาวิสสามิ ภาวิ ภาวิสสาม
 ๓. ภาวิ ภาวิณํ ภาวิสสํ ภาวิ ภาวิสสนํ
 ภาวิ ภาวิสสิ ภาวิ ภาวิสสถ
 ภาวิ ภาวิสสามิ ภาวิ ภาวิสสาม
 ๑. ภาวิ ภาวิณํ ภาวิสสํ ภาวิ ภาวิสสนํ
 ภาวิ ภาวิสสิ ภาวิ ภาวิสสถ

ตุว่า ปสฺสิสฺสสฺสตี.

ตุมุเห ปสฺสิสฺสสฺสถ.

อหํ ปสฺสิสฺสสฺสामी.

มยํ ปสฺสิสฺสสฺสาม.

๒. ภิกฺขุ สฺตถฺถารํ ปสฺสิสฺสสฺสตี.

ภิกฺขุ สฺตถฺถารํ ปสฺสิสฺสสฺสตี.

ตุว่า สฺตถฺถารํ ปสฺสิสฺสสฺสตี.

ตุมุเห สฺตถฺถารํ ปสฺสิสฺสสฺสถ.

อหํ สฺตถฺถารํ ปสฺสิสฺสสฺสामी.

มยํ สฺตถฺถารํ ปสฺสิสฺสสฺสาม.

ทา ทาเน ในการให้

ทาธาตุ + อปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสฺสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฺรหฺมบุรุษ	เทติ	เทนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	เทสิ	เทถ	ตุมุหโยคะ
อุตฺตมบุรุษ	เทมิ, ทมฺมิ	เทม, ทมฺม	อมฺหโยคะ

๑. อุปาสโก เทติ.

อุปาสกา เทนฺติ.

ตุว่า เทสิ.

ตุมุเห เทถ.

อหํ เทมิ.

มยํ เทม.

๒. อุปาสโก อาหารํ เทติ.

อุปาสกา อาหารํ เทนฺติ.

ตุवं อาหารं เทสิ.

ตุมฺเห อาหารं เทถ.

อหํ อาหารं เหมิ.

มยํ อาหารं เหม.

๓. อุปาสโก ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทติ.

อุปาสกา ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทนฺติ.

ตุवं ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทสิ.

ตุมฺเห ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทถ.

อหํ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เหมิ.

มยํ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เหม.

๔. อุปาสโก วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทติ.

อุปาสกา วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทนฺติ.

ตุवं วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทสิ.

ตุมฺเห วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทถ.

อหํ วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เหมิ.

มยํ วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เหม.

๕. อุปาสโก ปาโถว วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทติ.

อุปาสกา ปาโถว วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทนฺติ.

ตุवं ปาโถว วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทสิ.

ตุมฺเห ปาโถว วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เทถ.

อหํ ปาโถว วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เหมิ.

มยํ ปาโถว วิหารเ ภิกฺขุณฺโณ อาหารํ เหม.

มยฺ สฺหุรฺกัถฺตานิ เหมจฺ อาชยาดบทกัถฺตฺวาทฺจ เอวคฺัพฺทฺ อวฺชารณฺะเข้ากับฺ ปาโตจฺ
กาลสัถฺตมึใน เหม วิหาเร วิสยาชารเใน เหม ภิกฺขุณฺ สัมปทานใน เหม อาหาร์
อฺวุตตกัम्मะใน เหม ฯ

ออาคม + ทาธาตุ + อัชชตนีวิภตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	อทาสี	อทัสสุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อทาสี	อทาสิตถ	ตุมุหโยคะ
อฺวุตตมบุรุษ	อทาสี	อทาสิมุห, อทาสิมุหา	อมุหโยคะ

ทาธาตุ + ภวิสสันตีวิภตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	ทสฺสติ	ทสฺสนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ทสฺสติ	ทสฺสถ	ตุมุหโยคะ
อฺวุตตมบุรุษ	ทสฺสามิ	ทสฺสาม	อมุหโยคะ

ปกฺโกสติ ย่อมร้องเรียก = ป + กุส อวฺหาเน ในการร้องเรียก + อ + ติ

อกฺโกสติ ย่อมตำ = อา + กุส อวฺหาเน ในการร้องเรียก + อ + ติ

คมฺ คติมุหิ ในการไป

คมฺธาตุ + อปฺัจจยฺ + วัตตมาหาวิภตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	คจฺจติ, คเมติ	คจฺจนฺติ, คเมนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	คจฺจสิ, คเมสิ	คจฺจถ, คเมถ	ตุมุหโยคะ
อฺวุตตมบุรุษ	คจฺจามิ, คเมมิ	คจฺจาม, คเมม	อมุหโยคะ

คฺมุธาตุ + อปัจจัย + วัตตมาหาวิภัติ

อัตตโนบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมนบุรุษ	คจจนเต	คจจนเต, คจจนเร	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	คจจนเส	คจจนเว	ตุมหโยคะ
อุತ್ತมบุรุษ	คจจนเ	คจจนามเ	อมุหโยคะ

๑. ปุริโส คจจนติ.

ปุริสา คจจนติ.

.....
 ตฺวํ คจจนสิ.

.....
 ตฺมุเห คจจนถ.

.....
 อหํ คจจนามิ.

.....
 มยํ คจจนาม.

๒. ปุริโส คามํ คจจนติ.

ปุริสา คามํ คจจนติ.

.....
 ตฺวํ คามํ คจจนสิ.

.....
 ตฺมุเห คามํ คจจนถ.

.....
 อหํ คามํ คจจนามิ.

.....
 มยํ คามํ คจจนาม.

๓. ปุริโส สกฺกฺเหณ คามํ คจจนติ.

ปุริสา สกฺกฺเหณ คามํ คจจนติ.

.....
 ตฺวํ สกฺกฺเหณ คามํ คจจนสิ.

.....
 ตฺมุเห สกฺกฺเหณ คามํ คจจนถ.

.....
 อหํ สกฺกฺเหณ คามํ คจจนามิ.

.....
 มยํ สกฺกฺเหณ คามํ คจจนาม.

๔. ปุริโส สหฺรึ สกฺกฺเหณ คามํ คจจนติ.

ปุริสา สหฺรึ สกฺกฺเหณ คามํ คจจนติ.

.....
 ตฺวํ สหฺรึ สกฺกฺเหณ คามํ คจจนสิ.

.....
 ตฺมุเห สหฺรึ สกฺกฺเหณ คามํ คจจนถ.

อหิ สหฺริ สกฺเณน คามํ คจฺฉามิ. มยํ สหฺริ สกฺเณน คามํ คจฺฉามิ.

๕. ปุริโส สหายเกน สหฺริ สกฺเณน คามํ คจฺฉติ.

ปุริสา สหายเกน สหฺริ สกฺเณน คามํ คจฺฉนฺติ.

ตุวํ สหายเกน สหฺริ สกฺเณน คามํ คจฺฉสิ.

ตุมฺहे สหายเกน สหฺริ สกฺเณน คามํ คจฺฉถ.

อหิ สหายเกน สหฺริ สกฺเณน คามํ คจฺฉามิ.

มยํ สหายเกน สหฺริ สกฺเณน คามํ คจฺฉาม.

มยํ สฺฐรทตฺตาใน คจฺฉามฯ อาขยาตบทกัตตุวจาก สหายเกน สหฺตถตฺติยาเข้ากับ สหฺริฯ ศัพท์ กิริยาสมวายะใน คจฺฉาม สกฺเณน ภาระใน คจฺฉาม คามํ สัมปาปฺถึย- กัมมะใน คจฺฉาม ฯ

อาคจฺฉติ	ย้อมมา	= อา + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ
ปจฺจาคจฺฉติ	ย้อมกลับมา	= ปติ + อา + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ
นิคจฺฉติ	ย้อมถึง	= นิ + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ
อุคฺคจฺฉติ	ย้อมขึ้นไป, ย้อมฟุ้งไป	= อุ + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ
วิกจฺฉติ	ย้อมไปปราศ	= วิ + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ
อริคจฺฉติ	ย้อมถึงทับ, ย้อมบรรลु	= อริ + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ
อวคจฺฉติ	ย้อมรู้	= อว + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ
อปคจฺฉติ	ย้อมนำไปปราศ	= อป + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ
อุปคจฺฉติ	ย้อมเข้าใกล้, ย้อมเข้าถึง	= อุป + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ
อนุคจฺฉติ	ย้อมไปตาม	= อนุ + คมฺ คติมฺหิ ในการไป + อ + ติ

ป + วิส ปเวสเน ในการเข้าไป

ป + วิสธาตุ + อปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ปวิสติ	ปวิสฺหติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปวิสสิ	ปวิสถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ปวิสามิ	ปวิสาม	อมฺหโยคะ

๑. ภิกขุ ปวิสติ.

ภิกขุ ปวิสฺหติ.

.....
 ตฺวํ ปวิสสิ.

.....
 ตุมฺเห ปวิสถ.

.....
 อหํ ปวิสามิ.

.....
 มยํ ปวิสาม.

๒. ภิกขุ คามํ ปวิสติ.

ภิกขุ คามํ ปวิสฺหติ.

.....
 ตฺวํ คามํ ปวิสสิ.

.....
 ตุมฺเห คามํ ปวิสถ.

.....
 อหํ คามํ ปวิสามิ.

.....
 มยํ คามํ ปวิสาม.

๓. ภิกขุ ปิณฑาย คามํ ปวิสติ.

ภิกขุ ปิณฑาย คามํ ปวิสฺหติ.

.....
 ตฺวํ ปิณฑาย คามํ ปวิสสิ.

.....
 ตุมฺเห ปิณฑาย คามํ ปวิสถ.

.....
 อหํ ปิณฑาย คามํ ปวิสามิ.

.....
 มยํ ปิณฑาย คามํ ปวิสาม.

๔. ภิกขุ สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสติ. ภิกขุ สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสฺนติ.

.....

ตฺวํ สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสสิ. ตุมฺเห สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสถ.

.....

อหํ สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสามิ. มยํ สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสาม.

.....

๕. ภิกขุ สามเณเรน สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสติ.

.....

ภิกขุ สามเณเรน สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสฺนติ.

.....

ตฺวํ สามเณเรน สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสสิ.

.....

ตุมฺเห สามเณเรน สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสถ.

.....

อหํ สามเณเรน สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสามิ.

.....

มยํ สามเณเรน สหฺริ ปิณฑาย คามํ ปวิสาม.

.....

มยํ สฺทฺชกัถตาใน ปวิสามฯ อาชยาดบทกัถตฺวาจก สามเณเรน สหฺตถตติยาเข้ากัถ สหฺริฯ ศัพฺท กิริยาสมวายะใน ปวิสาม ปิณฑาย สัมปทานใน ปวิสาม คามํ สัมปาปุณฺเญย-กัมมะใน ปวิสาม ฯ

ปฺริวิสติ ย่อมอังกาส (เลี้ยงดู) = ปฺริ + วิส โปสนเณ ในการเลี้ยงดู + อ + ติ

๑. อุปาสโก ปณฺเฑน อาหาเรน ภิกขุ ปฺริวิสสิ.

.....

อุปาสกา ปณฺเฑน อาหาเรน ภิกขุ ปฺริวิสสิสุ.

.....

กลุ่มที่ ๑ สกัมมกชาตุ

ประเภท ทวิสกัมมกชาตุ ชาตุที่มีสองกรรม

หรือ ทรณะในการนำไป

หรรชาตุ + อปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	หฺรติ	หฺรฺนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	หฺรฺสิ	หฺรฺถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	หฺรฺมิ	หฺรฺม	อมฺหโยคะ

๑. ปุริโส หฺรติ.

ปุริสา หฺรฺนฺติ.

.....
ตุวฺ หฺรฺสิ......
ตุมฺเห หฺรฺถ......
อหฺ หฺรฺมิ......
มยฺ หฺรฺม.

๒. ปุริโส ทารกํ หฺรติ.

ปุริสา ทารกํ หฺรฺนฺติ.

.....
ตุวฺ ทารกํ หฺรฺสิ......
ตุมฺเห ทารกํ หฺรฺถ......
อหฺ ทารกํ หฺรฺมิ......
มยฺ ทารกํ หฺรฺม.

๓. ปุริโส ทารกํ เคหฺ หฺรติ.

ปุริสา ทารกํ เคหฺ หฺรฺนฺติ.

.....
ตุวฺ ทารกํ เคหฺ หฺรฺสิ......
ตุมฺเห ทารกํ เคหฺ หฺรฺถ.

.....

.....

อหิ ทารกั เคะหิ ทรามิ.

มยั ทารกั เคะหิ ทราม.

อาหฺรติ	ย้อมนำมา	= อา + หฺร หฺรเณ ในการนำไป + อ + ติ
ปจฺจาทฺรติ	ย้อมนำกลับมา	= ปติ + อา + หฺร หฺรเณ ในการนำไป + อ + ติ
ปหฺรติ	ย้อมตี, ย้อมประหาร	= ป + หฺร หฺรเณ ในการนำไป + อ + ติ
นีหฺรติ	ย้อมนำออกไป	= นี + หฺร หฺรเณ ในการนำไป + อ + ติ
สัหฺรติ	ย้อมรวบรวม	= สั + หฺร หฺรเณ ในการนำไป + อ + ติ
วิหฺรติ	ย้อมอยู่	= วิ + หฺร หฺรเณ ในการนำไป + อ + ติ
ปรีหฺรติ	ย้อมบริหาร, ย้อมหลีกเลี่ยง	= ปรี + หฺร หฺรเณ ในการนำไป + อ + ติ
อปหฺรติ	ย้อมนำไปปราศ	= อป + หฺร หฺรเณ ในการนำไป + อ + ติ
อวหฺรติ	ย้อมลักขโมย	= อว + หฺร หฺรเณ ในการนำไป + อ + ติ
เนติ, นยติ	ย้อมนำไป	= นี นเย ในการนำไป + อ + ติ
วหฺติ	ย้อมนำไป	= วหฺ ปาปเน ในการให้ถึง + อ + ติ

याज याजने ในการขอ

याजरातु + अपिजयि + वृत्तमानाविगति

प्रतिशब्ध

बुद्ध	एकवचने	पुत्रवचने	योके
पुत्रबुद्ध	याजति	याजनुति	नामयोके
मच्चिमिबुद्ध	याजसि	याजथ	तुम्हयोके
उत्तमबुद्ध	याजामि	याजाम	अम्हयोके

१. उपसार्गो याजति.

उपसार्गा याजनुति.

तुवं याजसि.

तुम्हे याजथ.

अहं याजामि.

अहं याजाम.

๒.	อุปราสโก สีลานิ ยาจติ.	อุปราสกา สีลานิ ยาจนฺติ.
	ตุवं สีลานิ ยาจสิ.	ตุมฺเห สีลานิ ยาจถ.
	อหํ สีลานิ ยาจามิ.	มยํ สีลานิ ยาจาม.
๓.	อุปราสโก ปญจ สีลานิ ยาจติ.	อุปราสกา ปญจ สีลานิ ยาจนฺติ.
	ตุवं ปญจ สีลานิ ยาจสิ.	ตุมฺเห ปญจ สีลานิ ยาจถ.
	อหํ ปญจ สีลานิ ยาจามิ.	มยํ ปญจ สีลานิ ยาจาม.
๔.	อุปราสโก สห ปญจ สีลานิ ยาจติ.	อุปราสกา สห ปญจ สีลานิ ยาจนฺติ.
	ตุवं สห ปญจ สีลานิ ยาจสิ.	ตุมฺเห สห ปญจ สีลานิ ยาจถ.
	อหํ สห ปญจ สีลานิ ยาจามิ.	มยํ สห ปญจ สีลานิ ยาจาม.
๕.	อุปราสโก ติสรเณน สห ปญจ สีลานิ ยาจติ.	
	อุปราสกา ติสรเณน สห ปญจ สีลานิ ยาจนฺติ.	
	ตุवं ติสรเณน สห ปญจ สีลานิ ยาจสิ.	
	ตุมฺเห ติสรเณน สห ปญจ สีลานิ ยาจถ.	
	อหํ ติสรเณน สห ปญจ สีลานิ ยาจามิ.	

มยํ ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจาม.

๖. อุปาสโก รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจติ.

อุปาสกา รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจนฺติ.

ตฺวํ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจสิ.

ตฺมุเห รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจถ.

อหํ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจามิ.

มยํ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจาม.

๗. อุปาสโก วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจติ.

อุปาสกา วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจนฺติ.

ตฺวํ วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจสิ.

ตฺมุเห วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจถ.

อหํ วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจามิ.

มยํ วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจาม.

๘. อุปาสโก ฆนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณตฺถาย ติสรณน สห ปญจ สีลानิ ยาจติ.

อุปาสกา ภาณุเต วิสุ วิสุ รกฺขณตฺถาย ติสฺรเณน สห ปญฺจ สีลาณี ยาจนฺติ.

.....
ตุวํ ภาณุเต วิสุ วิสุ รกฺขณตฺถาย ติสฺรเณน สห ปญฺจ สีลาณี ยาจสิ.

.....
ตุมฺเห ภาณุเต วิสุ วิสุ รกฺขณตฺถาย ติสฺรเณน สห ปญฺจ สีลาณี ยาจถ.

.....
อหํ ภาณุเต วิสุ วิสุ รกฺขณตฺถาย ติสฺรเณน สห ปญฺจ สีลาณี ยาจามิ.

.....
มยํ ภาณุเต วิสุ วิสุ รกฺขณตฺถาย ติสฺรเณน สห ปญฺจ สีลาณี ยาจาม.

.....
ภาณุเต อาลปนฺนํ มยํ สุทฺธกัตฺตาในฺนํ ยาจามํ อายยาตบพกัตฺตฺวาจกฺ วิสุํ สองศัพฺพทํ กิริยา-
วิเสสฺนํใน รกฺขณตฺถายํ สัมปทานในฺนํ ยาจาม ติสฺรเณน สหตฺถตฺติยาเข้ากัปฺ สหํ ๑ ศัพฺพทํ
ทัพฺพสมวายะใน ปญฺจ สีลาณี ปญฺจ วิเสสฺนํของ สีลาณี ๑ อวฺุตตกัมฺมะใน ยาจาม ๓

ปุจฉ ปุจฉเน ในการถาม

ปุจฉฐาตุ + อปัจจัย + วัตตมานาวิภตติ

ปรัสสพท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฐุมบุรุษ	ปุจฉติ	ปุจฉนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปุจฉสิ	ปุจฉถ	ตุมฺหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ปุจฉามิ	ปุจฉาม	อมฺหโยคะ

๑. ภิกฺขุ ปุจฉติ.

ภิกฺขุ ปุจฉนฺติ.

.....
ตุวํ ปุจฉสิ.

.....
ตุมฺเห ปุจฉถ.

.....
อหํ ปุจฉามิ.

.....
มยํ ปุจฉาม.

๒. ภิกขุ ปณฺหํ ปุจฺจติ.

ภิกขุ ปณฺหํ ปุจฺจนฺติ.

.....
ตฺวํ ปณฺหํ ปุจฺจสิ.

.....
ตฺมฺเห ปณฺหํ ปุจฺจถ.

.....
อหํ ปณฺหํ ปุจฺจามิ.

.....
มยํ ปณฺหํ ปุจฺจาม.

๓. ภิกขุ พุทฺธํ ปณฺหํ ปุจฺจติ.

ภิกขุ พุทฺธํ ปณฺหํ ปุจฺจนฺติ.

.....
ตฺวํ พุทฺธํ ปณฺหํ ปุจฺจสิ.

.....
ตฺมฺเห พุทฺธํ ปณฺหํ ปุจฺจถ.

.....
อหํ พุทฺธํ ปณฺหํ ปุจฺจามิ.

.....
มยํ พุทฺธํ ปณฺหํ ปุจฺจาม.

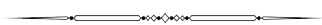
อาปุจฺจติ ย่อมถามโดยเอื้อเพื่อ, ย่อมลา = อา + ปุจฺจ ปุจฺจเน ในการถาม + อ + ติ
 ภิกขติ ย่อมขอ = ภิกข ยาจเน ในการขอ + อ + ติ
 วจติ ย่อมกล่าว = วจ วิยตุตฺติยํ วาจายํ ในการพูดชัด + อ + ติ
 วทติ, วเทติ ย่อมกล่าว = วท วิยตุตฺติยํ วาจายํ ในการพูดชัด + อ + ติ
 ภาสติ ย่อมกล่าว = ภาส วิยตุตฺติยํ วาจายํ ในการพูดชัด + อ + ติ

ออาคม + วจธาตุ + อักษรวิภัติ

อັตตโนบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	อโวจ, อโวจฺตุถ	อโวจ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อโวจิสเส	อโวจิวฺหํ	ตฺมฺหโยคะ
อุตฺตมบุรุษ	อโวจํ	อโวจิมฺเห	อมฺหโยคะ

สตุถา ภิกขุ เอตํ วจนํ อโวจ.

อกรรมกธาตุ

วสติ	ย่อมอยู่	= วส นิวาเส ในการอยู่ + อ + ติ
ชีวิติ	ย่อมเป็นอยู่	= ชิว ปาณธารณ ในการทรงไว้ซึ่งชีวิต + อ + ติ
นหนตติ	ย่อมบันเทิง	= นหนท นหนทน ในความบันเทิง + อ + ติ
กมตติ	ย่อมก้าวไป	= กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
จกฺกมตติ	ย่อมจงกรม	= กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
ปกฺกมตติ	ย่อมหลีกไป	= ป + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
ปรกฺกมตติ	ย่อมบากบั่น	= ปรา + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
นิกฺขมตติ	ย่อมออกไป	= นิ + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
สงฺกมตติ	ย่อมเคลื่อนย้าย	= สํ + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
วิกฺกมตติ	ย่อมก้าวไปข้างหน้า	= วิ + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
อนุกฺกมตติ	ย่อมก้าวไปตามลำดับ	= อนุ + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
อภิกฺกมตติ	ย่อมก้าวไปข้างหน้า	= อภิ + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
ปฏิกฺกมตติ	ย่อมก้าวกลับ	= ปติ + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
อกฺกมตติ	ย่อมเหยียบ	= อา + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ
อุปฺสงฺกมตติ	ย่อมเข้าไปหา	= อุป + สํ + กมุ ปทกฺวิกฺเขเป ในการก้าวเท้า + อ + ติ

จา คตินิวตฺติมฺหิ ในการห้ามการไป (ยืน, ตั้งอยู่, ดำรงอยู่)

จาธาตุ + อปัจจัย + วัตตมานาวิภตติ

ปรัสสพท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ติฏฺฐติ	ติฏฺฐนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ติฏฺฐสิ	ติฏฺฐถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ติฏฺฐามิ	ติฏฺฐาม	อมฺหโยคะ

ออาคม + จาธาตุ + อัชชตณีวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปรัสมบุรุษ	อฏฺฐจาสึ	อฏฺฐจัสสุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อฏฺฐจาสึ	อฏฺฐจาสิตถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อฏฺฐจาสี	อฏฺฐจาสิมหา, อฏฺฐจาสิมหา	อมหโยคะ

๑.

อูปาสโก อฏฺฐจาสึ. ตูวํ อฏฺฐจาสึ. อหํ อฏฺฐจาสึ.	อูปาสกา อฏฺฐจัสสุ. ตุมहे อฏฺฐจาสิตถ. มยํ อฏฺฐจาสิมหา.
---	--
๒.

อูปาสโก สนฺตึเก อฏฺฐจาสึ. ตูวํ สนฺตึเก อฏฺฐจาสึ. อหํ สนฺตึเก อฏฺฐจาสึ.	อูปาสกา สนฺตึเก อฏฺฐจัสสุ. ตุมहे สนฺตึเก อฏฺฐจาสิตถ. มยํ สนฺตึเก อฏฺฐจาสิมหา.
---	--
๓.

อูปาสโก รณฺโณ สนฺตึเก อฏฺฐจาสึ. ตูวํ รณฺโณ สนฺตึเก อฏฺฐจาสึ. อหํ รณฺโณ สนฺตึเก อฏฺฐจาสึ.	อูปาสกา รณฺโณ สนฺตึเก อฏฺฐจัสสุ. ตุมहे รณฺโณ สนฺตึเก อฏฺฐจาสิตถ. มยํ รณฺโณ สนฺตึเก อฏฺฐจาสิมหา.
---	--

จธาตุ + ภาวิสสันต์วิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	จสฺสติ	จสฺสนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	จสฺสสิ	จสฺสถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	จสฺสามิ	จสฺสาม	อมฺหโยคะ

ปฏฺจาทิ	ย่อมตั้งไว้เบื้องแรก	= ป + จา	คตินิวตฺติมฺหิ ในการห้ามการไป + อ + ติ
นิฏฺจาทิ	ย่อมสำเร็จ, ย่อมจบ	= นิ + จา	คตินิวตฺติมฺหิ ในการห้ามการไป + อ + ติ
สณฺจาทิ	ย่อมตั้งอยู่ด้วยดี	= ส + จา	คตินิวตฺติมฺหิ ในการห้ามการไป + อ + ติ
อุฏฺจาทิ	ย่อมลุกขึ้น, ย่อมตั้งขึ้น	= อุ + จา	คตินิวตฺติมฺหิ ในการห้ามการไป + อ + ติ
อริฏฺจาทิ	ย่อมอธิษฐาน	= อริ + จา	คตินิวตฺติมฺหิ ในการห้ามการไป + อ + ติ
ปติฏฺจาทิ	ย่อมตั้งไว้เฉพาะ, ย่อมประดิษฐาน	= ปติ + จา	คตินิวตฺติมฺหิ ในการห้ามการไป + อ + ติ
อุปฏฺจาทิ	ย่อมบำรุง, ย่อมปรากฏ	= อุป + จา	คตินิวตฺติมฺหิ ในการห้ามการไป + อ + ติ

สท คตฺยาวสาเน ในการสิ้นสุดการไป

นิบทหน้า + สทธาตุ + อปัจจย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	นิสฺสฺสติ	นิสฺสฺสนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	นิสฺสฺสสิ	นิสฺสฺสถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	นิสฺสฺสามิ	นิสฺสฺสาม	อมฺหโยคะ

๑. ภิกฺขุ นิสฺสฺสติ.

ภิกฺขุ นิสฺสฺสนฺติ.

.....

ตุว่า นิสีทสิ.

ตุมุเห นิสีทถ.

.....
 อหํ นิสีทามิ.

.....
 มยํ นิสีทาม.

๒. ภิกขุ อาสเน นิสีทติ.

.....
 ภิกขุ อาสเนสุ นิสีทนฺติ.

.....
 ตุว่า อาสเน นิสีทสิ.

.....
 ตุมุเห อาสเนสุ นิสีทถ.

.....
 อหํ อาสเน นิสีทามิ.

.....
 มยํ อาสเนสุ นิสีทาม.

ป + สท ปสาเท ในความเลื่อมใส

ปบทหน้า + สทธาตุ + อปัจจัย + วัตตมานาวิภตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฺรหมบุรุษ	ปสีทติ	ปสีทนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปสีทสิ	ปสีทถ	ตุมุหโยคะ
อุตฺตมบุรุษ	ปสีทามิ	ปสีทาม	อมฺหโยคะ

๑. อุปาสโก ปสีทติ.

.....
 อุปาสกา ปสีทนฺติ.

.....
 ตุว่า ปสีทสิ.

.....
 ตุมุเห ปสีทถ.

.....
 อหํ ปสีทามิ.

.....
 มยํ ปสีทาม.

๒. อุปาสโก พุทฺเต ปสีทติ.

.....
 อุปาสกา พุทฺเต ปสีทนฺติ.

ตุว์ ฐมฺเม ปสฺสทลฺลิตฺติ.

ตุมฺเห ฐมฺเม ปสฺสทถ.

.....
 อหฺมึ สํฆเ ปสฺสทามิ.

.....
 มยฺมึ สํฆเ ปสฺสทาม.

วิปฺปสฺสทติ ย่อมส่องใส

= วิ + ป + สท ปสาเท ในความเลื่อมใส + อ + ติ

โอสฺสทติ ย่อมจมลง

= อว + สท คตฺยาวสานเ ใน การสิ้นสุดการไป +
 อ + ติ

เสติ, สยติ ย่อมนอน

= ลี สเย ใน การนอน

หฺนุ สตุตฺตํ ใน ความมี, ความเป็น

หฺนุธาตฺ + อปฺปัจจยฺ + วัตตมาหาวิภคฺติ

ปรีสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐฺมบุรุษ	โหติ	โหนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	โหสิ	โหน	ตุมฺหโยคะ
อุตฺตมบุรุษ	โหมมิ	โหม	อุมฺหโยคะ

หฺนุธาตฺ + อปฺปัจจยฺ + ปญฺญจมีวิภคฺติ

ปรีสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐฺมบุรุษ	โหตุ	โหนฺตุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	โหหิ	โหน	ตุมฺหโยคะ
อุตฺตมบุรุษ	โหมมิ	โหม	อุมฺหโยคะ

๑. สตุตฺโต โหตุ.

.....
 สตุตฺตา โหนฺตุ.

ตุ๋ม โหหิ.

ตุ่มเห โหถ.

อหิ โหมิ.

มยิ โหม.

๒. สตุโต สุขิตโต โหตุ.

สตุตา สุขิตา โหนตุ.

ตุ๋ม สุขิตโต โหหิ.

ตุ่มเห สุขิตา โหถ.

อหิ สุขิตโต โหมิ.

มยิ สุขิตา โหม.

ออาคม + หุราตุ + อัชชตธีวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	อโหสิ, อหุ	อหสิ, อหุ, อหวิ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อโหสิ	อโหสิตถ	ตุ่มหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อโหสิ, อหุ	อโหสิมฺห, อหุมฺห	อมฺหโยคะ

กฎ สตุตตาย ในความมี, ความเป็น

ภูราตุ + อปัจจย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ภาวติ	ภาวนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ภาวสิ	ภาวถ	ตุ่มหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ภาวามิ	ภาวาม	อมฺหโยคะ

ภธาตุ + อปัจจัย + ปัญจมีวิภัตติ

ปริสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ภตฺ	ภานฺตฺ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ภว, ภวาหิ	ภถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ภวามิ	ภวาม	อมฺหโยคะ

๑. ภตฺ สพุพมฺงฺคฺลํ
สพุพพุทฺธานุภาเวเน

รฺกฺขณฺตฺ สพุพเทวตา
สทา โสตุถิ ภาณฺตฺ เต.

๒. ภตฺ สพุพมฺงฺคฺลํ
สพุพรมฺมานุภาเวเน

รฺกฺขณฺตฺ สพุพเทวตา
สทา โสตุถิ ภาณฺตฺ เต.

๓. ภตฺ สพุพมฺงฺคฺลํ
สพุพสฺสฺมานุภาเวเน

รฺกฺขณฺตฺ สพุพเทวตา
สทา โสตุถิ ภาณฺตฺ เต.

ภธาตุ + อปัจจัย + สัตตมีวิภัตติ

ปริสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ภเว, ภเวยฺย	ภเวยฺยํ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ภเว, ภเวยฺยาสิ	ภเวยฺยถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ภเว, ภเวยฺยามิ	ภเวยฺยาม	อมฺหโยคะ

ภูธาตฺ + ภาวิสสันตีวิภตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	ภาวิสสตี	ภาวิสสนตี	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ภาวิสสสิ	ภาวิสสถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ภาวิสสามิ	ภาวิสสาม	อมุหโยคะ

อส ภาวิ ในความมี, ความเป็น

อสธาตฺ + อปัจจย + วัตตมานาวิภตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	อตฺถิ	สนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อสิ	อตฺถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อมฺหิ, อสมิ	อมฺห, อสม	อมุหโยคะ

อสธาตฺ + อปัจจย + ปัญจมีวิภตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	อตฺถ	สนฺตุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อหิ	อตฺถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อมฺหิ, อสมิ	อมฺห, อสม	อมุหโยคะ

อสธาตฺ + อปัจจย + สัตตมีวิภตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	สียา, อสฺส	สียฺ, อสฺสุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อสฺส	อสฺสถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อสฺสํ	อสฺสาม	อมุหโยคะ

๒. รุชาतिकณะ

ลง อ, อิ, อี, เอ และ โอปัจจัย พร้อมนิคหิตอาคมต้นธาตุ

(รุชาทิไต นิคคหิต ปุพพญจ)

ภุชธาตุ + อปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ภุชชติ	ภุชชนติ	นามโยคะ
มีชฌิมบุรุษ	ภุชชสิ	ภุชชถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ภุชชามิ	ภุชชาม	อมหโยคะ

๑. อุปาสโก ปาโตว อุตตโน ฆเร ภตฺตํ ภุชชติ.

.....
 อุปาสกา ปาโตว อุตตโน ฆเร ภตฺตํ ภุชชนติ.

ฉิทธาตุ + อปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ฉินฺทติ	ฉินฺทนติ	นามโยคะ
มีชฌิมบุรุษ	ฉินฺทสิ	ฉินฺทถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ฉินฺทามิ	ฉินฺทาม	อมหโยคะ

๑. ปาริจาริกา ติชิณาย วาสิยา กุมภโฆสส กสฺส มณฺจสฺส จานํ ฉินฺทติ.

.....

๓. ทิวาทิคณะ

ลง ยปัจจัย (ทิวาทิตโย)

ปท คติมฺหิ ในการไป, ถึง, (รู้, บรรลุ)

ปทธาตุ + ยปัจจัย + วัตตมานาวิภตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ปชฺชติ	ปชฺชนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปชฺชสิ	ปชฺชถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ปชฺชามิ	ปชฺชาม	อมฺหโยคะ

อุปฺปชฺชติ	ย่อมเกิดขึ้น	= อุป + ปท คติมฺหิ ในการไป + ย + ติ
อุปฺปชฺชติ	ย่อมเข้าถึง (เกิด)	= อุป + ปท คติมฺหิ ในการไป + ย + ติ
วิปฺปชฺชติ	ย่อมวิบัติ	= วิ + ปท คติมฺหิ ในการไป + ย + ติ
ปฏฺิปฺปชฺชติ	ย่อมดำเนินไป, ย่อมปฏิบัติ	= ปติ + ปท คติมฺหิ ในการไป + ย + ติ
อาปฺปชฺชติ	ย่อมถึง, ย่อมต้อง	= อา + ปท คติมฺหิ ในการไป + ย + ติ
สมาปฺปชฺชติ	ย่อมเข้า	= สํ + อา + ปท คติมฺหิ ในการไป + ย + ติ
สมฺปชฺชติ	ย่อมถึงพร้อม, ย่อมสำเร็จ	= สํ + ปท คติมฺหิ ในการไป + ย + ติ
วิชฺชติ	ย่อมมี	= วิท ภาเว ในความมี, ความเป็น + ย + ติ
สํวิชฺชติ	ย่อมมีปรากฏ	= สํ + วิท ภาเว ในความมี, ความเป็น + ย + ติ
สมฺมติ	ย่อมสงบ	= สมฺ อุปฺสเม ในการเข้าไปสงบ + ย + ติ
อุปฺสมฺมติ	ย่อมเข้าไปสงบ	= อุป + สมฺ อุปฺสเม ในการเข้าไปสงบ + ย + ติ

พुरुธาตุ + ยปัจจย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บรู๑	เอกวจนะ	พหู๑จนะ	โยคะ
ปฐ๑มบรู๑	พ๑ช๑ตติ	พ๑ช๑ต๑นุติ	นามโยคะ
มັช๑ถิมบรู๑	พ๑ช๑ตติ	พ๑ช๑ต	ตุ๑ม๑หโยคะ
อ๑ต๑ต๑มบรู๑	พ๑ช๑ต๑มามี	พ๑ช๑ต๑ม	อ๑ม๑หโยคะ

ย๑ช๑ตติ	ย๑ม๑ต๑อ๑สู๑	= ย๑ช๑ ส๑ม๑ป๑ห๑เร ใน๑การ๑ต๑อ๑สู๑ + ย + ตติ
ก๑ช๑ตติ	ย๑ม๑โก๑ร๑ธ	= ก๑ช๑ โก๑เป ใน๑การ๑ม๑ก๑า๑เร๑ป + ย + ตติ
วิ๑ช๑ตติ	ย๑ม๑แ๑ง, ย๑ม๑เจ๑าะ	= วิ๑ช๑ ต๑า๑พ๑เน ใน๑การ๑แ๑ง + ย + ตติ

สึ๑บ๑ท๑หน้า + อ๑า๑บ๑ท๑หน้า + ท๑ธา๑ตุ + ยปัจจย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บรู๑	เอกวจนะ	พหู๑จนะ	โยคะ
ปฐ๑มบรู๑	ส๑มา๑ท๑ย๑ติ	ส๑มา๑ท๑ย๑นุติ	นามโยคะ
มັช๑ถิมบรู๑	ส๑มา๑ท๑ย๑ติ	ส๑มา๑ท๑ย๑ถ	ตุ๑ม๑หโยคะ
อ๑ต๑ต๑มบรู๑	ส๑มา๑ท๑ย๑ามี	ส๑มา๑ท๑ย๑าม	อ๑ม๑หโยคะ

๑.	อ๑ปา๑ส๑โก ส๑มา๑ท๑ย๑ติ.	อ๑ปา๑ส๑กา ส๑มา๑ท๑ย๑นุติ.
	ต๑วํ ส๑มา๑ท๑ย๑ติ.	ต๑ม๑เห ส๑มา๑ท๑ย๑ถ.
	อ๑หํ ส๑มา๑ท๑ย๑ามี.	ม๑ยํ ส๑มา๑ท๑ย๑าม.
๒.	อ๑ปา๑ส๑โก สึ๑ลา๑นั ส๑มา๑ท๑ย๑ติ.	อ๑ปา๑ส๑กา สึ๑ลา๑นั ส๑มา๑ท๑ย๑นุติ.
	ต๑วํ สึ๑ลา๑นั ส๑มา๑ท๑ย๑ติ.	ต๑ม๑เห สึ๑ลา๑นั ส๑มา๑ท๑ย๑ถ.

อหํ สीलานิ สมาทियามิ.

มยํ สीलานि สมาทियาม.

๓. อุปาสโก ปณจ สीलานิ สมาทियติ.

อุปาสกา ปณจ สीलานิ สมาทियนฺติ.

ตฺวํ ปณจ สीलานิ สมาทियสิ.

ตฺมุเห ปณจ สीलานิ สมาทियถ.

อหํ ปณจ สीलานิ สมาทियามิ.

มยํ ปณจ สीलานิ สมาทियาม.

๑. ปาณาติปาทา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทियามิ.

๒. อทินฺนาทานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทियามิ.

๓. กาเมสุมิจฺจจารา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทियามิ.

๔. มุสาวาทา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทियามิ.

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฏานา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทियามิ.

ชนธาทุ + ยปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปรัหมบุรุษ	ชายติ	ชายนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ชายสิ	ชายถ	ตฺมุหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ชายามิ	ชายาม	อมฺหโยคะ

๔. สวาतिकณะ

ลง ญ, ณา และ อุณาปัจจัย (สวาதிโต ญุณาอุณา จ)

สุธาตุ + ณาปัจจัย + วัตตมาหาวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	สุณาติ	สุณนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	สุณาสิ, สุณสิ	สุณาถ, สุณถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	สุณามิ	สุณาม	อมุหโยคะ

๑. อุปาสิกา สุณาติ.

อุปาสิกาโย สุณนฺติ.

.....
 ตฺวํ สุณสิ.

.....
 ตุมฺเห สุณถ.

.....
 อหํ สุณามิ.

.....
 มยํ สุณาม.

๒. อุปาสิกา ฐมมํ สุณาติ.

อุปาสิกาโย ฐมมํ สุณนฺติ.

.....
 ตฺวํ ฐมมํ สุณสิ.

.....
 ตุมฺเห ฐมมํ สุณถ.

.....
 อหํ ฐมมํ สุณามิ.

.....
 มยํ ฐมมํ สุณาม.

๓. อุปาสิกา วิหาเร ฐมมํ สุณาติ.

อุปาสิกาโย วิหาเร ฐมมํ สุณนฺติ.

.....
 ตฺวํ วิหาเร ฐมมํ สุณสิ.

.....
 ตุมฺเห วิหาเร ฐมมํ สุณถ.

.....
 อหํ วิหาเร ฐมมํ สุณามิ.

.....
 มยํ วิหาเร ฐมมํ สุณาม.

๔. อุปาสิกา สายั วิหาเร ฌมมํ สุณนาคี. อุปาสิกาโย สายั วิหาเร ฌมมํ สุณนาคี.

.....

ตุวั สายั วิหาเร ฌมมํ สุณนาคี. ตุมฺเห สายั วิหาเร ฌมมํ สุณนาคี.

.....

อหํ สายั วิหาเร ฌมมํ สุณนาคี. มยํ สายั วิหาเร ฌมมํ สุณนาคี.

.....

ปบทหน้า + อปธาตฺ + อุณาปัจจยฺ + วัตตมานาวิกัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ปาปฺณาคี	ปาปฺณนาคี	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปาปฺณาคี	ปาปฺณาคี	ตุมฺหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ปาปฺณาคี	ปาปฺณาคี	อมฺหโยคะ

ปบทหน้า + อปธาตฺ + อุณาปัจจยฺ + อัชชตณีวิกัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ปาปฺณิ	ปาปฺณิสฺสุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ปาปฺณิ	ปาปฺณิตถ	ตุมฺหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ปาปฺณิ	ปาปฺณิมฺห, ปาปฺณิมฺหา	อมฺหโยคะ

๑. ภิกฺขุ ปาปฺณิ. ภิกฺขุ ปาปฺณิสฺสุ.

.....

ตุวั ปาปฺณิ. ตุมฺเห ปาปฺณิตถ.

.....

อหํ ปาปฺณิ. มยํ ปาปฺณิมฺหา.

.....

๒. ภิกฺขุ อรหตฺตํ ปาปฺณิ. ภิกฺขุ อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุ.

.....

ตฺวํ อรหตฺตํ ปาปฺณิ.

ตุมฺเห อรหตฺตํ ปาปฺณิตฺถ.

อหํ อรหตฺตํ ปาปฺณิ.

มยํ อรหตฺตํ ปาปฺณิมฺหา.

๓. ภิกฺขุ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิ.

ภิกฺขุ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุ.

ตฺวํ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิ.

ตุมฺเห สห อรหตฺตํ ปาปฺณิตฺถ.

อหํ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิ.

มยํ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิมฺหา.

๔. ภิกฺขุ ปฺฏิสมฺภิทาหิ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิ.

(ภิกฺขุ สห ปฺฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณิ).

ภิกฺขุ ปฺฏิสมฺภิทาหิ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุ.

(ภิกฺขุ สห ปฺฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุ).

ตฺวํ ปฺฏิสมฺภิทาหิ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิ.

ตุมฺเห ปฺฏิสมฺภิทาหิ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิตฺถ.

อหํ ปฺฏิสมฺภิทาหิ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิ.

มยํ ปฺฏิสมฺภิทาหิ สห อรหตฺตํ ปาปฺณิมฺหา.

มยํ สุทฺธกัตฺตาใน ปาปฺณิมฺหาฯ อาชยาดบทกัตฺตฺวาจก ปฺฏิสมฺภิทาหิ สหัตถตฺตติยาเข้า
กับ สหฯ ศัพท์ ทัพพสมวายะใน อรหตฺตํฯ สัมปาปฺณิยกัมมะใน ปาปฺณิมฺหา ฯ

๕. กิยาทีคณะ

ลง นา, ปุ่ และ ญหาปัจจย
(กิยาทีโต นา, คหาทีโต ปุ่ญหา)

กี ทพพวินิมเย ในการแลกเปลียนด้วยทรัพย์

กีธาตุ + นาปัจจย + วัตตมาหาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	กิณาดิ	กิณนุติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	กิณาสิ	กิณาท	ตุมุหโยคะ
อุตตมบุรุษ	กิณามิ	กิณาม	อมุหโยคะ

วิบทหน้า + กีธาตุ + นาปัจจย + วัตตมาหาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	วิกิณาดิ	วิกิณนุติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	วิกิณาสิ	วิกิณาท	ตุมุหโยคะ
อุตตมบุรุษ	วิกิณามิ	วิกิณาม	อมุหโยคะ

ฌาธาตุ + นาปัจจย + วัตตมาหาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ชานาดิ	ชานนุติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ชานาสิ	ชานาท	ตุมุหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ชานามิ	ชานาม	อมุหโยคะ

ประธานาติ	ย่อมรู้โดยประการต่างๆ	= ป + ฉา อวโพชน ในกาารรู้ + นา + ติ
สณฺฆานาติ	ย่อมจำได้	= ส + ฉา อวโพชน ในกาารรู้ + นา + ติ
วิชานาติ	ย่อมรู้, ย่อมรู้แจ้ง	= วิ + ฉา อวโพชน ในกาารรู้ + นา + ติ
อวชานาติ	ย่อมคู้หมิ่น	= อว + ฉา อวโพชน ในกาารรู้ + นา + ติ
อนุชานาติ	ย่อมอนุญาต	= อนุ + ฉา อวโพชน ในกาารรู้ + นา + ติ
อภิชานาติ	ย่อมรู้ยิ่ง	= อภิ + ฉา อวโพชน ในกาารรู้ + นา + ติ
ปฏิจชานาติ	ย่อมปฏิญญา	= ปติ + ฉา อวโพชน ในกาารรู้ + นา + ติ
อาชานาติ	ย่อมรู้ทั่ว	= อา + ฉา อวโพชน ในกาารรู้ + นา + ติ

คหฺรธาตฺ + ญหาปิจฺจย + วัตตมาหาวิภตฺติ

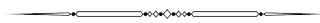
ปรัสสพท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปจฺฉมบุรุษ	คณฺหาติ	คณฺหนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	คณฺหสิ	คณฺहत	ตุมหโยคะ
อุตฺตมบุรุษ	คณฺหามิ	คณฺหาม	อมฺหโยคะ

ปคฺคณฺหาติ	ย่อมประคอง, ย่อมยกย่อง	= ป + คห อฺปาทาเน ในกาารถือเอา + ญหา+ติ
นิกฺคณฺหาติ	ย่อมข่ม	= นิ + คห อฺปาทาเน ในกาารถือเอา + ญหา+ติ
อุคฺคณฺหาติ	ย่อมเรี่ยเนา	= อุ + คห อฺปาทาเน ในกาารถือเอา + ญหา+ติ
สงฺคณฺหาติ	ย่อมสงเคราะห์	= ส + คห อฺปาทาเน ในกาารถือเอา + ญหา+ติ
ปฏิกฺคณฺหาติ	ย่อมรับเอา	= ปติ + คห อฺปาทาเน ในกาารถือเอา + ญหา+ติ

๑. ภิกฺขุ ยาว อรหฺตฺตา สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฏาณํ คณฺหาติ.

.....
 ภิกฺขุ ยาว อรหฺตฺตา สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฏาณํ คณฺหนฺติ.

๖. ตนาทิกณะ

ลง โอิ และ ยีรปัจจย (ตนาทิตโ อโยีรา)

กร กรณ ในการกระทำ

กรธาตุ + โอิปัจจย + วัตตมาหาวิกัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	กโรติ	กโรนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	กโรสิ	กโรถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	กโรมิ	กโรม	อมฺหโยคะ

กรธาตุ + โอิปัจจย + ปัญจมีวิกัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	กโรตุ	กโรนฺตุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	กโรหิ	กโรถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	กโรมิ	กโรม	อมฺหโยคะ

กรธาตุ + โอิปัจจย + วัตตมาหาวิกัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	กเร, กเรยฺย	กเรยฺยํ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	กเร, กเรยฺยาสิ	กเรยฺยถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	กเร, กเรยฺยามิ	กเรยฺยาม	อมฺหโยคะ

ออาคม + กรธาตุ + อัชชตนีวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	อกาสี, อกริ	อกาสู, อกรีสู	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อกาสี, อกริ	อกาสิตถ, อกริตถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อกาสี, อกริ	อกาสิมห, อกาสิมหา อกริมห, อกริมหา	อมหโยคะ

กรธาตุ + ภวิสสันตวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	กริสฺสติ, กาทติ	กริสฺสนฺติ, กาทนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	กริสฺสสิ, กาทสิ	กริสฺสถ, กาทถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	กริสฺสามิ, กาทามิ	กริสฺสาม, กาทาม	อมหโยคะ

สกราตุ + โอปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	สกุโกติ	สกุโกนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	สกุโกสิ	สกุโกถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	สกุโกมิ	สกุโกม	อมหโยคะ

ออาคม + สกราตุ + อัชชตนีวิภัตติ

ปรัสสบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	อสกุขิ	อสกุขีสู	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	อสกุขิ	อสกุขิตถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	อสกุขิ	อสกุขิมห, อสกุขิมหา	อมหโยคะ

๑. พุราหฺมเณ ปจฺมยาเม สตุถฺ สากฺกํ ทาตุํ น อสฺกฺขี.

.....

พฺุราหฺมณฺา ปจฺมยาเม สตุถฺ สากฺกํ ทาตุํ น อสฺกฺขีสุ.

.....

สฺกธาตุ + ภวิสสันตีวิภตฺติ

ปฺรฺสสฺบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฺรฺหมบุรุษ	สฺกฺขิสฺสฺติ	สฺกฺขิสฺสฺนฺติ	นามโยคะ
มฺัชฌิมบุรุษ	สฺกฺขิสฺสฺสิ	สฺกฺขิสฺสฺถ	ตุมฺหโยคะ
อุตฺตมบุรุษ	สฺกฺขิสฺสฺมามิ	สฺกฺขิสฺสฺสาม	อมฺหโยคะ

ปบทหน้า + อปธาตุ + โอบัจจย + วัตตมานาวิภตฺติ

ปฺรฺสสฺบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฺรฺหมบุรุษ	ปปฺโปติ	ปปฺโปนฺติ	นามโยคะ
มฺัชฌิมบุรุษ	ปปฺโปสิ	ปปฺโปถ	ตุมฺหโยคะ
อุตฺตมบุรุษ	ปปฺโปมิ	ปปฺโปม	อมฺหโยคะ

๑. สโร โข โลปี ปปฺโปติ สเร ปเร.

.....

.....

สรา โข โลปี ปปฺโปนฺติ สเร ปเร.

.....

.....

๗. จุราทิกณะ

ลง เณ และ ฌยปัจจัย (จุราทิตโต เณณยา)

จินฺต จินฺตายํ ในความคิด

จินฺตธาตฺ + เณปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	จินฺเตติ	จินฺเตนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	จินฺเตสิ	จินฺเตถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	จินฺเตมิ	จินฺเตม	อมฺหโยคะ

จินฺตธาตฺ + เณปัจจัย + อชฺชตณีวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	จินฺเตสิ	จินฺเตสฺสุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	จินฺเตสิ	จินฺเตสิตฺถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	จินฺเตสี	จินฺเตสิมฺห, จินฺเตสิมฺหา	อมฺหโยคะ

จินฺตธาตฺ + ฌยปัจจัย + อชฺชตณีวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	จินฺตยิ	จินฺตยีสฺสุ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	จินฺตยิ	จินฺตยิตฺถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	จินฺตยึ	จินฺตยิมฺห, จินฺตยิมฺหา	อมฺหโยคะ

มณฑธาตุ + เณปัจจัย + อัชชตณีวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	มณฑเตสิ	มณฑเตสิ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	มณฑเตสิ	มณฑเตสิตถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	มณฑเตสิ	มณฑเตสิมห, มณฑเตสิมหา	อมุหโยคะ

อามณฑเตติ	ย่อมเรียก	= อา + มณฑ อวฺหาเน ในการร้องเรียก + เณ + ตี
นิมณฑเตติ	ย่อมนิมนต์, ย่อมเชื้อเชิญ	= นิ + มณฑ อวฺหาเน ในการร้องเรียก + เณ + ตี
เวเตติ	ย่อมรู้	= วิท ญาเณ ในการรู้ + เณ + ตี
	ย่อมเสวย(อารมณ)	= วิท อนุภวเน ในการเสวย + เณ + ตี
ชารเตติ	ย่อมทรงไว้	= ชร ชารเณ ในการทรงไว้ + เณ + ตี
อุปชารเตติ	ย่อมพิจารณา	= อุป + ชร อุปชารเณ ในการพิจารณา + เณ + ตี
โอลเกติ	ย่อมแลดู, ย่อมตรวจดู	= อว + โลก ทสฺสเน ในการดู, เห็น + เณ + ตี
กเถติ	ย่อมกล่าว	= กถ กถเน ในการกล่าว + เณ + ตี
เทเสติ	ย่อมแสดง	= ทิสึ อจฺจารเณ ในการแสดง + เณ + ตี
อาโรเจติ	ย่อมบอก	= อา + รุจ เทสเน ในการแสดง + เณ + ตี
เปเสติ	ย่อมส่งไป	= เปส เปสเน ในการส่งไป + เณ + ตี
อุยโยเซติ	ย่อมส่งไป	= อุ + ยุช โยเค ในการประกอบ + เณ + ตี

ทิสธาตุ + เณปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	เทเสติ	เทเสนติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	เทเสติ	เทเสถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	เทเสมิ	เทเสม	อมุหโยคะ

๑.	สตถา เทเสติ.	สตถาโร เทเสนฺติ.
	ตุวํ เทเสสิ.	ตุมฺเห เทเสถ.
	อหํ เทเสมิ.	มยํ เทเสม.
๒.	สตถา ฆมฺมํ เทเสติ.	สตถาโร ฆมฺมํ เทเสนฺติ.
	ตุวํ ฆมฺมํ เทเสสิ.	ตุมฺเห ฆมฺมํ เทเสถ.
	อหํ ฆมฺมํ เทเสมิ.	มยํ ฆมฺมํ เทเสม.
๓.	สตถา ภิกฺขุณฺํ ฆมฺมํ เทเสติ.	สตถาโร สวากานํ ฆมฺมํ เทเสนฺติ.
	ตุวํ อุปาสกานํ ฆมฺมํ เทเสสิ.	ตุมฺเห อุปาสกานํ ฆมฺมํ เทเสถ.
	อหํ อุปาสกานํ ฆมฺมํ เทเสมิ.	มยํ อุปาสกานํ ฆมฺมํ เทเสม.
๔.	สตถา เตสํ ภิกฺขุณฺํ ฆมฺมํ เทเสติ.	
	สตถาโร อตฺตโน สวากานํ ฆมฺมํ เทเสนฺติ.	
	ตุวํ เตสํ อุปาสกานํ ฆมฺมํ เทเสสิ.	
	ตุมฺเห เตสํ อุปาสกานํ ฆมฺมํ เทเสถ.	
	อหํ เตสํ อุปาสกานํ ฆมฺมํ เทเสมิ.	

มยฺ เตสํ อุปาสกานํ ฅมฺมํ เทเสม.

.....

๕. สตุถา ฅมฺมสภายํ เตสํ ภิกฺขุณฺํ ฅมฺมํ เทเสติ.

.....

สตุถาโร สาลายํ อตุตโน สาวกานํ ฅมฺมํ เทเสนฺติ.

.....

ตุวํ วิหารเ เตสํ อุปาสกานํ ฅมฺมํ เทเสสิ.

.....

ตุมุเห วิหารเ เตสํ อุปาสกานํ ฅมฺมํ เทเสถ.

.....

อหํ วิหารเ เตสํ อุปาสกานํ ฅมฺมํ เทเสมิ.

.....

มยฺ วิหารเ เตสํ อุปาสกานํ ฅมฺมํ เทเสม.

.....

๖. สตุถา ปาโต ฅมฺมสภายํ เตสํ ภิกฺขุณฺํ ฅมฺมํ เทเสติ.

.....

สตุถาโร ปาโต สาลายํ อตุตโน สาวกานํ ฅมฺมํ เทเสนฺติ.

.....

ตุวํ ทิวา วิหารเ เตสํ อุปาสกานํ ฅมฺมํ เทเสสิ.

.....

ตุมุเห ทิวา วิหารเ เตสํ อุปาสกานํ ฅมฺมํ เทเสถ.

.....

อหํ รตุตฺตียํ วิหารเ เตสํ อุปาสกานํ ฅมฺมํ เทเสมิ.

.....

มยฺ รตุตฺตียํ วิหารเ เตสํ อุปาสกานํ ฅมฺมํ เทเสม.

.....

มยฺ สุททกัตฺตานิ เทเสมฺฯ อาชยตบทกัตฺตวาจก รตุตฺตียํ กาลสัตฺตมึใน เทเสม วิหารเ วิสยาธาระใน เทเสม เตสํ วิเสสนะของ อุปาสกานํฯ สัมปทานใน เทเสม ฅมฺมํ อวุตต-กัมมะใน เทเสม ฯ

ตฺวิ สตุถุ ตํ ปวตุตี อโรเจสิ.

ตุมเห สตุถุ ตํ ปวตุตี อโรเจสิตถ.

อหํ สตุถุ ตํ ปวตุตี อโรเจสิ.

มยํ สตุถุ ตํ ปวตุตี อโรเจสิมหา.

ภาวรูป, กัมมรูป

ลง ยัจจย หลังจากอกัมมกฐาตุ จะเป็นภาวรูป ลงหลังจากสกัมมกฐาตุ จะเป็นกรรมรูปโดยมาก (ยกเว้นกรณีไม่ต้องการกล่าวกรรม หรือไม่ต้องการยกกรรมให้เด่นขึ้นมาเป็นประธาน เช่น เตน โภคํ อนุภุยเต. นิรุตุติที่ปนี) และลง อิ หรือ อีอาคมหน้า ยัจจย ในกรณีที่ธาตุมีสองพยางค์ขึ้นไป และไม่ได้แปลงพยัญชนะที่สุดของธาตุและไม่ได้แปลง ยัจจย ดังนี้

ภุยเต	(อัน...) ย่อมมี, ย่อมเป็น	= ภู สตุตายํ ในความมี, ความเป็น + ย + เต
จียเต	(อัน...) ย่อมยั้ง	= จา คตินิวตติมहि ในการห้ามการไป + ย + เต
นิสซุชเต	(อัน...) ย่อมนั่ง	= นิ + สท คตุยวसानเ ในการสิ้นสุดการไป + ย + เต
สียเต	(อัน...) ย่อมนอน	= สิ สเย ในการนอน + ย + เต
ปจฺจเต, ปจฺยเต	(อัน...) ย่อมหุง	= ปจ ปาเก ในการหุง, การต้ม + ย + เต
ลพฺภเต, ลพฺภติ	(อัน...) ย่อมได้	= ลภ ลาภเ ในการได้ + ย + เต
วฺจฺจเต, วฺจฺจติ	(อัน...) ย่อมกล่าว	= วจ วิยตฺติยํ วาจายํ ในการพูดชัด + ย + เต
หฺรียเต, หฺรียติ	(อัน...) ย่อมนำไป	= หร หรเณ ในการนำไป + ย + เต
ทียเต, ทียติ	(อัน...) ย่อมให้	= ทา ทาเน ในการให้ + ย + เต
ปฺหียเต, ปฺหียติ	(อัน...) ย่อมละ	= ป + หา จาเค ในการสละ + ย + เต
ทิสฺสเต, ทิสฺสติ	(อัน...) ย่อมเห็น	= ทิส เปกฺขเณ ในการดู, การเห็น + ย + เต
ภฺชฺชเต, ภฺชฺชียเต	(อัน...) ย่อมปริโภค	= ภฺช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน + ย + เต
ยฺชฺชเต, ยฺชฺชียเต	(อัน...) ย่อมประกอบ	= ยฺช โยเค ในการประกอบ + ย + เต
พฺชฺชเต	(อัน...) ย่อมรู้	= พฺช อวคฺมเน ในการรู้ + ย + เต
สฺชฺชเต, สฺชฺชติ	(อัน...) ย่อมไต่ยิน	= สฺช สวเน ในการฟัง + ย + เต
ฉายเต, ฉายติ	(อัน...) ย่อมรู้	= ฉา อวโพชนเ ในการรู้ + ย + เต

คยฺหเต, คยฺหติ (อัน...) ย่อมถือเอา	= คห อุปาทานะ ในการถือเอา + ย + เต
กรียเต, กรียติ (อัน...) ย่อมกระทำ	= กร กรณะ ในการกระทำ + ย + เต
पालียเต, ปาลียติ (อัน...) ย่อมรักษา	= ปาล รกฺขณะ ในการรักษา + ณ + ย + เต
จินฺตียเต, จินฺตียติ (อัน...) ย่อมคิด	= จินฺต จินฺตายํ ในการคิด + ณ + ย + เต
เทสียเต, เทสียติ (อัน...) ย่อมแสดง	= ทิสฺ อัจฺจารณะ ในการแสดง + ณ + ย + เต
ชาเรียเต, ชาเรียติ (อัน...) ย่อมทรงไว้	= ทร ธารณะ ในการทรงไว้ + ณ + ย + เต

หมายเหตุ : เฉพาะจตุรทศณะ ในกัมมรูป ต้องลงปัจจัยประจําหมวดธาตุ คือ ณ หรือ ญปัจจัยด้วย เพื่อประโยชน์แก่การทำวาทิ

วจธาตุ + ยปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

อัตตโนบท			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	วฺจฺจเต	วฺจฺจนฺเต, วฺจฺจเร	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	วฺจฺจเส	วฺจฺจวฺเห	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	วฺจฺจเจ	วฺจฺจามฺเห	อมฺหโยคะ

วจธาตุ + ยปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสปทัตตะ			
บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	วฺจฺจติ	วฺจฺจนฺติ, วฺจฺจเร	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	วฺจฺจสิ	วฺจฺจถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	วฺจฺจามิ	วฺจฺจาม	อมฺหโยคะ

ประโยคบาลีตัวอย่าง

๑. สูโท โอทนํ ปจติ.

.....

สูเทน โอทโน ปจฺจเต.

.....

๒. โส อุปาสโก ฐนํ ลภติ.

.....
 เตน อุปาสเกน ฐนํ ลพฺภติ.

๓. สตฺถา อุปาสกํ เอตํ วจนํ วจติ.

.....
 สตฺถารา อุปาสโก เอตํ วจนํ วุจฺจติ.

๔. อชปาลो อเช โคจรัม เนติ.

.....
 อชปาลေန อชา โคจรัม นียนฺเต.

๕. อุปาสโก ปาโตว วิหารเ ภิกฺขุณฺ्ह ทานํ เทติ.

.....
 อุปาสเกน ปาโตว วิหารเ ภิกฺขุณฺ्ह ทานํ ทียติ.

๖. ภิกฺขุ กิเลสํ ปชหาติ.

.....
 ภิกฺขุณา กิเลสํ ปหียติ.

๗. ราชา ราชงฺคเณ คจฺจนฺตํ อุปาสกํ ปสฺสติ.

.....
 รมฺญา ราชงฺคเณ คจฺจนฺโต อุปาสโก ทิสฺสติ.

๘. กุมาโร อาหารํ ภูณฺชติ.

.....
 กุมาเรณ อาหารํ ภูณฺชียติ.

๙. วาณิโช ปาโตว สกภูมึ ยุณชติ.

.....
 วาณิเชน ปาโตว สกภูมึ ยุณชียติ.

๑๐. พุทฺโธ จตตาริ อริยสัจจანი พุชฺฌติ.

.....
 พุทฺเธน จตตาริ อริยสัจจანი พุชฺฌนฺเต.

๑๑. ชนา สายณฺหสมเย วิหารเ รฆมํ สุณฺนติ.

.....
 ชเนหิ สายณฺหสมเย วิหารเ รฆโม สุยฺยติ.

๑๒. ปณฺฑิโต เอตสฺส ฆมฺมสฺส วิเสสํ ชานาติ.

.....
 ปณฺฑิเตน เอตสฺส ฆมฺมสฺส วิเสโส ฌายติ.

๑๓. เอโก เจภิกฺขุ ยาว อรหตฺตา สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺจานํ คณฺหาติ.

.....
 เอเกน เจภิกฺขุณา ยาว อรหตฺตา สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺจานํ คยฺหติ.

๑๔. โส ปุริโส สหตฺถา เขตฺเต จ ฆเร จ กมฺมํ กโรติ.

.....
 เตน ปุริเสน สหตฺถา เขตฺเต จ ฆเร จ กมฺมํ กรียติ.

๑๕. ปณฺฑิโต ปุคฺคโล อตฺตานิ ปาเลติ.

.....
 ปณฺฑิเตน ปุคฺคเลน อตฺตานิ ปาลียติ.

๑๖. ตว์ มา เอวํ การณ์ จินฺตยิ.

.....
 ตยา มา เอวํ การณ์ จินฺตยิตถ.

๑๗. สตุถา ฐมฺมสภายํ ภิกฺขุณฺ्ह ฐมฺมํ เทเสติ.

.....
 สตุถารา ฐมฺมสภายํ ภิกฺขุณฺ्ह ฐมฺโม เทสียติ.

๑๘. ราชปฺริสา รณฺโณ อุกฺกา ฐาเรนฺติ.

.....
 ราชปฺริเสหิ รณฺโณ อุกฺกา ฐารียนฺติ.

—————
เหตุกัตตุรูป

ลงการิตปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ฌย, ณาเป และ ณาปย

(ธาตุหิ เณฌยณาเปณาปยา การิตานิ เหตุวตุเถ)

ข้อกำหนดในการลงการิตปัจจัย มีดังนี้

๑. ธาตุพยางค์เดียวที่มี อา เป็นที่สุด ให้ลง ณาเป กับ ณาปยปัจจัย, ปาธาตุ ลง เณ, ฌยปัจจัยได้บ้าง
๒. ธาตุพยางค์เดียวที่มี อิ หรือ อี เป็นที่สุด ลงการิตปัจจัย ๒ ตัวหลัง คือ ณาเป กับ ณาปย บ้าง ลงครบได้ทั้ง ๔ ตัวบ้าง
๓. ธาตุพยางค์เดียวที่มี อุ หรือ อู เป็นที่สุด ลงการิตปัจจัย ๒ ตัวแรก คือ เณ กับ ฌย ปัจจัย
๔. ธาตุที่มีพยัญชนะเป็นที่สุด ลงการิตปัจจัย ครบทั้ง ๔ ตัว โดยมาก
๕. จุราทิกณะ ลงการิตปัจจัย ๒ ตัวหลัง คือ ณาเป กับ ณาปยปัจจัย

ภู สตุตถายํ ในความี, ความเป็น

ภูธาคุ + เณปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ

ปรัสสบท

บุรุษ	เอกวจนะ	พหูวจนะ	โยคะ
ปฐมบุรุษ	ภาเวติ	ภาเวนฺติ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	ภาเวสี	ภาเวถ	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	ภาเวมิ	ภาเวม	อมฺหโยคะ

๑. ภิกฺขุ ภาเวติ.

ภิกฺขุ ภาเวนฺติ.

.....
 ตฺวํ ภาเวสี.

.....
 ตุมฺहे ภาเวถ.

.....
 อหํ ภาเวมิ.

.....
 มยํ ภาเวม.

๒. ภิกฺขุ สมาริ ภาเวติ.

ภิกฺขุ สมาริ ภาเวนฺติ.

.....
 ตฺวํ สมาริ ภาเวสี.

.....
 ตุมฺहे สมาริ ภาเวถ.

.....
 อหํ สมาริ ภาเวมิ.

.....
 มยํ สมาริ ภาเวม.

๓. ภิกฺขุ คฺคฺหายํ สมาริ ภาเวติ.

ภิกฺขุ คฺคฺหายํ สมาริ ภาเวนฺติ.

.....
 ตฺวํ คฺคฺหายํ สมาริ ภาเวสี.

.....
 ตุมฺहे คฺคฺหายํ สมาริ ภาเวถ.

.....
 อหํ คฺคฺหายํ สมาริ ภาเวมิ.

.....
 มยํ คฺคฺหายํ สมาริ ภาเวม.

ภาเวติ	(ยัง...) ย่อมให้เจริญ	= ภู สุตตาย ในความมี, ความเป็น + ฌ + ตี
ภายติ	(ยัง...) ย่อมให้เจริญ	= ภู สุตตาย ในความมี, ความเป็น + ฌย + ตี
ปติฏฺฐาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้ตั้งไว้เฉพาะ	= ปติ + ฐา คตินิวตติมุหิ ในการห้ามการไป + ฌาเป + ตี
นีสีทาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้นั่ง	= นิ + สท คตฺยาวสาเน ในการสิ้นสุดการไป + ฌาเป + ตี
ทาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้ให้	= ทา ทาเน ในการให้ + ฌาเป + ตี
ปฏฺโถสาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้ร้องเรียก	= ป + ฏฺส อวฺหาเน ในการร้องเรียก + ฌาเป + ตี
หาเรติ	(ยัง...) ย่อมให้นำไป	= หร หรณ ในการนำไป + ฌ + ตี
โกเชติ	(ยัง...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน + ฌ + ตี
โกชยติ	(ยัง...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน + ฌย + ตี
โกชาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน + ฌาเป + ตี
โกชาปยติ	(ยัง...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน + ฌापย + ตี
ภุชฺชาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน + ฌาเป + ตี
ภุชฺชาปยติ	(ยัง...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน + ฌापย + ตี
โพเชติ	(ยัง...) ย่อมให้รู้	= พุช อวคฺมเน ในการรู้ + ฌ + ตี
พฺชฺฐาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้รู้	= พุช อวคฺมเน ในการรู้ + ฌาเป + ตี
สาเวติ	(ยัง...) ย่อมให้ได้ยิน	= สฺส สวเน ในการฟัง + ฌ + ตี
สวยติ	(ยัง...) ย่อมให้ได้ยิน	= สฺส สวเน ในการฟัง + ฌย + ตี
ชานาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้รู้	= ฌา อวโพชน ในการรู้ + นา + ฌาเป + ตี
คาหาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้ถือเอา	= คห อฺปาทาเน ในการถือเอา + ฌาเป + ตี
คณฺหาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้ถือเอา	= คห อฺปาทาเน ในการถือเอา + ฌหา+ฌาเป+ตี
กาเรติ	(ยัง...) ย่อมให้กระทำ	= กร กรณ ในการกระทำ + ฌ + ตี
การยติ	(ยัง...) ย่อมให้กระทำ	= กร กรณ ในการกระทำ + ฌย + ตี
การาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้กระทำ	= กร กรณ ในการกระทำ + ฌาเป + ตี
การापยติ	(ยัง...) ย่อมให้กระทำ	= กร กรณ ในการกระทำ + ฌापย + ตี
เทสาเปติ	(ยัง...) ย่อมให้แสดง	= ทิสฺสี อฺจฺจารณ ในการแสดง + ฌาเป + ตี
เทสาปยติ	(ยัง...) ย่อมให้แสดง	= ทิสฺสี อฺจฺจารณ ในการแสดง + ฌापย + ตี

ประโยคบาลีตัวอย่าง

๑. สมาริ ภาวติ.

.....

ภิกขุ สมาริ ภาเวติ.

.....

.....

๒. อุปาสกโก อรหตุเต ปติฏฺฐาติ.

.....

สตถา อุปาสกโก อรหตุเต ปติฏฺฐาเปติ.

.....

.....

๓. ภิกขุ อาสเนสุ นิสินฺหติ.

.....

อุปาสกโก ภิกขุ อาสเนสุ นิสินฺหาเปติ.

.....

.....

๔. ปุตุโต ทานํ เทติ.

.....

มาตา ปุตุตํ ทานํ ทาเปติ.

.....

.....

๕. ธีตา สหายิกํ เเคหิ หรติ.

.....

มาตา ธีตรํ สหายิกํ เเคหิ หราเปติ.

.....

.....

๖. ภิกขุ ภตฺตํ ภูณฺชติ.

.....

อุปราสีกา ภิกขุ ภตฺตํ โภเชติ.

.....
.....

๗. ปณฺฑิตมนุสฺสํ ฅมฺมํ พุชฺฌติ.

.....
.....

ภิกขุ ปณฺฑิตมนุสฺสํ ฅมฺมํ โภเชติ.

.....
.....

๘. ปุตุโต ฅมฺมํ สฺยุณาติ.

.....
.....

ปีตา ปุตุตํ ฅมฺมํ สวาเวติ.

.....
.....

๑๐. อนฺเตวาสิโก สตุถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐาณํ คณฺหาติ.

.....
.....

อาจริโย อนฺเตวาสิกํ สตุถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐาณํ คณฺหาเปติ.

.....
.....

๑๑. ทาโส ฅเร กมฺมํ กโรติ.

.....
.....

สามิโก ทาสํ ฅเร กมฺมํ กาเรติ.

.....
.....

๑๒. สตุถา ฅมฺมํ เทเสติ.

.....
.....

ภิกขุ สตุถารํ ฅมฺมํ เทสาเปนฺติ.

.....
.....

เหตุกัมมรูป

ลงการิตปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ฌย, ฌาเป และ ฌาปย และลง ปัจจัย พร้อม อิ หรือ อี
อาคม หน้า ย ตัวอย่างเช่น

ภาวียติ	(อัน...) ย่อมให้เจริญ	= ภู สตุตยาบ ในความมี, ความเป็น +เณ+ย+เต
ปติฏฐาปียติ	(อัน...) ย่อมให้ตั้งไว้เฉพาะ	= ปติ + จา คตินิวตติมิหิ ในการห้ามการไป + ฌาเป + ย + เต
นีสิตาปียติ	(อัน...) ย่อมให้นั่ง	= นิ + สท คตยวสาเน ในการสิ้นสุดการไป + ฌาเป + ย + เต
ทาปียติ	(อัน...) ย่อมให้ให้	= ทา ทาเน ในการให้ + ฌาเป + ย + เต
หารียติ	(อัน...) ย่อมให้นำไป	= หร หรเณ ในการนำไป + เณ + ย + เต
โกชียติ	(อัน...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน + เณ + ย + เต
โกชียียติ	(อัน...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน + ฌย +ย+เต
โกชาปียติ	(อัน...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน +ฌาเป+ย+เต
โกชาปียียติ	(อัน...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน +ฌาปย+ย+เต
ภุณฺชาปียติ	(อัน...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน +ฌาเป+ย+เต
ภุณฺชาปียียติ	(อัน...) ย่อมให้บริโภคน	= ภูช หพฺยปทาเน ในการกลืนกิน +ฌาปย+ย+เต
โพธียติ	(อัน...) ย่อมให้รู้	= พุช อวคฺมเน ในการรู้ + เณ + ย + เต
พฺุชฌาปียติ	(อัน...) ย่อมให้รู้	= พุช อวคฺมเน ในการรู้ + ฌาเป + ย + เต
สาวียติ	(อัน...) ย่อมให้ไต่ยีน	= สฺ สุ สวเน ในการฟัง + เณ + ย + เต
สาวียียติ	(อัน...) ย่อมให้ไต่ยีน	= สฺ สุ สวเน ในการฟัง + ฌย + ย + เต
ชานาปียติ	(อัน...) ย่อมให้รู้	= ฌา อวโพชน ในการรู้ + นา + ฌาเป + ย + เต
คาหาปียติ	(อัน...) ย่อมให้ถือเอา	= คห อุปาทาเน ในการถือเอา + ฌาเป + ย + เต
คณฺหาปียติ	(อัน...) ย่อมให้ถือเอา	= คห อุปาทาเน ในการถือเอา+ณฺหา+ฌาเป+ย+เต
การียติ	(อัน...) ย่อมให้กระทำ	= กร กรเณ ในการกระทำ + เณ + ย + เต
การียียติ	(อัน...) ย่อมให้กระทำ	= กร กรเณ ในการกระทำ + ฌย + ย + เต
การาปียติ	(อัน...) ย่อมให้กระทำ	= กร กรเณ ในการกระทำ + ฌาเป + ย + เต
การาปียียติ	(อัน...) ย่อมให้กระทำ	= กร กรเณ ในการกระทำ + ฌาปย + ย + เต

เทศาปิยติ (อัน...) ย่อมให้แสดง = ทิสี อัจจารณ ในการแสดง + ณาเป + ย + เต
 เทศาปิยติ (อัน...) ย่อมให้แสดง = ทิสี อัจจารณ ในการแสดง + ณาปย + ย + เต

ประโยคบาลีตัวอย่าง

๑. ภิกขุ สมาริ ภาเวติ.

.....

ภิกขุณา สมาริ ภาวียติ.

.....

๒. สตุถา อูปาสกั อรหตุเต ปติฏฐาเปติ.

.....

สตุถารา อูปาสโก อรหตุเต ปติฏฐापियติ.

.....

๓. อูปาสโก ภิกขุ อาสนนุ นิสีทาเปติ.

.....

อูปาสเคน ภิกขุ อาสนนุ นิสีทาปิยนติ.

.....

๔. มาตา ปุตุตัง ทานัง ทาเปติ.

.....

มาตรา ปุตุโต ทานัง ทापियติ.

.....

๕. มาตา ธีตรํ สหายิกํ เคหํ หราเปติ.

.....
.....

มาตฺรา ธีตา สหายิกํ เคหํ หราปฺยติ.

.....
.....

๖. อุปาสิกกา ภิกขุํ ภตฺตํ โภเชติ.

.....
.....

อุปาสิกาย ภิกขุ ภตฺตํ โภชฺยติ.

.....
.....

๗. ภิกขุ ปณฺทิตมนุสฺสํ ฌมฺมํ โภเชติ.

.....
.....

ภิกขุณา ปณฺทิตมนุสฺโส ฌมฺมํ โภชฺยติ.

.....
.....

๘. ปิตา ปุตุตฺตํ ฌมฺมํ สวาเวติ.

.....
.....

ปิตฺรา ปุตุโต ฌมฺมํ สวฺยติ.

.....
.....

๑๐. อาจฺริโย อนฺตฺเววาสิกํ สตุถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฏาณํ คณฺหาเปติ.

.....
.....
.....

อาจารย์เอน อนุเตवासโก สตุฏฺ สนฺติเก กมฺมฏฺจานํ คณฺหาปียติ.

.....
.....
.....

๑๑. สามิโก ทาสํ ฆเร กมฺมํ การฺยติ.

.....
.....

สามิเกน ทาสํ ฆเร กมฺมํ การฺยติ.

.....
.....

๑๒. ภิกฺขุ สตุถารํ ฆมฺมํ เทสาเปนฺติ.

.....
.....

ภิกฺขุหิ สตุถา ฆมฺมํ เทสาปียติ.

.....
.....

สรุปธาตุ จัดลงในวาททั้ง ๕
อักษรมกธาตุ มีได้ ๔ วาทก เว้นประโยคกัมมวาทก ดังนี้

ตัวอย่าง ฐธาตุ

๑. กัตตุวาทก เช่น สมาริ ภาวติ. (ภฺ + อ + ติ)

.....

๒. กัมมวาทก -

๓. เหตุกัตตุวาทก เช่น ภิกฺขุ สมาริ ภาเวติ. (ภฺ + เณ + ติ)

.....

๔. เหตุกัมมวาทก เช่น ภิกฺขุณา สมาริ ภาวียติ. (ภฺ + เณ + ย + เต)

.....

๕. ภาววาทก เช่น ภิกฺขุณา สาธฺนา ภูยเต. (ภฺ + ย + เต)

.....

ตัวอย่าง นิบทหน้า สทธาตุ

๑. กัตตุวาทก เช่น ภิกฺขุ อาสเน นิสฺสิตติ. (นิ + สท + อ + ติ)

.....

๒. กัมมวาทก -

๓. เหตุกัตตุวาทก เช่น อุปาโสโก ภิกฺขุ อาสเน นิสฺสทาเปติ. (นิ + สท + ณาเป + ติ)

.....

๔. เหตุกัมมวาทก เช่น อุปาสเคน ภิกขุ อาสเน นิสีทาปิยติ. (นิ + สท + ณาเป + ย + เต)

.....

๕. ภาววาทก เช่น ภิกขุณา อาสเน นิสชชเต. (นิ + สท + ย + เต)

.....

ตัวอย่าง นิบทหน้า ปทธาตุ

๑. กัตตุวาทก เช่น มฏฺฐกฺกุณฺฑลํ อลินฺทเท นิปชฺชติ. (นิ + ปท + ย + อี)

.....

๒. กัมมวาทก -

๓. เหตุกัตตุวาทก เช่น ปีตา มฏฺฐกฺกุณฺฑลํ อลินฺทเท นิปชฺชาเปสิ. (นิ+ปท+ณาเป+อี)

.....

๔. เหตุกัมมวาทก เช่น ปีตรา มฏฺฐกฺกุณฺฑลํ อลินฺทเท นิปชฺชาปิยิ. (นิ+ปท+ณาเป+ย +อา)

.....

๕. ภาววาทก เช่น มฏฺฐกฺกุณฺฑลินา อลินฺทเท นิปชฺชิตถ. (นิ + ปท + ย + อา)

.....

สัทมมกชาตุ มีได้ ๔ วาจก เว้นประโยคภาววาจก ดังนี้

๑. กลุ่มชาตุที่มีหนึ่งกรรม (เอกกมฺมกชาตุ)

ตัวอย่าง ทาชาตุ

๑. กัตตุวาจก เช่น อุปาสโก ภิกขุณฺ्ह ทานํ เทติ. (ทา + อ + ติ)

.....

๒. กัมมวาจก เช่น อุปาสเคน ภิกขุณฺ्ह ทานํ ทียเต. (ทา + ย + เต)

.....

๓. เหตุกัตตุวาจก เช่น อุปาสิกา อุปาสกํ ภิกขุณฺ्ह ทานํ ทาเปติ. (ทา + ณาเป + ติ)

.....

๔. เหตุกัมมวาจก เช่น อุปาสิกาย อุปาสโก ภิกขุณฺ्ह ทานํ ทาปียติ. (ทา + ณาเป + ย + เต)

.....

๕. ภาววาจก -

ตัวอย่าง สุชาตุ

๑. กัตตุวาจก เช่น ปุตุโต วิหาเร ฌมฺมํ สุณาติ. (สุ + ณา + ติ)

.....

๒. กัมมวาจก เช่น ปุตุเตน วิหาเร ฌมฺโม สุยติ. (สุ + ย + เต)

.....

๓. เหตุกัตตุวาจก เช่น มาตา ปุตุตํ วิหาเร ฌมฺมํ สวาเวติ. (สุ + ณา + ติ)

.....

๔. เหตุกัมมวาทก เช่น มาตรา ปุตุโต วิหาเร ฆมมํ สาวียติ. (สฺ + เณ + ย + เต)

.....

๕. ภาววาทก -

ตัวอย่าง กรธาทุ

๑. กัตตุวาทก เช่น ปุตุโต เคเห กมมํ กโรติ. (กร + โอ + ติ)

.....

๒. กัมมวาทก เช่น ปุตุเตน เคเห กมมํ กรียติ. (กร + ย + เต)

.....

๓. เหตุกัตตุวาทก เช่น มาตา ปุตุตํ เคเห กมมํ กเรติ. (กร + เณ + ติ)

.....

๔. เหตุกัมมวาทก เช่น มาตรา ปุตุโต เคเห กมมํ การียติ. (กร + เณ + ย + เต)

.....

๕. ภาววาทก -

ธาตุที่มี ๒ กรรม มี ๒ กลุ่ม

๑. ปธานกรรม เน้นกรรมหลัก

เอากรรมหลักขึ้นมาเป็นประธานในประโยคกัมมวาจก

ตัวอย่าง นีธาตุ

๑. กัตตุวาจก เช่น อชปาโล อเช โจรัง เนติ. (นี + อ + ติ)

.....

๒. กัมมวาจก เช่น อชปาเลน อชา โจรัง นียนุเต. (นี + ย + อนุเต)

.....

๓. เหตุกัตตุวาจก เช่น สามิโก อชปาลัง อเช โจรัง นยาเปติ. (นี + ณาเป + ติ)

.....

๔. เหตุกัมมวาจก เช่น สามิเกน อชปาโล อเช โจรัง นยาปียติ. (นี + ณาเป + ย + เต)

.....

๕. ภาววาจก -

๒. อัปธานกรรม เน้นกรรมรอง

เอากรรมรองขึ้นมาเป็นประธานในประโยคกัมมวาจก

ตัวอย่าง ปุจฉธาตุ

๑. กัตตุวาจก เช่น ภิกขุ สตุถารัง ปณห์ ปุจฉนติ. (ปุจฉ + อ + ติ)

.....

๒. กัมมวาจก เช่น ภิกขุหิ สตุธา ปณห์ ปุจฉียติ. (ปุจฉ + ย + เต)

.....

๓. เหตุกัตตุวากก เช่น อุปาสโก ภิกขุ สตถารํ ปณฺหํ ปุจฺฉาเปติ. (ปุจฺฉ + ณาเป + ติ)

.....
.....

๔. เหตุกัมมวากก เช่น อุปาสเกน ภิกขุ สตถารํ ปณฺหํ ปุจฺฉาเปยฺยติ. (ปุจฺฉ+ณาเป+ย+เต)

.....
.....

๕. ภาววากก -

ตัวอย่าง ยาจธาตุ

๑. กัตตุวากก เช่น ราหุโล สตถารํ กุฏุมฺพํ ยาจติ. (ยาจ + อ + ติ)

.....
.....

๒. กัมมวากก เช่น ราหุเลน สตถา กุฏุมฺพํ ยาจียติ. (ยาจ + ย + เต)

.....
.....

๓. เหตุกัตตุวากก เช่น มาตา ราหุลํ สตถารํ กุฏุมฺพํ ยาจาเปติ. (ยาจ + ณาเป + ติ)

.....
.....

๔. เหตุกัมมวากก เช่น มาตฺรา ราหุโล สตถารํ กุฏุมฺพํ ยาจายฺยติ. (ยาจ+ณาเป+ย+เต)

.....
.....

๕. ภาววากก -

ประวัติผู้รวบรวมและเรียบเรียง

ชื่อ-ฉายา	พระมหาธิติพงศ์ อุตตมปญฺโญ (แจ่มสันเทียะ)
วัน/เดือน/ปีเกิด	เกิด วันที่ ๒๘ เดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ ๕๑ หมู่ ๓ ตำบลมะค่า อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
อุปสมบท	วันที่ ๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔ ณ พัทธสีมาวัดถนนโพธิ์ ตำบลถนนโพธิ์ อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	เปรียญธรรม ๗ ประโยค ชั้นนักศึกษบาลีใหญ่ (สอบได้อันดับที่ ๑) สำนักเรียนวัดท่ามะโอ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ (จิตวิทยา) เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบาลี (มจร)
ประวัติการทำงาน ที่อยู่ปัจจุบัน	ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และบาลีใหญ่ วัดพิบูลทอง ถนนเทอดพระเกียรติ ตำบลวัดซลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๓๐
ผลงาน	๑. รุปสิทธิที่ปณี ๒. ไวยากรณ์บาลีเบื้องต้น ๓. กัจจายนสูตรปาฐะ แปลสูตรพร้อมอุทาหรณ์ ๔. ทักษะการใช้ภาษาบาลี ๑ หลักการแปลบาลีขั้นพื้นฐาน ร่วมกับคณะ ๕. ทักษะการใช้ภาษาบาลี ๒ วากยสัมพันธ์ ๖. ทักษะการใช้ภาษาบาลี ๓ โครงสร้างลักษณะต่างๆ ของภาษาบาลี ๑ ๗. ทักษะการใช้ภาษาบาลี ๔ โครงสร้างลักษณะต่างๆ ของภาษาบาลี ๒ ๘. ทักษะการใช้ภาษาบาลี ๕ วิธีการแปลอรรถกถา ๙. ทักษะการใช้ภาษาบาลี ๖ วิธีการแต่งประโยคภาษาบาลี ๑๐. นามายาตรูปพิธาน (วิธีทำตัวรูปของนามบทและอาขยาตบท) ๑๑. ภิกขุปาติโมกข์แปล พร้อมมาติกาสำหรับวินิจฉัยลักษณะบท ๑๒. ธรรมบทอรรถกถาแปลและสัมพันธ์ ภาค ๑ เล่ม ๑, ๒, ๓

ปรหม์ กเร ปทจฺเจกั समासति ततो गरे
समासातो गते पञ्जा अतुतुं निययात पणुकितो.

- नयासपपकिपिका -

ผู้มีปัญญาพึงกระทำการตัดบทก่อน
แล้วกระทำการวิเคราะห์ มีสมาสเป็นต้น
ต่อจากนั้น เมื่อกระทำการวิเคราะห์มีสมาสเป็นต้นแล้ว
พึงแปลเนื้อความในภายหลัง.

